

พระคัมภีร์
ชาดกและอรรถกถาชาดก
บาลี - ไทย
เล่ม ๗
(บาลี ภาค ๓ ตอนที่ ๑)

JĀTAKAPĀLI and JĀTAKATṬHAKATHĀ
Pāli - Thai
Volume VII
(Pāli Part III First Section)

ฉบับภูมิพโลภิกขุ

พุทธศักราช ๒๕๔๘

สารบัญ
พระคัมภีร์ชาดกและอรรถกถาชาดก
บาลี-ไทย เล่ม ๗
(บาลี ภาค ๓ ตอนที่ ๑)

เรื่อง	หน้า
ทุกนิบาต	
๑. ทัพพะวรรค	
๑. ราโชวาทชาดก (๑๕๑)	๑
๑. พรรณนาราโชวาทชาดก (๑๕๑)	๓
๒. สีกาลชาดก (๑๕๒)	๑๗
๒. พรรณนาสีกาลชาดก (๑๕๒)	๑๘
๓. สุกกรชาดก (๑๕๓)	๓๐
พรรณนาสุกกรชาดก (๑๕๓)	๓๑
๔. อุรคชาดก (๑๕๔)	๓๕
พรรณนาอุรคชาดก (๑๕๔)	๔๐
๕. ภัคคชาดก (๑๕๕)	๔๕
๕. พรรณนาภัคคชาดก (๑๕๕)	๕๐
๖. อถีนจิตตชาดก (๑๕๖)	๕๕
๖. พรรณนาอถีนจิตตชาดก (๑๕๖)	๖๐
๗. คุณชาดก (๑๕๗)	๗๗
๗. พรรณนาคุณชาดก (๑๕๗)	๗๘

(๕๐)

เรื่อง	หน้า
๘. สุธนุชาดก (๑๕๘)	๕๗
๘. พรรณนาสุหฺนุชาดก (๑๕๘)	๕๘
๙. โมรชาดก (๑๕๙)	๑๐๗
๙. พรรณนาโมรชาดก (๑๕๙)	๑๐๙
๑๐. วินีลกชาดก (๑๖๐)	๑๒๗
๑๐. พรรณनावินีลกชาดก	๑๒๘
ประมวลชาดกแห่งทัฬหวรรณ	๑๓๕
๒. สันถวรรค	
๑. อินทสมานโคตตชาดก (๑๖๑)	๑๓๖
๑. พรรณนาอินทสมานโคตตชาดก (๑๖๑)	๑๓๗
๒. สันถวชาดก (๑๖๒)	๑๔๓
๒. พรรณนาสันถวชาดก (๑๖๒)	๑๔๔
๓. สุตีมชาดก (๑๖๓)	๑๔๙
๓. พรรณนาสุตีมชาดก (๑๖๓)	๑๕๐
๔. กิษณชาดก (๑๖๔)	๑๖๓
๔. พรรณนากิษณชาดก (๑๖๔)	๑๖๔
๕. นกุลชาดก (๑๖๕)	๑๗๒
๕. พรรณนานกุลชาดก (๑๖๕)	๑๗๓
๖. อุปสาพหกชาดก (๑๖๖)	๑๗๘
๖. พรรณนาอุปสาพหกชาดก (๑๖๖)	๑๗๙
๗. สมิทธิชาดก (๑๖๗)	๑๘๗
๗. พรรณนาสมิทธิชาดก (๑๖๗)	๑๘๘

เรื่อง	หน้า
๘. สกุนต์คมิชาดก (๑๖๘)	๑๕๕
๘. พรรณนาสกุนต์คมิชาดก (๑๖๘)	๑๕๖
๙. อรกชาดก (๑๖๙)	๒๐๓
๙. พรรณนาอรกชาดก (๑๖๙)	๒๐๔
๑๐. กักณภูกชาดก (๑๗๐)	๒๑๑
๑๐. พรรณนากักณภูกชาดก (๑๗๐)	๒๑๒
ประมวลชาดกแห่งสันถววรรค	๒๑๖
๓. กัถยานธรรมวรรค	
๑. กัถยานธรรมชาดก (๑๗๑)	๒๑๗
๑. พรรณนากัถยานธรรมชาดก (๑๗๑)	๒๑๘
๒. ทัททชาดก (๑๗๒)	๒๒๖
๒. พรรณนาทัททชาดก (๑๗๒)	๒๒๗
๓. มัคกภูชาดก (๑๗๓)	๒๓๓
๓. พรรณนามัคกภูชาดก (๑๗๓)	๒๓๔
๔. ทุพภิมัคกภูชาดก (๑๗๔)	๒๔๐
๔. พรรณนาทุพภิมัคกภูชาดก (๑๗๔)	๒๔๑
๕. อาทิจจุปฏฐานชาดก (๑๗๕)	๒๔๖
๕. พรรณนาอาทิจจุปฏฐานชาดก (๑๗๕)	๒๔๗
๖. กพายมุกฺขิชาดก (๑๗๖)	๒๕๒
๖. พรรณนากพายมุกฺขิชาดก (๑๗๖)	๒๕๓
๗. ตินทุกชาดก (๑๗๗)	๒๖๑
๗. พรรณนาตินทุกชาดก (๑๗๗)	๒๖๒

(๕๒)

เรื่อง	หน้า
๘. กัจจฬปชาดก (๑๗๘)	๒๖๕
๘. พรรณนากัจจฬปชาดก (๑๗๘)	๒๗๐
๙. สตธรรมชาดก (๑๗๕)	๒๗๘
๙. พรรณนาสตธรรมชาดก (๑๗๕)	๒๗๕
๑๐. ทุทททชาดก (๑๘๐)	๒๘๘
๑๐. พรรณนาทุทททชาดก (๑๘๐)	๒๘๕
ประมวลชาดกแห่งกัลยาณธรรมวรรค	๒๕๕

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ

ที่ใช้อ้างอิงในพระคัมภีร์ฉบับมุลนิธิภูมิพลโลกิกขุ

คำย่อ	คำเต็ม	คำเต็ม
วิ. มหาวิภงฺค.	วินยปิฎก	มหาวิภงฺค
วิ. ภิกขุณี.	วินยปิฎก	ภิกขุณีวิภงฺค
วิ. มหา.	วินยปิฎก	มหาวคฺค
วิ. จุ.	วินยปิฎก	จุลลวคฺค
วิ. ป.	วินยปิฎก	ปริวาร
ที. ส.	ทีฆนิกาย	สีลขนฺธวคฺค
ที. มหา.	ทีฆนิกาย	มห่าวคฺค
ที. ปา.	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวคฺค
ม. มุ.	มชฺฉิมนิกาย	มุลปณฺณาสก
ม. ม.	มชฺฉิมนิกาย	มชฺฉิมปณฺณาสก
ม. อุ.	มชฺฉิมนิกาย	อุปริปณฺณาสก
ส. ส.	สํยุตฺตนิคาย	สคาถวคฺค
ส. นิ.	สํยุตฺตนิคาย	นิทานวคฺค
ส. ขนฺธ.	สํยุตฺตนิคาย	ขนฺธวารวคฺค
ส. สพา.	สํยุตฺตนิคาย	สพายตนวคฺค
ส. มหา.	สํยุตฺตนิคาย	มหาวารวคฺค
อง. เอกก.	องคฺคตฺตรนิกาย	เอกกนิปาต
อง. ทุก.	องคฺคตฺตรนิกาย	ทุกนิปาต
อง. ดิก.	องคฺคตฺตรนิกาย	ดิกนิปาต
อง. จตุกก.	องคฺคตฺตรนิกาย	จตุกกนิปาต
อง. ปณฺจก.	องคฺคตฺตรนิกาย	ปณฺจกนิปาต
อง. ฉก.	องคฺคตฺตรนิกาย	ฉกนิปาต
อง. สตฺตก.	องคฺคตฺตรนิกาย	สตฺตกนิปาต
อง. อฏฺจก.	องคฺคตฺตรนิกาย	อฏฺจกนิปาต

คำย่อ	คำเต็ม	คำเต็ม
อง. นวก.	องคุตตรนิกาย	นวกนิปาต
อง. ทสก.	องคุตตรนิกาย	ทสกนิปาต
อง. เอกาทสก.	องคุตตรนิกาย	เอกาทสกนิปาต
ชุ. ชุ.	ชุตฺตนิกาย	ชุตฺตปาจ
ชุ. ฐ.	ชุตฺตนิกาย	ธมฺมปทคาถา
ชุ. อุ.	ชุตฺตนิกาย	อุทาน
ชุ. อิติ.	ชุตฺตนิกาย	อิติวุตตก
ชุ. สุ.	ชุตฺตนิกาย	สุตฺตนิปาต
ชุ. วิ.	ชุตฺตนิกาย	วิมานวตฺถุ
ชุ. เปต.	ชุตฺตนิกาย	เปตวตฺถุ
ชุ. เถร.	ชุตฺตนิกาย	เถรคาถา
ชุ. เถรี.	ชุตฺตนิกาย	เถรีคาถา
ชุ. ชา.	ชุตฺตนิกาย	ชาตก
ชุ. มหา.	ชุตฺตนิกาย	มหานิทฺเทศ
ชุ. จุฬ.	ชุตฺตนิกาย	จุฬนิตฺเทศ
ชุ. ป.	ชุตฺตนิกาย	ปฎิสมฺภิทามคฺค
ชุ. อ.	ชุตฺตนิกาย	อปทาน
ชุ. พุทฺธ.	ชุตฺตนิกาย	พุทฺธวีส
ชุ. จรียา.	ชุตฺตนิกาย	จรียาปิฎก
อภิ. สั.	อภิธมฺมปิฎก	ธมฺมสงฺคณี
อภิ. วิ.	อภิธมฺมปิฎก	วิภงฺค
อภิ. ฐา.	อภิธมฺมปิฎก	ธาตฺตคา
อภิ. ปุ.	อภิธมฺมปิฎก	ปุคฺคตปณฺณตฺติ
อภิ. ก.	อภิธมฺมปิฎก	กถาวตฺถุ
อภิ. ย.	อภิธมฺมปิฎก	ยมก
อภิ. ป.	อภิธมฺมปิฎก	ปฎฺจาน

วิธีใช้ เช่น วิ. มหาวิภงฺค. ๑/๔๑๓. หมายถึง คัมภีร์พระวินัยปิฎก ฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๑ หน้า ๔๑๓.

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับต่าง ๆ

คำย่อ	คำเต็ม
ส.	สีหฬโปกฺก (ฉบับสิงฬ)
ม.	มรรหมโปกฺก (ฉบับพม่าเดิม)
ฉ.	ฉฏฺฐสงฺคีติโปกฺก (ฉบับสังคายนาครั้งที่ ๖)
รา.	รามณฺณโปกฺก (ฉบับมอญ)
โป.	โปราณโปกฺก (ฉบับไบลานเก่า)
อ.	อังกฺลิสโปกฺก (ฉบับอังกฤษ เดิมใช้ย่อว่า อ.)
ก.	กตฺถจโปกฺก (คัมภีร์บางฉบับ)

(๕๖)

TRANSLITERATION OF THE THAI ALPHABET
 as used in this pāli text
 of
 THE BHUMIBALO BHIKKHU FOUNDATION

VOWELS - 8

๑ a   ๒ ā   ๓ i   ๔ ī   ๕ u   ๖ ū   ๗ e   ๘ o

CONSONANTS - 33

ก ka	ข kha	ค ga	ฆ gha	ง na
จ ca	ฉ cha	ช ja	ฉ จ ha	ณ ña
ฎ ta	ฐ tha	ฑ da	ฒ dha	ณ na
ต ta	ถ tha	ท da	ธ dha	น na
ป pa	ผ pha	พ ba	ภ bha	ม ma
ย ya	ร ra	ล la	ว va	
ส sa	ห ha	ฬ la	ม m	

FIGURES

๑ 1   ๒ 2   ๓ 3   ๔ 4   ๕ 5   ๖ 6   ๗ 7   ๘ 8   ๙ 9   ๐ 0

COMBINATION

ก ka	กา kā	กิ ki	กี kī
कु ku	กู kū	เก ke	โก ko

พระคัมภีร์
ชาดกและอรรถกถาชาดก
บาลี - ไทย
เล่ม ๗
(บาลี ภาค ๓ ตอนที่ ๑)

พระบาลีสุดตันตปิฎก
ขุททกนิกาย
ชาดก

ทุกนิပါတ

ทุกนิပါတ (ชาดกหมวดมี ๒ คาถา)

๑. ทฬัหวกุก

๑. ทฬัหวรรค

๑. ราโชวาทชาดก (๑๕๑)

๑. ราโชวาทชาดก (๑๕๑)

๑๕๑. “ทฬัหฺ ทฬัหฺสฺส ชิปฺติ
พลฺลิกโก มุทฺหนา มุทฺ
สาธุมฺปิ สาธฺหนา เชติ
อสาธุมฺปิ อสาธฺหนา
เอตาทิสฺโส อยฺ ราชา
มคฺคา อญฺยาหิ สารฺถิ.

๑๕๑. “พระเจ้าพัลลิกะ ทรงตอบได้อย่าง
รุนแรงต่อบุคคลผู้รุนแรง ทรงชนะ
บุคคลผู้อ่อนโยน ด้วยความอ่อน-
โยน ทรงชนะคนดี ด้วยความดี
บ้าง ทรงชนะคนไม่ดี ด้วยความ
ไม่ดีบ้าง พระราชาพระองค์นี้
ทรงเป็นเช่นนี้ ดูกรนายสารถิ ขอ
ท่านจงหลีกเลี่ยงให้เถิด.

๑๕๒. อกฺโกเชน ชินฺน โกรธํ
อสาธํ สาธฺหนา ชินฺน
ชินฺน กทริยํ ทาเนน

๑๕๒. บุคคลพึงชนะบุคคลผู้มักโกรธ ด้วย
ความไม่โกรธ พึงชนะคนไม่ดี
ด้วยความดี พึงชนะคนตระหนี่

คุณมุกดา เอื้อวัฒนะสกุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สจฺเจนาลิกว่าทินฺ
 เอตาทิสเ อยฺ ราชา
 มคฺคา อญฺยาหิ สารถี”ติ.

ราโชวาทชาดกํ ปจฺมํ.

ด้วยการให้ ฟังชนะคนพูดเหลว-
 แหละ ด้วยการพูดความจริง
 พระราชาพระองค์นี้ ทรงเป็น
 เช่นนี้ ดูกรนายสารถี ขอท่านจง
 หลีกทางให้เถิด”.

ราโชวาทชาดก ที่ ๑.

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ทุกนิบาต

๑. ทฬัหวกุก

๑. ราโชวาทชาตกวัฒนนา (๑๕๑)

ทฬหํ ทฬหสฺส จิปตฺติ อิทํ
สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต ราโชวาทํ
อารพฺภ กเถสิ.

โส เตสฺสกฺนชาตเก^๑ อาวิภวิสฺสตี.
เอกสฺมี ปน ทิวเส โกสลราชา เอกํ
อคตฺติคตํ ทฬพิณฺจจฺยํ อญฺญ^๒ วิณฺจจฺฉินฺตีวา
ภุตฺตปาตฺราโส อลฺลหฺตฺโตว อลงฺกตฺรถํ
อมิรฺยุห สตฺถุ สนฺตฺกํ คนฺตฺวา
มุสฺสปทุมสฺสสิริเกสฺส ปาเทสฺส นิปตฺติตฺวา
สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ.

๑. ทฬัหวรรค

๑. พรรณนาราโชวาทชาดก (๑๕๑)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภพระ-
ราโชวาท ตรัสพระธรรมเทศานี้ มี
คำเริ่มต้นว่า ทรงตอบได้อย่างรุนแรง
ต่อบุคคลผู้รุนแรง.

พระราโชวาทนั้นจะปรากฏแจ่มแจ้ง
ในเตสฺสกฺนชาตก. ก็ในวันหนึ่งพระเจ้า
โกศลทรงพิจารณาคดีเรื่องหนึ่ง ซึ่งถึง
ความล่าเอียงตัดสินได้ยาก เสวยพระ
กระยาหารเข้าเสร็จแล้ว มีทันล้าง
พระหัตถ์แลย เสด็จทรงราชรถอันประดับ
ตกแต่งไว้ (เทียมไว้) เสด็จไปยังสำนัก

^๑ ขุ. ชา. ๒๗/๕๓๐, ตทฎกถา ๗/๓๓๑.

^๒ ฉ. ม. อฑฑ.

อต นํ สตุถา เอตทโวจ “หนท
กุโต นุ ตวํ มหาราช อากจฺจสิ
ทิวาทิวสุสา”ติ. ฆนฺเต อชฺช เอกํ
อคตฺติคตํ ทพฺพิณฺจจฺยํ อฏฺฏํ วิณฺจฺฉินฺนโต
โอภาสํ อลฺภิตฺวา อิทานิ ตํ
วิจาเรตฺวา^๑ ภูณฺชิตฺวา อลฺลหฺตฺโถว
ตุมฺหากํ อปฺภูจฺฉานํ อากโตมฺหิตฺติ.

สตุถา “มหาราช ฐมฺเมน สเมน
อฏฺฏวิณฺจจฺยํ นาม กุสฺลํ, สกฺก-
มคฺโคเอว.^๒ อนจฺจริยํ โข ปเนตํ, ยํ
ตุเมห มาทิสฺสสฺส สพฺพณฺณพฺพุทฺธสฺส
สนฺติกา โอวาทํ ลภฺมานา ฐมฺเมน
สเมน อฏฺฏํ วิณฺจฺฉินฺนเยยฺยาถ. เอตเทว
อจฺจริยํ, ยํ ปุพฺเพ ราชานอ

พระศาสดา ทรงหมอบลงแทบพระยุคล-
บาทอันทรงพระสิริ ประกอบด้วยดอกบัว
อันแย้มบาน ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว
ประทับอยู่ ณ ที่ข้างหนึ่ง.

ลำดับนั้น พระศาสดาได้ตรัสพระดำรัส
นี้ กับพระเจ้าโกศลว่า “ขอถวายพระพร
มหาบพิตร พระองค์เสด็จมาแต่ไหน ถึงมา
แต่วันนั้”. พระเจ้าโกศลกราบทูลว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้อย่างไร
ตัดสินคดีเรื่องหนึ่ง ซึ่งถึงความลำบาก
วิณัจฉัยได้ยาก ยังไม่ได้โอกาส บัดนี้
พิจารณาคดีนั้นเสร็จแล้ว บริโภคเรียบร้อยแล้ว
แล้ว ยังมีทันท่วงทีมือเลย มาเฝ้าพระองค์.

พระศาสดาตรัสว่า “ขอถวายพระพร
มหาบพิตร ธรรมดาว่าการตัดสินคดีโดย
ชอบธรรมสม่ำเสมอ เป็นความดี เป็น
หนทางแห่งสวรรค์ทีเดียว. ก็ข้อที่พระองค์
ได้รับพระโอวาทจากสำนักของพระ
สัมพันธัญญพุทธเจ้าผู้เช่นเรา ตัดสินคดีโดย
ชอบธรรม โดยเที่ยงตรง นี้แลไม่น่า

^๑ ฉ. ม. ตีเรตฺวา.

^๒ ฉ. ม. เอส.

อสัพพัญญุนมปิ ปณฺทิตานํ โอวาท^๑
 สุตฺวา ฌมฺเมน สเมน อฏฺฐิ
 วิริจฺฉินฺนโต จตฺตารี อคติคฺมนานิ
 วิวชฺเชตฺวา ทสฺราชฌมฺเม อโกเปตฺวา
 ฌมฺเมน รชฺชํ กาทเรตฺวา สกฺคปท^๒
 ปุรยมาณา อคมฺสู^๓ติ วตฺวา เตน
 ยาจิโต อตีตํ อหริ.

อตีเต พาราณสียํ พุรหุทตเต
 รชฺชํ กาทเรเต โพิธิตโต ตสฺส
 อคฺคมเหสียา กุจฺฉิสฺสมี ปฏฺิสนฺธิ คเหตฺวา
 ลทฺธคพฺภปริหาโร โสตฺถินา มาตุ
 กุจฺฉิมฺหา นิภฺขมิ. นามคฺหนดิวเส
 ปนฺสฺส “พุรหุทตฺตกุมารโ”เตว นามํ
 กรีสฺส.

อัศจรรย์. ข้อที่พระราชาทรงหลายใน
 ปางก่อน สดับโอวาทของบัณฑิตทั้งหลาย
 แม้มิได้เป็นสัพพัญญู แล้วตัดสินใจโดย
 ชอบธรรม โดยเที่ยงตรง ทรงละเว้น
 การถึงอคติทั้ง ๔. ไม่ยั้งราชธรรม ๑๐
 ประการ ให้กำเริบครองราชสมบัติโดย
 ธรรม บำเพ็ญทางไปสวรรค์เต็มบริบูรณ์
 ได้เสด็จไปแล้ว นี่จัดเป็นสิ่งน่าอัศจรรย์”
 ถูกพระเจ้าโกศลทูลอาราธนา จึงทรง
 นำเรื่องอดีตมาตรัสเล่าว่า.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 ครองราชสมบัติ ณ พระนครพาราณสี
 พระโพิธิตัวถือปฏิสนธิ ในครรภ์ของ
 พระอัครมเหสีของท้าวเธอ ได้รับการ
 รักษาทะนุถนอมครรภ์เป็นอย่างดี จึง
 ประสูติจากครรภ์ของพระมารดาโดย
 สวัสดิ์ดี. ก็ในวันขนานพระนาม บรรดา
 พระประยูรญาติ ต่างพากันขนาน
 พระนาม ถวายพระโพิธิตัวนั้น เป็น
 เฉพาะว่า “พรหมทัตกุมาร”.

^๑ ฉ. ม. วจน.

^๒ ฉ. ม. สกคปรี.

โส อนุปุพฺพเพน วยปฺปโตโต โสฬสวสุสิก-
กาเล ตกฺกสิลํ คนฺตฺวา สพฺพสิปฺเปสุ
นิปฺพตฺตี ปตฺวา ปิตฺตอจฺจเยน รชฺเช
ปติฏฺฐาย ฌมฺเมน สเมน รชฺชํ
กาเรสิ, ฉนฺทาทิวเสน อคติ อคนฺตฺวา
วินิจฺฉยํ อนุสาสิ.

ตสมิ เอวํ ฌมฺเมน รชฺชํ กาเรนฺเต
อมจฺจาปิ ฌมฺเมเนว โวหารํ วินิจฺฉินิสฺสุ.
โวหาเรสุ ฌมฺเมน วินิจฺฉิยมาเนสุ
กฺกุกฺกุกการกา นาม นานาเสสุ, เตสํ
อภาวา อฏฺฐตฺถาย ราชงฺกเถ อปรโว
ปจฺฉิซฺชิ. อมจฺจา ทิวสมฺปิ วินิจฺฉยญฺ-
จาเน นิสิตฺตฺวา กณฺจิ วินิจฺฉยตฺถาย
อากจฺฉนฺตํ อทิสฺวา อฏฺฐาย ปกฺกมฺนฺติ,
วินิจฺฉยญฺจานํ ฉนฺทเตตพฺพภาวํ ปาปฺปณิ.

พรหมทัตฺถุมารนฺนํ ทรงเจริญวัย โดย
ลำดับ ในเวลาที่มีพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา
เสด็จไปกรุงตักศิลา ประสบความสำเร็จ
ในศิลปะทั้งปวง ดำรงอยู่ในความเป็น
รัชทายาท โดยการเสด็จสวรรคตของ
พระราชบิดา จึงได้ครองราชสมบัติ
โดยชอบธรรมสม่ำเสมอ ทรงพิจารณา
ตัดสินคดีไม่ลำเอียง ด้วยอำนาจอคติ
มีฉันทาคติเป็นต้น.

เมื่อพระเจ้าพรหมทัตฺถุมารนฺนํ ครอง
ราชสมบัติโดยธรรมอยู่อย่างนี้ แม้
อำมาตย์ทั้งหลาย ก็วินิจฉัยสำนวนคดี
โดยธรรมเช่นเดียวกัน. เมื่อสำนวนคดี
อันเหล่าอำมาตย์ วินิจฉัยไปโดยธรรม
ชื่อว่าผู้ทำคดีโกง จึงมิได้มี เพราะไม่มี
คดีโกงเหล่านั้น มีการร้องทุกข์ที่พระลาน-
หลวง เพื่อประโยชน์แก่คดีก็หมดไป.
อำมาตย์ทั้งหลาย นั่งที่วินิจฉัยคดี แม้
ตลอดทั้งวันก็ไม่เห็นใคร ๆ มา เพื่อ
ต้องการการวินิจฉัย จึงต่างพากันลุกขึ้น
หลีกไป, หน้าที่ตัดสินคดี ถึงการที่ฟังถูก
ทอดทิ้ง.

คุณมุกดา เอื้อวัฒนะสกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โพธิสโต จินฺตสิ “มยิ ธมฺเมน
 รชชํ กาเรนฺเต วินิจฺฉยตุถาย^๑
 อากจฺจนฺตา นาม นตฺถิ, อุปรโว
 ปจฺฉิซฺชติ, วินิจฺฉยญฺจานํ จตุตฺเตตฺตพฺพภาวํ
 ปตฺตํ, อิทานิ มยา อตฺตโน อคฺคณํ
 ปรีเยสิคฺคํ วญฺญติ “อโย นาม เม
 อคฺคณ”ติ ญตฺวา^๒ ตํ ปหาย คฺคณฺสุเยว
 วตฺติสฺสามิ”ติ.

ตโต ปญฺจาย “อตฺถิ นุ โข เม
 โกจิ อคฺคณวาที”ติ ปรีคฺคณฺหนฺโต
 อนฺโตวณฺชนกานํ อนฺตเร กิณฺจ
 อคฺคณวาที อทิสฺวา อตฺตโน คฺคณกถเมว
 สุตฺวา “เอเต มยฺหํ ภเยนาปิ อคฺคณํ
 อวตฺวา คฺคณเมว วเทยฺยุหนฺ”ติ
 พหิวณฺชนเก ปรีคฺคณฺหนฺโต ตตฺถาปิ
 อทิสฺวา อนฺโตนคฺเร ปรีคฺคณฺหิ,
 พหिनคฺเร จตฺตุสฺสุ ทฺวารเรสฺสุ ทฺวารคามเก^๓
 ปรีคฺคณฺหิ.

พระโพธิสัตว์ทรงดำริว่า “เมื่อเรา
 ครองราชสมบัติโดยธรรม ชนทั้งหลาย
 ชื่อว่ามาเพื่อต้องการการวินิจฉัยไม่มี
 ฎีการ้องทุกข์ก็หมดไป สถานที่วินิจฉัย
 เลยถึงภาวะที่พึงถูกทอดทิ้ง บัดนี้
 เราควรแสวงหาโทษมิใช่คุณของตน
 ครั้นทราบว่ “โทษมิใช่คุณของเรามี”
 ดังนี้ เราจะละเว้นโทษนั้นเสีย ประพฤติ
 อยู่เฉพาะแต่ในสิ่งที่มีคุณ”.

จำเดิมแต่นั้นมา พระเจ้าพรหมทัตคอย
 กำหนดว่า “ใคร ๆ ผู้กล่าวถึงโทษของเรา
 มีหรือหนอแล” ครั้นไม่ทรงเห็นผู้ที่กล่าว
 ถึงโทษอะไร ๆ ในระหว่างข้าราชการ
 ฝ่ายใน ทรงสดับแต่การกล่าวถึงคุณ
 ของพระองค์เท่านั้น จึงทรงดำริว่า
 “ข้าราชการฝ่ายในเหล่านี้ ไม่กล่าว
 ถึงโทษ แม้เพราะกลัวเรา จึงกล่าวแต่
 คุณเท่านั้น” จึงทรงกำหนดข้าราชการ
 ฝ่ายนอก แม้ในข้าราชการ
 ฝ่ายนอกนั้น ก็ได้ทรงพบ จึงทรง

^๑ ฉ. ม. วินิจฉยญฺจานํ.

^๒ ฉ. ม. สุตฺวา.

^๓ ฉ. ม. จตฺตุคามเก.

ตตถาปี กณฺจิ อคฺคฺนวาที อทิสฺวา
 อตฺตโน คุณฺภณเมว สุตฺวา “ชนปทํ
 ปรีคฺคณฺหิสฺสามิ”^๑ติ อมจฺเจ รชฺชํ
 ปฏิจฺฉาเปตฺวา รถํ อภิรุยฺห^๒ สारถิเมว
 คเหตุวา อณฺเฑาตกเวเสน นครา
 นิกฺขมิตฺวา ชนปทํ ปรีคฺคณฺหมาโน
 ยาว ปจฺจนฺตภูมिํ คนฺตุวา กณฺจิ
 อคฺคฺนวาที อทิสฺวา อตฺตโน คุณฺภณเมว
 สุตฺวา ปจฺจนฺตสิมฺโต มหามคฺเคน
 นคราภิมุโขเยว นิวตฺติ.

ตสฺมิ ปน กาเล พลฺลิกโก^๒ นาม
 โกสลราชาปี ฐมฺเมน รชฺชํ กาเรนฺโต
 อคฺคฺนคเวสโก^๓ หุตฺวา อนฺโตวอลญ-
 ชนกาทีสุ อคฺคฺนวาที อทิสฺวา

กำหนดภายในพระนคร, ทรงกำหนด
 หมู่บ้านปากทาง ที่ประตูเมืองทั้ง ๔
 ภายนอกพระนคร.

แม้ในหมู่บ้านปากทางนั้น ก็ไม่ทรงพบผู้ที่
 กล่าวโทษอะไร ๆ ทรงสดับแต่การกล่าว
 ถึงคุณของพระองค์อย่างเดียว ทรงดำริ
 ว่า “เราจะคอยกำหนดดูชนบทบ้าง”
 จึงทรงให้พวกอำมาตย์รักษาราชการแทน
 ทรงปลอมพระองค์เสด็จทรงรถ นำนาย
 สารถิเสด็จออกจากพระนคร ทรง
 ตรวจตราดูชาวชนบท เสด็จไปจนถึง
 พรมแดน ก็ไม่ทรงพบผู้กล่าวถึงโทษ
 อะไร ๆ ทรงสดับแต่การกล่าวถึงคุณของ
 พระองค์เท่านั้น จึงป่ายพระพักตร์เสด็จ
 กลับเข้าสู่พระนคร โดยทางหลวง จาก
 เขตพรมแดน.

ก็ในกาลนั้น แม้พระเจ้าโกศล ทรง
 พระนามว่าพลฺลิกะ ก็ทรงครองราชสมบัติ
 โดยธรรม ทรงเสาะแสวงหาสิ่งที่มีใช้คุณ
 ครั้นมิได้ทรงพบใคร ๆ ที่กล่าวถึงสิ่งที่

^๑ ฉ. ม. อารุยฺห.

^๒ ส. มลฺลิกโก.

^๓ ฉ. ม. อคฺคฺนกถํ คเวสนฺโต.

คุณมุกดา เอื้อวัฒนะสกุล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อดุตโน คุณกตเมว สุตฺวา ชนปทํ
 ปรีคฺคณฺหนโต ตํ ปเทสํ อคมาสิ.

เต อุโปปี เอกสมิ นินฺเน สกฏฺมคฺเค
 อภิมฺขา อหฺสํ, รตฺสฺส โอกุทมนฺนุจํ
 นตฺถิ. อถ พลลิกฺรณฺโวย สารถิ
 พาราณสิรณฺโวย สารถิ “ตว รถํ
 อุกุทมาเปหิ”ติ อห. โสปี “อมฺโภ
 สารถิ ตว รถํ อุกุทมาเปหิ, อิมสมิ
 รถเ พาราณสิรชฺชสามิโก พุรหฺมทตฺต-
 มหาราชา นิสินฺโน”ติ อห.

อิตรูปิ นํ “อมฺโภ สารถิ อิมสมิ
 รถเ โกสลรชฺชสามิโก พลลิกฺมหาราชา
 นิสินฺโน, ตว รถํ อุกุทมาเปตฺวา
 อมหากํ รณฺโวย รตฺสฺส โอกาสํ
 เทหิ”ติ อห. พาราณสิรณฺโวย สารถิ
 “อยมฺปิ กิร ราชาเยว, กิณฺนุ โข

มิใช่คุณในข้าราชการฝ่ายในเป็นต้น
 ทรงสดับแต่การกล่าวถึงคุณของพระองค์
 เท่านั้น จึงทรงกำหนดดูชาวชนบท ได้
 เสด็จไปยังประเทศนั้น.

พระราชแม่ทั้ง ๒ พระองค์นั้น ได้ทรง
 ประจวบพบกันที่ทางเกวียน อันเป็นที่
 ราบลุ่มแห่งหนึ่ง, ไม่มีที่ที่จะหลีกเลี่ยง
 กัน. ลำดับนั้น นายสารถิของพระเจ้า
 พัลลิกะ พุดกับนายสารถิของพระเจ้า
 พาราณสีว่า “ท่านจงนำรถของท่าน
 หลีกออกไป”. นายสารถิเมื่อนั้น ก็พุดว่า
 “ดูกรนายสารถิผู้เจริญ ท่านจงนำรถ
 ของท่านหลีกออกไป ในรถคันนี้มี
 พระเจ้าพรหมทัตมหาราช ผู้เป็นเจ้าของ
 ราชสมบัติ ณ พระนครพาราณสี
 ประทับนั่ง”.

ฝ่ายนายสารถิอีกคนหนึ่งก็ตอบว่า “ดูกร
 นายสารถิผู้เจริญ พระเจ้าพัลลิกมหาราช
 ผู้เป็นเจ้าของราชสมบัติ ณ กรุงโกศล
 ประทับนั่งในรถคันนี้, ขอท่านจงนำรถ
 ของท่านหลีกออกไป จงให้โอกาสแก่รถ
 พระราชาของเรา”. นายสารถิของ

กาตพุพฺน”ติ จินฺเตนฺโต “อตฺเตโก”
 อุกฺมาโย”ติ “วํ ปุจฺจติ”วา ทหฺรสุส รถํ
 อุกฺมาเปตฺวา มหฺลลฺกสุส โອกาสํ
 ทาเปสฺสามิ”ติ สนฺนิฏฺจณํ กตฺวา
 สารถิ โกสลรณฺโณ วํ ปุจฺจติ”วา
 ปรีคฺคณฺหนฺโต อุกฺกนฺมปิ สมานวยาว่า
 ญตฺวา รชฺชปรีมาณํ พลํ ฐนํ ยสํ
 ชาติโคตฺตํ กุลปฺเทสนฺติ สพฺพํ ปุจฺจติ”วา
 “อุโกปิ ติโยชนฺสติกฺสุส รชฺชสุส
 สามิโน สมานพลฺชนยฺสชาติโคตฺตกุล-
 ปเทส”ติ ญตฺวา “สีลวฺนตฺสุส
 โອกาสํ ทสฺสามิ”ติ จินฺเตตฺวา “โก
 สารถิ ตุมฺหากํ รณฺโณ สีลาจาโร
 กิทีโส”ติ ปุจฺจติ.

พระเจ้ากรุงพาราณสีนึกในใจว่า “ทราบ
 ว่า แม้ท่านผู้นี้ก็เป็นพระราชาเหมือนกัน
 เราควรทำอะไรหนอแล” คิดขึ้นได้ว่า
 “มีอุบายอยู่อย่างหนึ่ง” จึงทำความ
 ตกลงใจว่า “เราจะถามถึงวัยกัน และให้
 น้ารถของพระราชา ผู้ทรงพระชนมายุ
 อ่อนกว่าหลีกออกไป ให้พระราชนาน
 โอกาสแก่พระราชา ผู้ทรงพระชนมายุ
 แก่กว่า” ดังนี้แล้ว จึงถามวัยพระเจ้า
 โกศลกษะนายสารถิแล้วทบทวนดู ครั้น
 ทราบความที่พระราชาทั้ง ๒ พระองค์
 ทรงมีวัยเสมอกัน จึงถามถึงปริมาณ
 ราชสมบัติ พระกำลัง พระราชทรัพย์
 อีสริยยศ ชาติ โคตรตระกูลและประเทศ
 ดังนี้ ทุกประการ ทราบว่า “พระราชา
 แม้ทั้ง ๒ พระองค์ ทรงเป็นเจ้าของราช-
 อาณาจักรองค์ละ ๓๐๐ โยชน์ ทรงมี
 พระกำลัง ราชทรัพย์ อีสริยยศ ชาติ
 โคตร ตระกูล และประเทศเท่าเทียมกัน”
 แล้วคิดต่อไปว่า “เราจะให้โอกาสแก่
 พระราชาผู้ทรงศีล” จึงถามว่า “ดูกร

^๑ น. ม. อคฺเตโส.

โส “อญจ อญจ อมหากั รณโณ
 สีสลาจาโร”ติ อตฺตโน รณโณ อคฺคณเมว
 คฺคณโต ปกาเสนฺโต ปจฺมํ กาทมาห

๑๕๑. “ทพฺหํ ทพฺหสฺส ชิปฺติ
 พลฺลิกโก มุทฺหนา มุทฺ
 สารฺมุปี สารฺหนา เซติ
 อสารฺมุปี อสารฺหนา
 เอตาทีโส อัย ราชา
 มคฺคา อญฺยาหิ สารฺตี”ติ.

ตตฺถ ทพฺหํ ทพฺหสฺส ชิปฺตีติ
 โย ทโพห โหติ พลวา ทเพฺहन^๑
 ปหาเรน วา วจเนน วา ชินิตพฺโพ,
 ตสฺส ทพฺหเมว ปการํ วา วจณํ
 วา ชิปฺติ. เอวํ ทโพหว หุตฺวา ตํ
 ชินาตีติ ทสฺเสติ.

นายสารตีผู้เจริญ พระราชาของพวกเขา
 ท่าน ทรงมีศีลาจารวัตรเป็นเช่นไร”.

นายสารตีนั้น เมื่อจะประกาศสิ่งที่มีใช้
 คุณทั้งนั้น แห่งพระราชาของตน โดย
 เป็นคุณว่า “พระราชาของพวกเรา มี
 ศีลาจารวัตรอย่างนี้ อย่างนี้แหละ” จึง
 กล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

๑๕๑. “พระเจ้าพัลลิกะ ทรงตอบได้อย่าง
 รุนแรงต่อบุคคลผู้รุนแรง ทรงชนะ
 คนอ่อนโยน ด้วยความอ่อนโยน
 ทรงชนะคนดี ด้วยความดี ทรง
 ชนะคนไม่ดี ด้วยความไม่ดี
 พระราชาพระองค์นี้ ทรงเป็น
 เช่นนี้ ดูกรนายสารตี ขอท่านจง
 หลีกทางให้เถิด”.

บรรดาคำเหล่านั้น ด้วยคำว่า
 ทรงตอบได้อย่างรุนแรง ต่อบุคคลผู้
 รุนแรง ดังนี้ นายสารตีแสดงความว่า
 ผู้ใดเป็นผู้รุนแรง ผู้มีกำลัง อันพระองค์
 ฟังชนะได้ด้วยการประหาร หรือด้วยวาจา
 อันรุนแรง พระเจ้าพัลลิกะย่อมทรง

^๑ ฉ. ม. พลวาทเพฺहन.

ตอบได้การประหารหรือวาจาอย่างรุนแรง เช่นเดียวกัน ต่อบุคคลผู้นั้น. พระเจ้าพัลลิกะ ทรงเป็นผู้รุนแรงอย่างนี้นั่นเอง จึงทรงชนะผู้นั้นได้.

พลฺลิกโกติ ตสฺส รณโณ นาม.

คำว่า พลฺลิกโก เป็นพระนามของพระราชารององค์นั้น.

มุกฺกนา มุกฺกนฺติ มุกฺกปุกฺกัลลํ สยมฺปิ มุกฺก หุตฺวา มุกฺกนาว อุปาเยน ชินาติ.

คำว่า (ทรงชนะ) บุคคลผู้อ่อนโยน ด้วยความอ่อนโยน ความว่า พระเจ้าพัลลิกะ แม้พระองค์เอง ทรงเป็นผู้อ่อนโยน ย่อมทรงชนะบุคคลผู้อ่อนโยน ด้วยอุบายที่อ่อนโยนเหมือนกัน.

สาธุมฺปิ สาธุนา เซติ อสาธุมฺปิ อสาธุนาติ เย สาธู สปุปฺริสา, เต สยมฺปิ สาธู หุตฺวา สาธุนาว อุปาเยน, เย ปน อสาธู, เต สยมฺปิ อสาธู หุตฺวา อสาธุนาว อุปาเยน ชินาตีติ ทสฺเสติ.

ด้วยคำว่า ทรงชนะแม้คนดี ด้วยความดี แม้คนไม่ดี ด้วยความไม่ดี ดังนี้ นายสารถิของพระเจ้าพัลลิกะ แสดงข้อความว่า บุคคลเหล่าใด เป็นคนดี คือเป็นสัตบุรุษ พระเจ้าพัลลิกะ แม้พระองค์เอง ก็เป็นคนดี ย่อมชนะบุคคลเหล่านั้น ได้ด้วยอุบายอันดีเช่นกัน ส่วนบุคคลใด เป็นคนไม่ดี พระเจ้าพัลลิกะแม้พระองค์เอง ก็เป็นคนไม่ดี ย่อมชนะบุคคลเหล่านั้นได้ด้วยอุบายที่ไม่ดี เช่นเดียวกัน.

คุณมุกดา เอื้อวัฒนะสกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอตาทิส อัย ราชาคิ อัย อมหากั
โกศลราชา สิลจาเรน เอวรูปุ
นาม.

คำว่า พระราชาพระองค์นี้ทรงเป็น
เช่นนั้น ความว่า พระเจ้าโกศลของ
พวกเรานี้ ทรงเป็นผู้ซื้อเห็นปานนี้ ด้วย
ศิลาจารคุณ.

มคฺคา อูยฺยาหิ สารถิตฺติ อตุตฺตโน รถํ
มคฺคา โอกุกมาเปตฺวา อูยฺยาหิ,
อุปปถเนน ยาหิ, อมหากั รณฺโณ มคฺคํ
เทหิตฺติ วทติ.

ด้วยคำว่า คุณรณายสารถิ ขอท่านจง
หลีกเลี่ยงให้เถิด นายสารถิของพระเจ้า
พัลลิกะกล่าวความว่า ท่านจงนำรถ
ของตน หลีกออกจากทางไปเถิด จง
(นำรถ) ออกนอกทางไป คือ จงให้ทาง
แก่พระราชาของพวกเราเถิด.

อถ นํ พาราณสีรณฺโณ สารถิ
“อมุโก ก็ ปน ตยา อตุตฺตโน รณฺโณ
คุณา^๑ กถิตา”ติ วตุวา “อามา”ติ
วตุเต “ยทิ^๒ เอเต คุณา อคุณา
กิตฺติสา”ติ วตุวา “เอเต ตาว อคุณา
โหนตุ, ตุมหากั ปน รณฺโณ
กิตฺติสา คุณา”ติ^๓ วตุเต “เตนหิ
ตุवं สุณานหิ”ติ ทุติยํ คาถมาห

ครั้งนั้น นายสารถิของพระเจ้า
พาราณสี กล่าวกับนายสารถินั้นว่า
“ท่านผู้เจริญ ก็ท่านกล่าวถึงคุณของ
พระราชาของตนแล้วหรือ” เมื่อนาย
สารถินั้นกล่าวว่า “เออ” จึงกล่าวว่า
“ถ้าหากว่าสิ่งเหล่านี้ เป็นคุณแล้วไซ้ไร
สิ่งที่ไม่ใช่คุณเป็นเช่นไร” เมื่อนาย
สารถินั้นกล่าวว่า “สิ่งเหล่านี้จัดเป็นสิ่ง
ที่ไม่ใช่คุณ จงยกไว้ก่อน แต่ว่าคุณของ

^๑ น. ม. คุณกถา.

^๒ น. ม. “ยทิ ปน เอเต คุณาคิ วทสิ, อคุณา ปน
กิตฺติส”ติ.

^๓ น. ม. กิตฺติส อูโยคิ.

พระราชารของพวกท่าน เป็นเช่นไรเล่า”
กล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง” แล้ว
จึงกล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

๑๕๒. “อกุโกเชน ชินเ โกรธ^๑
    อสาธุ สาธุนา ชินเ
    ชินเ กทริยัม ทาเนน
    สจฺเจนาสิกฺวาทินัม
    เอตาทิสเ อยัม ราชา
    มคฺคา อญฺยาหิ สารถิ”ติ.

ตตถ เอตาทิสติ เอเตหิ
“อกุโกเชน ชินเ โกรธ”ติ อาทินา^๑
นเยน วุตฺเตหิ กุณฺเหหิ สมฺนฺนาคโต.
อญฺญหิ กุทฺธัม ปุคฺคัลลํ สยัม อกุโกโ
หุตฺวา อกุโกเชน ชินาติ, อสาธุ
ปน สยัม สาธุ หุตฺวา สาธุนา
อุปาเยน ชินาติ, กทริยัม กทฺธมจฺฉริยัม^๒
สยัม ทายโก หุตฺวา ทาเนน ชินาติ.
สจฺเจนาสิกฺวาทินนฺติ มุสฺวาทิม สยัม
สจฺจวาทิม หุตฺวา สจฺเจน ชินาติ.

๑๕๒. “บุคคลพึงชนะบุคคลผู้มักโกรธด้วย
    ความไม่โกรธ พึงชนะคนไม่ดีด้วย
    ความดี พึงชนะคนตระหนี่ด้วย
    การให้ พึงชนะคนพูดคำเหลวหะ-
    แหละ ด้วยการพูดความจริง
    พระราชารขององค์นี้ ทรงเป็น
    เช่นนี้ ดูกรนายสารถิ ขอท่านจง
    หลีกเลี่ยงให้เถิด”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ทรง
เป็นเช่นนี้ ความว่า พระเจ้าพาราณสี
ทรงประกอบด้วยพระคุณเหล่านี้ คือที่
ท่านกล่าวไว้ โดยนัยเป็นต้นว่า “พึงชนะ
บุคคลผู้มักโกรธ ด้วยความไม่โกรธ”.
จริงอยู่ พระเจ้าพาราณสีพระองค์นี้
พระองค์เองเป็นผู้ไม่ทรงโกรธ ทรงชนะ
บุคคลผู้โกรธ ด้วยความไม่โกรธ อนึ่ง
พระองค์เองทรงเป็นคนดี ทรงชนะคน
ไม่ดี ด้วยอุบายอันดี พระองค์เองทรง

^๑ ฉ. ม. โกรธนฺติ วาทิวเสน วุตฺเตหิ กุณฺเหหิ.

^๒ กทฺธมจฺฉริ.

มคคา อูยยาหิ สารถิติ สมม สารถิ
มคคโต อปกจจ. เอววิธสีลาจารคุณ-
ยุตตสฺส อมหากํ รณฺโณ มคคํ
เทหิ, อมหากํ ราชา มคคสฺส
อนุจจวิโกติ.

เอวํ วุตฺเต พลฺลิกราชา จ
สารถิ จ อุโกปิ รัตนา โอตริตฺวา
อสฺเส โมเจตฺวา รัตํ อปนฺเตวา
พาราณสีรณฺโณ มคคํ อทฺส.
พาราณสีราชา พลฺลิกรณฺโณ “รณฺณ
นาม อิทฺถจิทฺถจ กาทํ วณฺณตี”ติ
โอวาทํ ทตฺวา พาราณสี คนฺตฺวา
ทานาทินิ ปุณฺณานิ กตฺวา
ชีวิทปริโยसानเน สกฺคปทํ^๑ ปุเรสิ.

เป็นผู้ให้ ทรงชนะคนตระหนี่ คือคน
ผู้ตระหนี่จัด ด้วยการพระราชทาน
พระองค์เอง. ทรงเป็นผู้มีปกติตรัสคำจริง
ได้แก่ ทรงชนะผู้ที่พูดคำเหลวไหล คือ
ผู้มีปกติกล่าวคำเท็จ ด้วยคำจริง.

คำว่า **ดูกรนายสารถิ** ของท่านจงหลีกเลี่ยง
ทางให้เกิด ความว่า ดูกรสารถิผู้เป็น
สหาย ท่านจงออกไปจากทางเกิด. คือ
ท่านจงให้ทางแก่พระราชอาของพวกเรา
ผู้ทรงประกอบด้วยศีลาจารคุณ มีอย่าง
ต่าง ๆ อย่างนี้เกิด พระราชาของพวก
เราสมควรกำหนดทาง.

เมื่อนายสารถิของพระเจ้าพาราณสี
กล่าวอย่างนี้แล้ว พระเจ้าพัลลิกะและ
นายสารถิ แม้ทั้ง ๒ ต่างลงจากรถ
ปลดม้าออก นำรถออก ยอมให้ทางแก่
พระเจ้าพาราณสี. พระเจ้าพาราณสี
ทรงประทานพระโอวาทแก่พระเจ้าพัลลิกะ
ว่า “ธรรมดาว่าพระราชอา กระทำ
สิ่งนี้ ๆ จึงจะควร” แล้วเสด็จไปพระนคร
พาราณสี ทรงบำเพ็ญบุญมีทานเป็นต้น

^๑ น. สกคปรี.

พลลิกราชาปี ตสฺส โอวาทํ คเหตฺวา
 ชนปทํ ปริกฺคเหตฺวา อตฺตโน
 อคฺคฺนวาที อทิสฺวา สกนกรํ คนฺตฺวา
 ทานาทินิ ปุณฺณานิ กตฺวา ซีวิท-
 ปรีโยसानเ สคฺคปทเมว^๑ ปุเรสิ.

สตฺถา โกสลราชสฺส โอวาท-
 นตฺถาย อิมํ ธมฺมเทสนํ อahrtฺวา
 ชาดกํ สโมธานสิ “ตทา พลลิกฺรณฺโณ
 สารถิ โมคฺคฺลลาโน อโหสิ, พลลิก-
 ราชา อานนฺโท, พาราณสิรณฺโณ
 สารถิ สาริปฺตุโต อโหสิ, พาราณสิ-
 ราชา ปน อหเมว”ติ.^๒

ราโชวาทชาดกวรรณนา ปจมา.

ในเวลาสิ้นสุดพระชนมชีพ ได้ทรงบำเพ็ญ
 ทางไปสวรรค์ไว้บริบูรณ์แล้ว.

ฝ่ายพระเจ้าพัลลิกะ ทรงรับพระโอวาท
 ของพระเจ้าพาราณสีนั้นแล้ว ทรงตรวจ-
 ตราดูรอบชนบทแล้ว ไม่ทรงพบผู้ที่กล่าว
 สิ่งมิใช่คุณของพระองค์ จึงเสด็จไป
 พระนครของพระองค์ ทรงบำเพ็ญบุญ
 มีทานเป็นต้น ในเวลาสิ้นสุดพระชนมชีพ
 ได้ทรงบำเพ็ญทางไปสวรรค์ไว้บริบูรณ์
 แล้วทีเดียว.

พระบรมศาสดา ครั้นทรงนำพระ-
 ธรรมเทศนานี้มา เพื่อประโยชน์แก่การ
 ตรัสสอนพระเจ้าโกศลแล้ว จึงทรง
 ประมวลชาดกว่า “นายสารถิของพระเจ้า
 พัลลิกะในครั้งนั้น ได้เป็นพระโมคคัลลานะ
 ในเวลานี้ พระเจ้าพัลลิกะได้เป็นพระ
 อานนท์ นายสารถิของพระเจ้าพาราณสี
 ได้เป็นพระสารีบุตร ส่วนพระเจ้า
 พาราณสี ได้แก่ เราตถาคตเอง” ดังนี้.

พรรณนาราโชวาทชาดกที่ ๑ จบ.

^๑ ฉ. สคฺคปรเมว.

^๒ ฉ. ม. อหเมว อโหสิณฺติ เอวํ สพฺพตฺถ.

๒. ลีกาลชาดก (๑๕๒)

๑๕๓. “อสมเมกฺขิตกมฺมนฺตํ
ตุริตานิปาตินํ
ตานิ กมฺมานิ ตปฺเปนฺติ
อฺณฺหํ วชฺโณหิตํ มฺเข.

๑๕๔. ลีโห จ ลีหนาเทน
ททฺทํ อภินาทยิ
สุตฺวา ลีหสฺส นิกฺโขสํ
ลีกาลโ ล ททฺทเร วสํ
ภีโต สนฺตาสมาปาที
หทยณฺจสฺส อปฺผลี”ติ.
ลีกาลชาดกํ ทฺติยํ.

๒. ลีกาลชาดก (๑๕๒)

๑๕๓. “กรรมเหล่านั้น ย่อมยังบุคคลผู้มี
การงานอันไม่ได้พิจารณา ผู้รีบ-
ร้อนทำลงไป ให้เดือดร้อนเหมือน
ของร้อน อันบุคคลวางไว้ในปาก
ฉะนั้น.

๑๕๔. กิราชสีห์ได้บันลือด้วยสีหนาท ไป
ยังทัตถบรรพต สุนัขจิ้งจอก
ซึ่งอยู่ที่ทัตถบรรพต ฟังเสียง
คำรามของราชสีห์ แล้วก็ตกใจ-
กลัว ถึงความสะดุ้ง และหทัยของ
สุนัขจิ้งจอกนั้น ได้แตกทำลาย”.

ลีกาลชาดกที่ ๒.

๒. สิกาลชาตกถา (๑๕๒)

อสเมกขิตกมมุนุตุนติ อิทํ สตุกา
 กุฎาคารสาลาเย วิหรนุโต เวสาลีวาสิกํ
 เอกํ นหาปิตปุตตํ อารพุก กเถสิ.

ตสฺส กิร ปิตา ราชนํ
 ราโชโรธานํ ราชกุมารานํ ราช-
 กุมาริกานญจ มสฺสุกรณเกสสนุจา-
 ปนอฏฺฐปทฏฺฐปนาทีนํ สพฺพกิจฺจანი
 กโรติ สทฺโธ ปสนฺโน ติสฺรณคโต
 สมากินฺนปญฺจสีโล, อนุตฺรนุตฺเรน สตุก-
 ธมฺมํ สุนฺนุโต กาลํ วิตฺตินาเมติ.

โส เอกทิวสํ ราชนิเวสเน กมฺมํ
 กาทํ คจฺจนุโต อตฺตโน ปุตตํ
 คเหตฺวา คโต. โส ตตฺถ เอกํ
 เทวจฺจรปฏฺธิภาคํ อลงฺกตปฏฺธิยตฺตํ
 ลิจฺฉวิกุมาริกํ ทิสฺวา กิเลสวเสน
 ปฏฺธิพทฺธจิตฺโต หุตฺวา ปิตฺรา สทฺธิ
 ราชนิเวสเน นิกฺขมิตฺวา “เอตํ
 กุมาริกํ ลภมาโน ชีวิสฺสามิ,

๒. พรรณนาสิกาลชาดก (๑๕๒)

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ ณ
 กุฎาคารศาลา ทรงปรารภบุตรนายช่าง
 กลับกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นชาวเมืองเวสาลี
 ตรัสพระธรรมเทศานี้ มีคำเริ่มต้นว่า
ผู้มีภาระงานอันไม่ได้พิจารณา.

ได้ยินว่า บิดาของเธอ ย่อมทำกิจ
 ทุกอย่าง มีการปลงพระมัสสุ แต่ง
 พระเกศา และตั้งกระดานทรงสกาเป็นต้น
 ถวายพระราชา พระสนม พระราชกุมาร
 พระราชกุมารี เป็นคนมีศรัทธาเลื่อมใส
 ถึงไตรสรณะะ สมาทานเบญจศีล ยัง
 เวลาโดยระหว่าง ๆ ให้ล่วงไป (โดย)
 สดับธรรมของพระศาสดา.

วันหนึ่ง นายช่างกลับกนั้น เมื่อจะไป
 เพื่อทำการงานในพระราชนิเวศน์ ได้พา
 บุตรของตนไปด้วย. บุตรนายช่างกลับก
 นั้น เห็นเจ้าหญิงลิจฉวีพระองค์หนึ่ง
 ประดับตกแต่งด้วยเครื่องอลังการ เปรียบ
 ดังนางเทพอัปสร ในพระราชนิเวศน์นั้น
 ก็มีจิตปฏิพัทธ์ ด้วยอำนาจกิเลส ครั้น
 ออกจากพระราชนิเวศน์ พร้อมกับบิดา

คุณลำไย โตะเขียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อลภมานุสส เม เอตุเถว มรณน^๑ติ
 อาหารุปจฺเจทํ กตฺวา มณฺจกํ
 ปริสฺสชิตฺวา นิปชฺชติ.

อถ นํ ปิตา อุปสงฺกมิตฺวา
 “ตาท อวตฺตุมฺหิ ฉนฺทราคํ มา
 กริ, หีนชจฺโจ ตฺวํ นหาปิตปฺตฺโต,
 ลิจฺฉวิภุมาริกา ขตฺตियธิตา ชาติ-
 สมฺปนฺนา, สาทฺยํ อนนฺจฺฉวิกา,
 อณฺเฑ เต ชาติโคตฺเตหิ สทิสํ กุมาริกํ
 อาเนสฺสามิ”ติ อาห. โส ปิตุ กถํ
 น กณฺหิ.

อถ นํ มาตา ภาทา ภคินี
 จุลฺลมาตา จุลฺลปิตาติ สพฺเพปิ ฌาตกา
 เจว มิตฺตสฺหชฺชา จ สนฺนิปตฺติวา
 สณฺเฑาเปนฺตานิ สณฺเฑาเปตฺถุ นาสกฺขีสุ.
 โส ตตฺเถว สฺสฺสิตฺวา ชีวิตกฺขยํ
 ปาปฺปณิ. อถสฺส ปิตา สริริกจฺเจเปต-
 กิจฺจานิ กตฺวา ตนฺนุคเต โสเก^๑
 “สตุถารํ วนฺทิสฺสามิ”ติ พหุณี กนฺธ-

แล้วรำพึงว่า “เมื่อเราได้นางกุมาริกานี้
 จะมีชีวิตอยู่ได้ เมื่อเราไม่ได้จะตายเสีย
 ในที่นี้ที่เดียว” จึงทำการอดอาหาร
 นอนชมแนบอยู่บนเตียง.

ลำดับนั้น บิดาเข้าไปหาบุตรนั้น
 แล้วกล่าวว่า “แน่พ่ เจ้าอย่าได้ทำ
 ความพอใจรักใคร่ ในสิ่งที่ไม่ควรเลย
 เจ้าเป็นคนมีชาติต่ำ เป็นลูกช่างกลับก
 เจ้าหญิงลิจฉวิกุมารีเป็นธิดาของกษัตริย์
 สมบูรณ์ด้วยชาติ เจ้าหญิงนั้นเป็นผู้ไม่
 สมควรแก่เจ้า เราจะหากุมารีอื่น ผู้
 ทัดเทียมกันด้วยชาติและโคตร มาให้แก่
 เจ้า”. บุตรนั้นไม่เชื่อฟังถ้อยคำของบิดา.

ครั้งนั้น ญาติและมิตรสหายแม่ทุกคน
 คือมารดา พี่น้องชายหญิง น้า อา แม่
 จะประชุมกันปลอบใจให้เขายินยอม ก็ไม่
 สามารถให้เขายินยอมได้. เขาจึงชুবผอม
 ลง ถึงความสิ้นชีวิตบนเตียงนั้นนั่นเอง.
 ลำดับนั้น บิดาของเขาทำสริริกจ
 (ฌापนกิจ) และเปตกิจ (ทำบุญอุทิศ)
 เสร็จแล้ว เมื่อความเศร้าโศกคลายลง

^๑ ฉ. ม. ตนุโสโก.

คุณฉำไย โตเขียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มาลาทิวิลปนานิ^๑ คเหตฺวา มหาวนํ
 คณฺฐวา สตฺถารํ ปุเชตฺวา วนฺทิตฺวา
 เอกมฺหํติ นิสินฺโน “กิณฺหุ โข
 อุปาสก อิมานิ^๒ ทิวสานิ น
 ทิสฺสสี”ติ วุตฺเต ตมตฺถํ อารุเจสิ.

สตฺถา “น โข อุปาสก อิทาเนว
 ตว ปุตุโต อวตฺตฺถุสฺมี ฉนฺทราคํ
 อุปฺปาเทตฺวา วินาสํ ปาปุณฺนิ, ปุพฺเพปิ
 ปุตุโต ยเวา”ติ วตฺวา เตน ยาจิโต
 อตีตํ อหริ

อตีเต พาราณสียํ พุรฺหมทตฺเต
 รชฺชํ กาเรนฺเต โพธิสตฺโต
 หิมวณฺตปฺปเทเส สีหโยนียํ นิพฺพตฺติ.
 ตสฺส ฉ กนิฏฺฐภาตโร เอกา จ ภคินี
 อโหสิ. สพฺเพปิ กณฺจนคฺุหายํ วสนฺติ.
 ตสฺสา ปน คฺุหาย อวิทฺุเร รชต-

แล้ว คิดว่า “เราจะถวายบังคมพระ
 ศาสดา” จึงถือของหอมระเบียบดอกไม้
 เป็นต้น และเครื่องลูบไล้เป็นอันมาก
 ไปยังป่ามหาวัน บูชาพระศาสดา ถวาย
 บังคม แล้วนั่ง ณ ส่วนข้างหนึ่ง เมื่อ
 พระศาสดาตรัสถามว่า “ดูกรอุบาสก
 เป็นอะไรหรือเราไม่เห็นท่านตั้งหลายวัน”
 จึงกราบทูลเนื้อความนั้น.

พระศาสดาตรัสว่า “ดูกรอุบาสก มิใช่
 แต่ในบัดนี้เท่านั้น บุตรของท่านทำ
 ความพอใจรักใคร่ให้เกิดขึ้น ในสิ่งที่ไม่
 ควร แล้วถึงความพินาศ แม้ในกาลก่อน
 ก็ถึงความพินาศแล้วเหมือนกัน” อันช่าง
 กลับกันนั้นทูลอาราธนา จึงทรงนำเรื่อง
 อดีตมาตรัสว่า

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 ทรงครองราชสมบัติ ณ พระนคร
 พาราณสี พระโพธิสัตว์บังเกิดในก่าเนียด
 ราชสีห์ ในหิมวันตประเทศ. พระโพธิ-
 สัตว์นั้น มีราชสีห์น้องชาย ๖ ตัว มี
 ราชสีห์น้องสาว ๑ ตัว. ราชสีห์แม่ทุกตัว

^๑ ฉ. ม. พหุ กนฺธมาลาวิเลปนํ.

^๒ ฉ. ม. พหุ.

คุณล้าโย โตเจียว
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปพพเต เอกา ผลิกคฺหา อตุถิ. อาศัยอยู่ถ้ำทอง. ก็ในที่ไม่ไกลถ้ำนั้น
 ตตฺเถโก สีคาโล วสติ. มีถ้ำแก้วผลิกอยู่ถ้ำหนึ่ง ที่รัชตบรรพต.
 มีสุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่งอาศัยอยู่ที่ถ้ำแก้วผลิก
 นั้น.

อปรภาเค สีหานํ มาตาปิตโร ในเวลาต่อมา พ่อแม่ของราชสีห์ทั้งหลาย
 กาลมกํสุ. เต ภคินี สีหโปกฺก ได้ล้มตายลง. ราชสีห์พี่ชายเหล่านั้น ให้
 กณฺจนคฺหายํ จเปตฺวา โคจราย ลูกราชสีห์น้องสาวเผ่าถ้ำทอง แล้วหลีก
 ปกฺกมิตฺวา มํสํ อหริตฺวา ตสฺสา ไปหาอาหาร นำเนื้อมาให้แก่ราชสีห์
 เทนฺติ. โส สีคาโล ตํ สีหโปกฺก น้องสาวนั้น. สุนัขจิ้งจอกนั้น เห็นลูกสาว
 ทิสฺวา ปฏิพทฺชจิตฺโต อโหสิ. ตสฺสา ราชสีห์แล้วก็มีใจปฏิพัทธ์. ก็ในเวลา
 ปน มาตาปิตุณํ อมตกาเล^๑ โอกาส พ่อแม่ของลูกสาวราชสีห์นั้นยังไม่ล้มตาย
 นาลตฺถ. สุนัขจิ้งจอกยังไม่ได้โอกาส.

โส สตุตฺนฺนฺมปิ เตสํ โคจราย ในเวลาที่ราชสีห์เหล่านั้นแม่ทั้ง ๗ หลีก
 ปกฺกนฺตกาเล ผลิกคฺหายํ โอตริตฺวา ออกไปหาอาหาร สุนัขจิ้งจอกนั้นลงจาก
 กณฺจนคฺหทฺวารํ คนฺตฺวา สีหโปกฺกกาย ถ้ำแก้วผลิก ไปยังประตูถ้ำทอง ได้
 ปุโรโต โลกามิสปฏิสํยุตฺตํ เอวรูปี กล่าวถ้อยคำอันเป็นรหัส (ถ้อยคำมี
 รหฺสฺสกถํ กถฺสิ “สีหโปกฺกเก อหํ เลศนัย) เห็นปานนี้ อันประกอบด้วย
 จตฺตฺปโป, ตฺวมฺปิ จตฺตฺปทา, ตฺวํ โลกามิส (ความเพลิดเพลिनทางโลก)
 เม ปชาปตี โหหิ, อหนฺเต ปติ เฉพาะหน้าลูกสาวราชสีห์ว่า “แน่ลูกสาว
 ภวิสฺสามิ, เต มยํ สมคฺคา ราชสีห์ เราเป็นสัตว์ ๔ เท้า แม่เธอก็
 สมฺโมทมานา วสิสฺสาม, ตฺวํ อิตฺ เป็นสัตว์ ๔ เท้า เธอจงมาเป็นเมียของเรา

^๑ ฉ. ม. ธรรมานกาล.

คุณคำโย โตะเขียว
 สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีชาดก ป.ท. ๙-๒

ปฏุจาย มํ กิเลสวเสน สงฺกณฺหาหิ”ติ.

สา ตสฺส วณฺํ สุตฺวา จินฺเตสิ
 “อัยฺ สิคาโล จตฺตฺปาทานํ . อนฺตเร
 หิโน ปฏิกฺกฺโข จณฺทาลสทิสฺโส, มยฺ
 อุตฺตมราชกฺุลสมฺมตา, เอส โข มยา
 สทฺธิ อสพฺภํ^๑ อนนฺจฺฉวิกํ กถํ
 กเถสิ, . เอหํ เอวรूपํ กถํ สุตฺวา
 ซีวิตฺเตน ก็ กสิสฺสามิ, นาสาवादํ
 สนฺนิรุมฺหิตฺวา^๒ มริสฺสามิ”ติ.

อถสฺสา เอตทฺโหสิ “มยฺหํ เอวเมว
 มรณํ อยฺตตํ, ภาตिका ตาว เม
 อากจฺฉนฺตฺ, เตสํ กเถตฺวา มริสฺสามิ”ติ.
 สิคาโลปิ ตสฺสา สนฺติกา ปฏิวณฺํ
 อลภิตฺวา “อิทานิ เอสา มยิ น
 สมฺพชฺฉติ”ติ^๓ โทมนสฺสบุปฺโต
 ผลิกฺกุหายํ ปวิสิตฺวา นิปชฺชิ.

เราก็จะเป็นผิวของเธอ เราทั้ง ๒ นั้น
 ต่างสมัครสมานชื่นชมกันอยู่ ตั้งแต่
 ไปเธอก็ร่วมกะเราด้วยอำนาจกิเลสเกิด”.

ลูกสาวราชสีห์นั้น ฟังคำของสุนัขจิ้งจอก
 นั้นแล้วคิดว่า “สุนัขจิ้งจอกนี้ ในระหว่าง
 สัตว์ ๔ เท้าทั้งหลายด้วยกัน เป็นสัตว์
 ที่เลวที่เขารังเกียจ เช่นกับคนจันทาล
 พวกเราได้รับการยกย่องว่าเป็นราชสกุล
 อันสูงสุด สุนัขจิ้งจอกนี้แล กล่าวถ้อยคำ
 อันไม่สุภาพ ไม่สมควรกับเรา เราฟัง
 ถ้อยคำเห็นปานนี้ แล้วจะมีชีวิตอยู่ไป
 ทำไม จักกลั่นลมหายใจตายเสีย”.

ลำดับนั้น ลูกสาวราชสีห์นั้น ได้มีความคิด
 ดังนี้ว่า “ความตายอย่างนี้ไม่สมควร
 แก่เราเลย รอให้พี่ชายทั้งหลายของเรา
 กลับมาก่อนเถิด เราจะบอกแก่พี่ชาย
 ทั้งหลายเหล่านั้นแล้วจึงจะตาย”. ฝ่าย
 สุนัขจิ้งจอก ครั้นไม่ได้รับคำตอบจาก
 สำนักของลูกสาวราชสีห์นั้น แล้วถึง

^๑ ฉ. ม. อสพฺภี.

^๒ ฉ. ม. สนฺนิรุมฺหิตฺวา.

^๓ ฉ. ม. เอสา มยฺหํ กุชฺฉติ.

คุณดำไล โตะเจียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถโก สหโปตโก มหิสวารณาทีสุ
 อณฺณตรํ วริตฺวา มํสํ ชาทิตฺวา
 ภคินียา ภาคํ อหริตฺวา “อมฺม
 มํสํ ชาทสฺสุ”ติ อห. “ภาทิก นานํ
 ชาทามิ, มริสฺสามิ”ติ “กีการณา”ติ.
 สา ตํ ปวตฺตี อจิกฺขิ. “อิทานิ
 กหํ โส สิกาลอ”ติ วุตฺเต ผลิกคฺุหายํ
 นิปนฺนสิกาลํ “อากาเส นิปนฺโน”ติ
 มณฺณมานา “ภาทิก กิ น ปสฺสสิ,
 เอโส รชตปพฺพเต อากาเส นิปนฺโน”ติ.

สหโปตโก ตสฺส ผลิกคฺุหายํ นิปนฺน-
 ภาวํ อชานนฺโต “อากาเส นิปนฺโน”ติ
 สณฺณิ หุตฺวา “มาเรสฺสามิ นนฺ”ติ
 สหเวเคน ปกฺขนฺทิตฺวา ผลิกคฺุหํ
 หทยเณว ปหริ. โส หทยเณ ผลิเตน

ความโหม่นสว่า “บัดนี้ลูกสาวราชสีห์
 นั้นไม่ผูกสมัคร์สัมพันธ์ในเรา” จึงกลับ
 เข้านอนในถ้ำแก้วผลึก.

ครั้งนั้น ลูกราชสีห์ตัวหนึ่ง ฆ่า
 บรรดาสัตว์มีกระบือและช้างเป็นต้น ตัวใด
 ตัวหนึ่ง กัดกินเนื้อ แล้วนำส่วนหนึ่งมา
 ให้น้องสาว กล่าวว่า “แน่แม่ เจ้าจง
 กินเนื้อนี้เถิด”. น้องสาวราชสีห์กล่าวว่า
 “ข้าแต่พี่ชาย ข้าพเจ้าจะยังไม่กิน ข้าพเจ้า
 จะตาย”. พี่ชายถามว่า “เพราะเหตุไร”.
 น้องสาวนั้น จึงบอกความเป็นไปนั้น.
 เมื่อพี่ชายถามว่า “เดี๋ยวนี้สุนัขจิ้งจอก
 นั้นอยู่ที่ไหน” น้องสาวราชสีห์สำคัญ
 สุนัขจิ้งจอกผู้นอนในถ้ำแก้วผลึกว่า
 “สุนัขจิ้งจอกนอนกลางอากาศ” จึงพูด
 ว่า “ข้าแต่พี่ชาย ท่านไม่เห็นอะไร
 สุนัขจิ้งจอกนอนกลางอากาศที่รัชต-
 บรรพต”.

ลูกราชสีห์ ไม่รู้ว่าสุนัขจิ้งจอกนั้นนอน
 ที่ถ้ำแก้วผลึก มีความสำคัญว่า “สุนัข-
 จิ้งจอกนอนกลางอากาศ” จึงวิ่งไปด้วย
 กำลังราชสีห์ด้วยตั้งใจว่า “เราจะฆ่า
 สุนัขจิ้งจอกนั้นให้ตาย” ชนกับถ้ำแก้ว-

คุณฉำไย โตะเจียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฺถเว ชีวิตกฺขยํ ปตฺวา ปพฺพตปาเท
ปติ. อถ อปโร อากจฺฉิ. ส
ตสฺสาปิ ตเถว กเถสิ. โสปี ตเถว
กตฺวา ชีวิตกฺขยํ ปตฺวา ปพฺพตปาเท
ปติ.

เอวํ ฉสฺสปี ภาติเกสฺส มเตสฺส
สพฺพปจฺฉา โพรทิสตฺโต อากจฺฉิ. ส
ตสฺสาปิ ตํ ภารณํ อารโจะตฺวา
“อิทานิ โส กหนฺ”ติ วุตฺเต “เอโส
รชตปพฺพตมตฺถเก อากาเส นิปนฺโน”ติ
อาห. โพรทิสตฺโต จินฺตฺเตสิ “สิคาลานํ
อากาเส ปติฏฺฐา นาม นตฺถิ, ผลิก-
คฺุหาย นิปนฺโน ภาวิสฺสตี”ติ.

โส ปพฺพตปาทํ โอตริตฺวา ฉ ภาติเก
มเต ทิสฺวา “อิเม อตฺตโน พาลตาย
ปริคฺคณฺหนปญฺณาย อภาเวเน ผลิกคฺุหายํ
นิปนฺนภาวํ อชานิตฺวา หทยเณ
ปหริตฺวา มตา ภาวิสฺสนฺตฺติ, อสมกฺุชิตฺวา
อติตฺุริตํ กโรนฺตานํ กมฺมํ นาม

ผลิกตรงหทัยพอดี. ลูกราชสีห์นั้น มี
หทัยแตกถึงความสิ้นชีวิต ตรงนั้นนั่นเอง
ตกลงไปที่เชิงบรรพต. ต่อมาลูกราชสีห์
อีกตัวก็มาถึง. น้องสาวราชสีห์ ก็บอก
แก่พี่ชายเมื่อนั้นอย่างนั้นเหมือนกัน. แม้
พี่ชายนั้น ก็ทำอย่างนั้นเหมือนกัน ถึง
ความสิ้นชีวิต ตกลงไปที่เชิงบรรพต.

เมื่อพี่ชายแม่ทั้ง ๖ ตายแล้วอย่างนี้
พระโพธิสัตว์ ก็มาถึงที่หลังน้องทั้งหมด.
น้องสาวก็บอกเหตุนั้น แม่แก่พระโพธิสัตว์
นั้น เมื่อพระโพธิสัตว์นั้นกล่าวว่า
“เดี๋ยวนี้ สุนัขจิ้งจอกนั้นอยู่ที่ไหน” จึง
พูดว่า “สุนัขจิ้งจอกนั้น นอนกลาง
อากาศเหนือยอดรชตบรรพต”. พระ
โพธิสัตว์คิดว่า “ธรรมดาว่า ที่อยู่อาศัย
ในอากาศของสุนัขจิ้งจอก ย่อมไม่มี
มันคงจะนอนในถ้ำแก้วผลึกแน่”.

พระโพธิสัตว์นั้น ลงไปยังเชิงเขา เห็น
น้องชายทั้ง ๖ ตายแล้วกล่าวว่า “น้องชาย
เหล่านี้ ไม่รู้ความที่สุนัขจิ้งจอกนั้นนอน
ในถ้ำแก้วผลึก เพราะความที่ตนเป็นสัตว์
โง่เขลา เพราะความไม่มีปัญญาเครื่อง
กำหนด คงจะเอาหน้าอกกระทบตาย

คุณล่ำไย โตะเขียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวรูป โหติ”ติ วตฺวา ปจฺมํ คาทมาห

ชื่อว่า การงานของผู้ที่ไม่พิจารณา แล้ว
กระทำโดยรีบร้อนไปย่อมเป็นอย่างนี้”
แล้วกล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

๑๕๓. “อสเมกฺขิตกมฺมนฺตํ

ตฺริตาภินิปาตินํ

ตานิ กมฺมานิ ตปฺเปนฺติ

อุณฺ्हํ วชฺโณหิตํ มุเข”ติ.

๑๕๓. “กรรมเหล่านั้น ย่อมยังบุคคลผู้มี
การงานอันไม่ได้พิจารณา ผู้รีบ-
ร้อนทำลงไป ให้เดือดร้อนเหมือน
ของร้อน อันบุคคลวางไว้ในปาก
ฉะนั้น”.

ตตฺถ อสเมกฺขิตกมฺมนฺตํ ตฺริตา-
ภินิปาตินนฺติ โย ปุคฺคโล ยํ กมฺมํ
กาทุกาโม โหติ, ตตฺถ โทสํ
อสเมกฺขิตฺวา อนุปฺธาเรตฺวา ตฺริโต
หุตฺวา เวเคนฺเว ตํ กมฺมํ กาทุ
อภินิปตฺติ ปกฺขนฺหติ ปฏฺิพชฺชติ, ตํ
อสเมกฺขิตกมฺมนฺตํ ตฺริตาภินิปาตินํ
ตาทิสานิ กมฺมานิ^๑ ตปฺเปนฺติ โสเจนฺติ
กิลเมนฺติ. ยถา กิ. อุณฺ्हํ วชฺโณหิตํ
มุเขติ. ยถา ภูณฺชนฺเตน “อิทํ สีตลํ
อิทํ อุณฺ्हนฺ”ติ อนุปฺธาเรตฺวา อุณฺ्हํ
อชฺโณหรณียํ มุเข อชฺโณหริตํ จปิตํ
มุขมฺปิ กณฺจมฺปิ กุจฺฉิมฺปิ ทหติ

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า บุคคล
ผู้มีการงานอันมิได้พิจารณา รีบร้อน
ทำลงไป ความว่า บุคคลใดเป็นผู้ใคร่จะ
ทำกรรมใด ไม่พิจารณา คือไม่ได้
ใคร่ครวญโทษในกรรมนั้น เป็นผู้รีบร้อน
พรวดพราด คือจุ่มใจ ได้แก่ปฏิบัติไป
เพื่อจะทำการงานนั้นโดยเร็ว การงาน
ทั้งหลายเช่นนั้น ย่อมยังบุคคลนั้น ผู้มี
การงานอันมิได้พิจารณา รีบร้อนทำ
ลงไปให้เดือดร้อน คือให้เสรำโศก ได้แก่
ให้ลำบาก. เหมือนอะไร. เหมือนของร้อน
อันบุคคลวางไว้ในปาก ฉะนั้น. อธิบายว่า
ของอันควรกลืนกินอันร้อน ที่บุคคลผู้

^๑ ฉ. ม. เอว สานิ กมฺมานิ.

คุณล้าโย โตะเจียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โสเจติ กิลเมติ, เอวํ ตถารูปํ ปุคฺคํ
ตานิ^๑ กมฺมานิ ตปฺเปนติ.

อิตฺติ โส สีโห อิมํ คาทํ วตฺวา
“มม ภาทิกา อนุปายกุสลา สิกาลํ
มาเรสุสามาติ อติเวเคน ปกฺขนฺทิตฺวา
สยํ มตา, อหํ ปน เอวํ อกตฺวา
สิกาลสุส ผลิกคฺุหายํ นิปนฺนสุเสว
ภิตฺภิตฺสุส หทยํ ผาเลสฺสามิ”ติ.

โส สิกาลสุส อารุโหนโอรุหนมคฺุคํ
สลฺลภฺเขตฺวา ตทภิมุโข หุตฺวา ติกฺขตฺตุ
สีหนาทํ นทิ. ปจฺเวีย สทฺฐี อากาสํ
เอกนินฺนาทํ อโหสิ. สิกาลสุส
ผลิกคฺุหายํ นิปนฺนสุเสว ภิตฺภิตฺสุส
หทยํ ผลิ. โส ตตฺถเวว ชีวิตฺกฺุขยํ
ปาปฺุณิ.

บริโภคอยู่ไม่ได้พิจารณาว่า “สิ่งนี้เป็น
สิ่งร้อน” ใส่ไว้คือวางไว้ในปาก ย่อม
ลวกปากบ้าง คอบ้าง ท้องบ้าง คือทำให้
เศร้าโศก ได้แก่ให้ลำบาก ฉะนั้น
การงานทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมยังบุคคล
เห็นปานนั้นให้เดือดร้อน ฉะนั้น.

ราชสีห์นั้น ครั้นกล่าวคาถานี้ด้วย
ประการฉะนี้แล้ว จึงคิดว่า “น้องชาย
ของเรา เป็นผู้ไม่ฉลาดในอุบาย คิดว่า
พวกเราจะฆ่าสุนัขจึงจอกให้ตาย รุ่งไป
อย่างรวดเร็วยิ่งนัก ตัวเองถึงกับตาย
ส่วนเราไม่ทำอย่างนี้ จะผ่าหทัยของ
สุนัขจึงจอกตัวที่กลัว นอนตัวสั่นอยู่ในถ้ำ
แก้วผลึกนั่นเองให้แตก”.

ราชสีห์นั้น กำหนดทางขึ้นและลงของ
สุนัขจึงจอกนั้นแล้ว ได้มุ่งหน้าตรงไปยัง
ถ้ำแก้วผลึกนั้น บันลือสีหนาทขึ้น ๓ ครั้ง.
อากาศกับพื้นดินได้มีเสียงกึกก้อง เป็น
เสียงเดียวกัน. หทัยของสุนัขจึงจอก ที่นอน
ตัวสั่นอยู่ในถ้ำแก้วผลึกนั่นเองแตกแล้ว.
สุนัขจึงจอกนั้น ถึงความสิ้นชีพตรงนั้น
นั่นเอง.

^๑ น. ม. สานิ.

สตถา “เอว โส สีกาล
 สีหนาทํ สุตวา ชีวิตกขยปตโต”ติ
 วตวา อภิสมพุทุโธ หุตวา ทุตยํ
 คาถมาห

๑๕๔. “สีโห จ สีหนาเทน
 ทททริ อภินาทยิ
 สุตวา สีหสส นิกุโฆสํ
 สีกาล ทททเร วสํ
 ภาโต สนตาสมาปาติ
 หทยณจสส อปผลิ”ติ.

ตตถ สีโหติ จตตารโ สีหา
 ดิณสีโห ปณฺฑุสีโห กภาพสีโห
 สุรตตหตถปาโท เกสรสีโหติ, เตสุ
 เกสรสีโห อธิ อธิปเปโต.

ทททริ อภินาทยิติ เตน อสนิสต-
 สททภเรวณ^๑ สีหนาเทน รชตปพพตํ
 อภินาทยิ เอกนิหนาทํ อกาสิ.

พระศาสดาตรัสว่า “สุนัขจิ้งจอก
 นั้นได้ฟังเสียงสีหนาทแล้ว ถึงความสิ้นชีพ
 ด้วยประการฉะนี้” ทรงตรัสรู้สัมมาสัม-
 โพธิญาณแล้ว ตรัสคาถาที่ ๒ ว่า

๑๕๔. “ก็ราชสีห์ได้บันลือด้วยสีหนาท ไป
 ยังที่ทททบรรพต สุนัขจิ้งจอกซึ่ง
 อยู่ที่ทททบรรพต ฟังเสียงคำราม
 ของราชสีห์แล้วก็ตกใจกลัว ถึง
 ความสะดุ้ง และหทัยของสุนัข-
 จิ้งจอกนั้นได้แตกทำลาย”.

ชื่อว่า ราชสีห์ ในคานานั้น ได้แก่
 ราชสีห์ ๔ ชนิด คือ ดิณสีหะ (ราชสีห์
 กินหญ้าเป็นอาหาร) ปณฺฑุสีหะ (ราชสีห์
 มีขนสีเหลือง) กภาพสีหะ (ราชสีห์มีขน
 สีดำ) สุรตตหตถปาทเกสรสีหะ (ราชสีห์
 ที่มีเท้าหน้าและเท้าหลังสีแดง) บรรดา
 ราชสีห์ ๔ ชนิดนั้น ในที่นี้ประสงค์เอา
 เกสรสีหะ.

คำว่า ได้บันลือด้วยสีหนาทไปยังททท-
 บรรพต ความว่า ราชสีห์ได้บันลือโดย
 สีหนาทอันน่ากลัว ดุจเสียงอสนีบาต

^๑ ฉ. ม. อสนีปาดสททสทิสเสน ภเรวคเรน.

คุณดำไล โตะเขียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

	<p>ฟ้าตกลงมาสัก ๑๐๐ ครั้งนั้น ก็ได้นำ รัชตบรรพตให้มีเสียงบันลือเป็นอัน เดียวกัน.</p>
<p>ทททเร วสนุติ ผลิกมิสสุเก รัชตปพุดเต วสนุโต.</p>	<p>คำว่า ซึ่งอยู่ที่ทัททบรรพต ความว่า (สุนัขจิ้งจอก) ซึ่งอยู่ที่ภูเขาเงินอันเจือปน ด้วยแก้วผลึก.</p>
<p>ภีโต สนตาสมาปาทีติ มรณภเยน ภีโต จิตตุตุราส อปาที.</p>	<p>คำว่า ตกใจกลัวถึงความสะดุ้ง ความว่า กลัวแต่มรณภัย แล้วถึงความสะดุ้งจิต.</p>
<p>ททยญจสุส อปผลีติ เตน จสุส ภเยน ทหย์ ผลิต.</p>	<p>คำว่า และหทัยของสุนัขจิ้งจอกนั้นได้ แดกทำลาย ความว่า และเพราะความ กลัวนั้น หทัยของสุนัขจิ้งจอกนั้น จึงแตก ทำลาย.</p>
<p>เอว สีโห สีกาลสุส ซีวิตกขย ปาเปตวา ภาตโร เอกสมิ จาเน ปฏิจุฉาเทตวา เตส มตภาว ภคินียา อาจิกุชิตวา ต สมนสุสาเสตวา ซีวปริยนต^๑ กณจนคุหาย จตวา ยถากมม คโต.</p>	<p>ราชสีห์ ครั้นทำสุนัขจิ้งจอกให้ ถึงความสิ้นชีวิตอย่างนี้แล้ว เก็บซาก น่องชายทั้งหลายไว้ในที่เดียวกัน แล้ว บอกน้องสาว ถึงความที่น่องชายเหล่า นั้นตาย แล้วปลอบโยนน้องสาวให้เบาใจ แล้วดำรงอยู่ในถ้ำทองจนตลอดชีวิต แล้ว ไปตามยถากกรรม.</p>

^๑ จ. ม. ยาวชีว.

สตถา อิมั ฌมมเทสนัน
 อahrtiva สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตกั
 สโมธานะสิ สจฺจปรีโยसानะ อูปาสโก
 โสตาปัตติผละ ปติฏฺจหิ, ตทา สิกาโล
 นหาปิตปฺตุโต อโหสิ, สีหโปติกา
 ลิจฺฉวิฑุมาริกา, ฉ กนิฏฺจภาตโร
 อณฺเฏตฺรเถรา อหะสุ, เขฏฺจภาติกสีโห
 ปน อหเมวาติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ-
 ธรรมเทศนานี้มาแล้ว ทรงประกาศสัจจะ
 ทั้งหลายแล้วประชุมชาดก . ในเวลาจบ
 สัจจะ อูบาสกดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล
 สุนัขจึงจอกในครั้งนั้น ได้เป็นบุตรของ
 ช่างกลบกในเวลานี้ ลูกสาวราชสีห์
 ได้เป็นเจ้าหญิงลิจฉวิฑุมารี น้องชาย
 ทั้ง ๖ ตัว ได้เป็นพระเถระรูปใดรูปหนึ่ง
 ส่วนราชสีห์พี่ชายคนโต ได้แก่เราตถาคต
 นั้นเอง.

สีกาลชาตกาวณฺณนา ทุตฺติยา.

พรรณนาสีกาลชาดก ที่ ๒ จบ.

๓. สุกรชาตก (๑๕๓)

๑๕๕. “จตุปปโท อหิ สมฺม
    ตฺวํปิ สมฺม จตุปปโท
เอหิ สมฺม นีวตฺตสฺส
    กิณฺหุ ภีโต ปฺลายนฺตีติ.
๑๕๖. อสฺสจฺจ ปุตฺติโลโมสิ
    ทฺถกฺคฺคฺชโร วาสิ สฺสฺสกร
สเจ ยฺยชฺชิตฺตกาโมสิ
    ชยฺยํ สมฺม ททามิ เต”ติ.
- สุกรชาตกํ ตติยํ.

๓. สุกรชาตก (๑๕๓)

๑๕๕. “แน่ะสหาย เราก็มี่ ๔ เท้า แน่ะ
    เพื่อน แม้ท่านเองก็มี ๔ เท้า มา
    เกิดสหายจงกลับมาเถอะ ท่าน
    กลัว (เรา) หรือ จึงหนีไป.
๑๕๖. แน่ะสุกร ท่านเป็นสัตว์ไม่สะอาด
    มีขนเหม็นเน่า มีกลิ่นเหม็นฟุ้งตลบ
    สหาย ถ้าท่านต้องการต่อสู้กัน
    เราจะให้ชัยชนะแก่ท่าน”.
- สุกรชาตก ที่ ๓.

๓. สุกษาคกวรรณนา (๑๕๓)

จตุรปโท อหิ สมมาติ อิทํ
 สตุถา เขตวเน วิหรนุโต อญญตรํ
 มหุลลกตุเถรํ อารพุก กเถสิ.

เอกสมิ ทิวเส รตติ ฐมมสฺสวเน
 วตฺตมานเน สตุถริ คนฺธกฺกุทฺวาเร
 มณิสฺสพานผลเก จตุวา ภิกฺขุสงฺมสฺส
 สุกฺโตวาทํ ทตฺวา คนฺธกฺกุทฺ ปรวิฏฺเจ,
 ฐมมเสนาปติ สตุถารํ วนทิตฺวา
 อตฺตโน ปริเวณํ อคมาสิ.

มหาโมคคัลลานปิ ปริเวณเมว คนฺตฺวา
 มุหุตฺตํ วิสฺสมิตฺวา เถรสฺส สนฺติกํ
 อากนฺตฺวา ปญฺหํ ปุจฺฉิ. ปุจฺฉิตฺตํ
 ฐมมเสนาปติ คคนตเล ปุณฺณจนฺทํ
 อุกฺกาเปนฺโต วิย วิสขฺเขตฺวา ปากฏํ
 อกาสิ. จตฺสฺสปี ปริสสา ฐมมํ
 สุกฺนมานา นิสฺสีทิสฺสุ.

ตตฺเถโก มหุลลกตุเถโร จินฺตฺสิ “สจฺหา
 อิมิสฺสาปิ ปริสาย มชฺเฒ เสริปฺตฺตํ

๓. พรรณนาสุกษาคก (๑๕๓)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระ
 วิหารเชตวัน ทรงปรารภพระเถระแก่
 รูปใดรูปหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศานี้
 มีคำเริ่มต้นว่า **แน่สหาย** เราก็มี่ ๔ เท้า.

ในวันหนึ่ง เมื่อการฟังธรรมในราตรีกำลัง
 เป็นไปอยู่ เมื่อพระศาสดาประทับยืน
 บนชั้นบันไดแก้วมณี ประทานโอวาท
 พระสุคตแก่ภิกษุสงฆ์ที่ประตุ พระคันธกุฎี
 พระธรรมเสนาบดี จึงถวายบังคมพระ
 ศาสดา แล้วกลับไปยังบริเวณของตน.

แม้พระมหาโมคคัลลานะ ก็ไปยังบริเวณ
 (ของตน) เหมือนกัน พักครู่หนึ่งแล้ว
 มาถามปัญหา ยังสำนักของพระเถระ.
 พระธรรมเสนาบดี ก็แก้ปัญหาที่พระ
 โมคคัลลานะถามแล้ว แล้วทำให้แจ่มแจ้ง
 ประดุจให้พระจันทร์ในวันเพ็ญ โผล่ขึ้น
 บนท้องฟ้า ฉะนั้น. แม้บริษัททั้ง ๔
 ก็พากันนั่งฟังธรรม.

ในบริษัทนั้น พระเถระแก่รูปหนึ่ง คิดว่า
 “หากว่าเราจะถามปัญหาให้พระสารีบุตร

คุณดำไล โตะเจียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาลุเพนุโต ปณฺหิ ปุจฺฉิสฺสามิ,
 อยเมว^๑ ปริสา ‘พหุสฺสุโต อยนฺ’ติ
 ฌตฺวา สกฺกาโรสมฺมานํ กริสฺสตี”ติ.

ปริสนฺตฺรา อุกฺกฺชาเย เถโร อุปสงฺกมิตฺวา
 เอกมฺนฺตํ ฌตฺวา “อาวุโส สารีปฺตฺต
 มยฺมปิ ตํ เอกํ ปณฺหิ ปุจฺฉาม
 อมฺหากมฺปิ โอกาสํ กโรหิ, เทหิ เม
 วินิจฺฉยฺ อเวริตฺยา วา^๒ นิพฺเพริตฺยา
 วา^๓ นิคฺคเห วา ปคฺคเห วา วิเสเส
 วา ปฏิวิเสเส วา”ติ อาห.

เถโร ตํ โอลฺเกตฺวา “อโย มหฺลลโก
 อิจฺฉาจาเร จิตฺตํ ตฺวจฺฉเ น กิณฺณจि
 ชานาตี”ติ เตน สทฺธิ อกฺเตตฺวา
 ลชฺชมาโน วิชฺณี ฌเปตฺวา อาสนา
 โอตริตฺวา ปรีเวณฺํ ปาวิสิ.

โมคฺคฺลฺลานตฺเถโรปิ อตฺตโน ปรีเวณฺเมว
 อคฺมาสิ.

สัสน ในท่ามกลางบริษัทนี้ได้ บริษัทนี้
 จะรู้ว่า ‘ผู้นี้ก็เป็นผู้สุต’ แล้วจะทำ
 สักการะและสัมนานะ แก่เรา”.

พระแก่วุฒุนั้น ลุกขึ้นจากระหว่าง บริษัท
 เข้าไปหาพระเถระ ยืนอยู่ข้างหนึ่ง แล้ว
 กล่าวว่่า “ท่านสารีบุตรผู้มีอายุ ข้าพเจ้า
 จะถามปัญหาแก่ท่านสักข้อหนึ่ง ขอต่าน
 จงให้โอกาสแก่เราบ้าง ท่านจงให้การ
 วินิจฉัยแก่ข้าพเจ้า จะโดยอ้อมก็ตาม
 โดยตรงก็ตาม ในการดำหนึ่ก็ตาม ใน
 การยกย่องก็ตาม ในความวิเศษก็ตาม
 ไม่วิเศษก็ตาม”.

พระเถระมองดูพระแก่นั้นแล้ว ไม่ได้พูด
 กับพระแก่นั้นเลย ด้วยคิดว่า “พระแก่วุ
 ฒุนี้ตกอยู่ในอิจฉาจาร^๑ เป็นคนเปล่า
 ‘ไม่รู้อะไร’ จึงละอายใจ วางพัด ลงจาก
 อาสนะเข้าไปยังที่พัก.

แม้พระมหาโมคคัลลานเถระ ก็ได้ไปยัง
 ที่พักของตนเหมือนกัน.

^๑ น. ม. อโย เม.

^๒ น. ม. อาเวริกาเย วา.

^๓ น. ม. นิเวริกาเย วา.

^๑ อิจฉาจาร คือความประพฤติกในทางอยากได้ หรือ
 ในทางอวดดี.

มนุสสา อฏจาย “คณฺหเถตํ
ทุจฺจมหลลํ,^๑ มธฺรธมฺมสฺสวณฺํ โน
โสตุํ นาทาสี”ติ อณฺุพนฺุธิสฺสุ.

โส ปลายนฺุโต วิหารปจฺจนฺเต
ภินฺุณภินฺุณปทฺราย คุฏปฺุราย วจฺจกฺุฎฺฐิยา
ปติตฺวา คุฏมกฺุชิตฺโต อฏจาสิ.^๒ มนุสสา
ตํ ทิสฺวา วิปฺุปฏิสําริโน หุตฺวา สตฺถุ
สนฺุติกํ อคมฺุสฺสุ.

สตฺถวา เต ทิสฺวา “กึ อฺุปาสกา
อเวลาย อากตฺตฺถวา”ติ ปุจฺฉิ. มนุสสา
ตมตฺถํ อโรเจสฺสุ.

สตฺถวา “น โข อฺุปาสกา อิทาเนว
เอโส มหลลโก อฺุพฺุพิสฺสุลาวิโต^๓ หุตฺวา
อตฺถโน พลฺํ อชานิตฺวา มหาพเลหิ
สทฺุธิ ปโยเชตฺวา คุฏมกฺุชิตฺโต ชาโต,
ปุพฺุเพเปส อฺุพฺุพิสฺสุลาวิโต หุตฺวา

คนทั้งหลายพากันลุกฮือขึ้น กล่าว
ร้องประกาศว่า “พวกท่านจงจับพระแก้ว
ชั่วคราวนี้ พระแก้วนั้น ทำให้พวกเรา
ไม่ได้ฟังธรรมอันไพเราะ” ไล่ติดตามไป.

พระแก้วนั้นหนีไปตกลงในเวจกฏฐีที่เต็มไปด้วย
คุฏ ซึ่งมีไม้กระดานแตกหักพังลงที่ท้าย
วิหาร ลุกขึ้นมาทั้งเป็นอนคุฏ. คนทั้งหลาย
เห็นเหตุนั้นแล้ว มีความรังเกียจ จึงพา
กันกลับไปยังสำนักพระศาสดา.

พระศาสดา เห็นคนเหล่านั้นแล้ว ตรัส
ถามว่า “ดูกรอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย
ทำไมพวกท่านพากันมาผิดเวลา”. คน
ทั้งหลายกราบทูลเนื้อความนั้น ให้
ทรงทราบ.

พระศาสดา จึงตรัสว่า “ดูกรอุบาสก
อุบาสิกาทั้งหลาย พระแก้วรูปนี้ เยอหยิ่ง
ไม่รู้กำลังของตน หาญสู้กับคนผู้มีกำลัง
มาก แล้วเป็นอนคุฏในบัดนี้เท่านั้น ห้ามได้,
แม้ในกาลก่อนพระแก้วผู้นี้ ก็เป็นคนผู้

^๑ ฉ. ม. ตฺุจฺจมหลลํ.

^๒ ฉ. ม. อฏจาสิ.

^๓ อฺุพฺุพิลาปีโตติปี. ฉ. ม. อฺุปฺุพิลาวิโต.

คุณคำโย โตะเขียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตุตโน พลั อชานิตฺวา มหาพลฺเลหิ
สทฺฐี ปโยเชตฺวา คุณฺมกฺขิตฺโต อโหสิ”ติ
วตฺวา เตหิ ยาจิโต อตีตํ อหริ

อตีเต พาราณสียํ พุรหมทตฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเต โพรสิตฺโต สีโห
หุตฺวา หิมวันตปฺปเทเส ปพฺพตคฺุหายํ
วาสํ กปฺเปสิ.

ตสฺสาวิฑูเร เอกํ สรํ นิสฺสาย พหุ
สุกรฺวา นีวาสํ กปฺเปสุ. ตเมว สรํ
นิสฺสาย ตํปสาปิ ปณฺณสาลาสฺ วาสํ
กปฺเปสุ.

อถกทิวสํ สีโห มหิสฺวารณาทีสุ
อณฺเฑตรํ วัฑิตฺวา ยาวทตฺถํ มํสํ
ชาทิตฺวา ตํ สรํ โอตริตฺวา ปานียํ
ปิริตฺวา อุตฺตริ.

ตสมิ ฆณฺเ เอกโก ภูสฺสุกโร ตํ สรํ
นิสฺสาย โคจรํ คณฺหาติ. สีโห ตํ
ทิสฺวา “อณฺเฑ อถกทิวสํ อิมํ
ชาทิสฺสามิ, มํ โข ปน ทิสฺวา
ปุน นาคจฺเจยฺยา”ติ ตสฺส อนาคมน-

เยอหยัง ไม่รู้กำลังของตน หาญสู้กับผู้มี
กำลังมาก เป็อนคุณแล้วเหมือนกัน” อัน
คนเหล่านั้น ทูลอาราธนา จึงทรงนำ
อดีตนิทานมาตรัสเล่าว่า

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
เสวยราชสมบัติ ณ พระนครพาราณสี
พระโพรสิตฺว์เสวยพระชาติเป็นราชสีห์
อาศัยอยู่ ณ ถ้ำบนภูเขา ในหิมวันต-
ประเทศ.

ณ ที่ไม่ไกลจากถ้ำนั้น มีสุกรเป็นอันมาก
อาศัยอยู่ ณ สระแห่งหนึ่ง. แม้ดาบส
หลายรูปอยู่ที่บรรณศาลา ก็อาศัยสระนั้น
เหมือนกัน.

ต่อมาวันหนึ่ง ราชสีห์ฆ่าสัตว์มีกระบือ
และช้างเป็นต้น ชนิดใดชนิดหนึ่ง กัดกิน
เนื้อจนพอแก่ความต้องการแล้วลงสระนั้น
ดื่มน้ำแล้ว ก็กลับขึ้นไป.

ในขณะนั้นสุกรอ้วนตัวหนึ่ง อาศัยสระนั้น
หากินอยู่. ราชสีห์เห็นสุกรนั้น แล้วคิดว่า
“วันอื่นเราจะกินสุกรนี้ ก็(ถ้า) มันเห็น
เราเสียแล้ว มันจะไม่มาอีก” ด้วย
ความกลัวสุกรนั้นจะไม่มาอีก จึงเริ่มขึ้น

คุณลําย โตะเจียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภเยน สรโต อุตตริตวา เอเกน จากสระเสียงไปเสียข้างหนึ่ง.
ปสฺเสน คนตุ อารภิ.

สุกรโ ไอโลเกตวา “เอส มํ ทิสฺวา
มม ภเยน อุปคนตุ อสกุโกนฺโต
ภเยน ปลายติ, อชฺช มยา อิมินา
สีเหเน สทฺธิ ปโยเชตุ วฏฺฐตี”ติ สีสํ
อุกฺขิปิตวา ตํ ยุทฺธตถาย อวฺหยนฺโต
ปจฺม คาทมาห

สุกรมองดูราชสีห์แล้ว คิดว่า “ราชสีห์
ตัวนี้เห็นเราแล้วไม่อาจเข้ามาใกล้ เพราะ
ความกลัวเรา จึงหนีไปเสียเพราะ
ความกลัว วันนี้เราควรจะสู้กับราชสีห์
ตัวนี้” แล้วจึงชูหัวขึ้นกล่าวท้าทาย เพื่อ
ต้องการต่อสู้กับราชสีห์นั้น กล่าวคาถา
ที่ ๑ ว่า

๑๕๕. “จตุปปโท อหํ สมฺม
ตฺวํปิ สมฺม จตุปปโท
เอหิ สมฺม^๑ นิวตฺตสฺสุ
กินฺนุ ภิโต ปลายสี”ติ.

๑๕๕. “แน่ะสหาย เราก็มียี่ ๔ เท้า แน่
เพื่อน แม้ท่านเองก็มี ๔ เท้า มาเถิด
สหาย จงกลับมาเถอะ ท่านกลัว
(เรา)หรือ จึงหนีไป”.

สีโห ตสฺส วจฺน^๒ สฺตุวา “สมฺม
สุกร อชฺช อมฺหากํ ตยา สทฺธิ
สงฺคาโม นตฺถิ, อีโต ปน สดฺตเม
ทิวเส อิมสฺมีเยว จาเน สงฺคาโม
โหดุ”ติ วตฺวา ปกุกามิ.

ราชสีห์ ฟังคำของสุกรนั้นแล้ว
กล่าวว่า “สหายสุกร วันนี้เราจะไม่สู้รบ
กับท่าน แต่ในวันที่ ๗ จากนี้ไป จงมา
ต่อสู้กันในที่นี้แหละ” แล้วก็เดินหนีไป.

^๑ ส. ย. สห.

^๒ ฉ. ม. กถ.

คุณฉำไย โทเชียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุกโร “สีเหน สหุธิ สงคามเมสุสามิ”ติ
ตฺฏจปหมฺโจ^๑ ตํ ปวฺตติ ฅาตกานํ
อาโรเจสิ.

เต ตสฺส กถํ สุตฺวา ภิตภิตา^๒
“อิทานิ ตวํ สพฺเพปิ อเมห
นาเสสฺสสิ, อตฺตโน พลํ อชานิตฺวา
สีเหน สหุธิ สงคามิตฺกามาสิ,^๓ สีโห
อาคณฺตฺวา สพฺเพปิ อเมห ชีวิตกฺขยํ
ปาเปสฺสติ, สาหสิกํ กมฺมํ มา กรี”ติ
อาหํสุ. โส ภิตตฺสิตโต “อิทานิ กิ
กโรมิ”ติ ปุจฺฉิ.

สุกรา “สมฺม ตวํ เอเตสํ ตาปसानํ
อุจฺจารภูมि คณฺตฺวา ปุติคฺุเถ สตฺตทิวสานิ
สรีรํ วตเตตฺวา^๔ สุกฺขาเปตฺวา สตฺตเม
ทิวเส สรีรํ อสุสาวพินฺทุหิ เตเมตฺวา
สีหสฺส อาคมนฺโต ปุริมตฺรํ คณฺตฺวา
วาทโยคํ ฅตฺวา อุปฺริวาเต ติฏฺฐ,
สุจิชชาติโก สีโห ตว สรียคณฺธํ
ฅมายิตฺวา ตฺยหํ ชยํ ทตฺวา คมิสฺสติ”ติ

สุกรมึความยินดีร่าเริงว่า “เราจะต่อสู้
กับราชสีห์” จึงเล่าเรื่องราวนั้นแก่ญาติ
ทั้งหลาย.

พวกญาติ ฟังถ้อยคำของสุกรนั้น แล้ว
พากันตกใจกลัว กล่าวขึ้นว่า “บัดนี้
ท่านจะให้พวกเราทั้งหมดฉิบหายไปด้วย
ท่านไม่รู้กำลังของตน หวังจะต่อสู้กับ
ราชสีห์ ราชสีห์จะมาล้างพวกเราทั้งหมด
ให้ถึงความสิ้นชีวิต ท่านอย่าทำการ
อุกอาจนักเลย”. สุกรนั้นสะดุ้งกลัว จึง
ถามว่า “บัดนี้ เราจะทำอย่างไรดี”.

พวกสุกรพากันกล่าวว่า “สหายเอ๋ย ท่าน
จงไปยังที่ถ้ำยอจฺจาระ ของพวกดาบส
เหล่านี้ แล้วเกลือกกลิ้งตัวเข้าที่คูก
เนาเหม็น แล้วปล่อยให้แห้งตลอด ๗ วัน
ในวันที่ ๗ จึงเกลือกตัวให้เปียกด้วยหยาด
น้ำค้าง แล้วไปก่อนราชสีห์จะมา(กำหนด)
รู้ทิศทางลมแล้ว จงไปยืนเหนือลม
ราชสีห์ซึ่งเป็นสัตว์มีชาติสะอาด ได้

^๑ ฉ. ม. ฆฏจปหมฺโจ.

^๒ ฉ. ม. ภิตตฺสิตตา.

^๓ ฉ. ม. สงคามํ กตฺตฺกามาสิ.

^๔ ฉ. ม. ปฺริวภูญฺตฺวา.

คุณล่าย : โตเจียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาหังสุ. โส ตถา กตฺวา สตุตฺตเม ทิวเส
ตตฺถ อฏฺฐาสิ.

สีโห ตสฺส สริริคฺชนฺธํ ฅมายิตฺวา
คฺฤตฺมกฺขิตฺถาวํ ฅตฺวา “สมฺม สุกร
สฺนุทโร เต เลโส จินฺตฺติโต, สเจ
ตฺวํ คฺฤตฺมกฺขิตฺโต นาภวิสฺส, อีเชว ตํ
ชีวิตกฺขยํ ปาเปสฺสํ, อิทานิ ปน
เต สริริ เนว มุเชน ทํสิตฺตํ น
ปาเทน ปหริตฺตํ สกฺโกมิ, ชยํ เต
ทมฺมี”ติ วตฺวา ทฺติยํ คาถมาห

๑๕๖. “อสุจํ ปุติโลโมสิ
          ทฺคฺคฺชนฺธโร วาสิ สุกร
          สเจ ยฺชฺฉิตฺตกาโมสิ
          ชยํ สมฺม ททามิ เต”ติ.

ตตฺถ ปุติโลโมสิติ มีพฺพหฺมกฺ-
ขิตตฺตฺตา ทฺคฺคฺชนฺธโรโม.

ทฺคฺคฺชนฺธโร วาสิติ อติเชคฺคฺจฺฉนฺตฺตฺกฺก-
คฺชนฺธโร^๑ หุตฺวา วายสิ.

^๑ ฉ. ม. อนิฏฺฐเชคฺคฺจฺฉนฺตฺตฺกฺกคฺชนฺธโร.

กลืนตัวของท่านแล้ว จะให้ชัยชนะแก่ท่าน
แล้วกลับไป”. สุกรนั้นได้ทำอย่างนั้น
ในวันที่ ๗ ได้ไปยืน ณ ที่ (ซึ่งนัดหมาย
ไว้) นั้น.

ราชสีห์ได้กลืนตัวของสุกรนั้นแล้วรู้ว่า
สุกรเบือนคูด จึงกล่าวว่า “สหาย สุกร
ท่านคิดเลศได้ดีจริง หากท่านไม่เบือนคูด
ละก็เราจะให้ท่านสิ้นชีวิตตรงนี้แหละ แต่
บัดนี้ เราไม่อาจกัดตัวของท่านด้วยปาก
ไม่อาจขยี้ตัวท่านด้วยเท้าได้ เรายอม
ให้ท่านชนะ” แล้วกล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

๑๕๖. “แน่ะสุกร ท่านเป็นสัตว์ไม่สะอาด
มีขนเหม็นเน่า มีกลิ่นเหม็นฟุ้ง-
ตลบ สหาย ถ้าท่านต้องการต่อสู้
กัน เราจะให้ชัยชนะแก่ท่าน”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ท่านมี
ขนเหม็นเน่า** ความว่า ชื่อว่ามีขน
ส่งกลิ่นเหม็นเพราะเบือนด้วยคูด.

คำว่า **มีกลิ่นเหม็นฟุ้งตลบ** ความว่า ท่าน
เป็นผู้มีกลิ่นเน่าเกลียดปกคลุมยิ่งนักฟุ้งไป.

คุณคำโย โตะเขียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชยัม สมมุ ททามิ เตติ ตฺยหํ ชยัม
เทมิ.

“อหํ ปราชิตฺ, กจฺจ ตฺวณฺ”ติ
วตฺวา สีโห ตโตว นีวตฺติตฺวา โคจรั
คเหตฺวา สเร ปานีโย ปีวิตฺวา
ปพฺพตคฺหเมว กโต.

สุกโรปิ “สีโห เม ชิตฺ”ติ ฅาตกานํ
อาโรเจสิ. เต ภิตตฺติสิตา “ปฺน
เอกทิวสํ อากจฺจนฺโต สีโห สพฺพเพว
อเมห ชีวิตกฺขยํ ปาเปสฺสตี”ติ
ปลาโยตฺวา อณฺณตฺถ อคมฺส.

สตฺถา อิมํ ฅมฺมเทสนํ อหาริตฺวา
ชาตกํ สโมธาเนสิ “ตทา สุกโร
มหลฺลโก อโหสิ, สีโห ปน
อหเมวา”ติ.

สุกรชาตกาวณฺณนา ตติยา.

คำว่า สหาย เราจะให้ชัยชนะแก่ท่าน
ความว่า เราจะให้ความมีชัยแก่ท่าน.

ราชสีห์กล่าวว่า “เราแพ้ท่านแล้ว
ท่านจงไปเถอะ” แล้วกลับจากที่นั้น
เที่ยวไปหาเหยื่อ ดื่มน้ำในสระ แล้วไปยัง
ถ้ำบนภูเขาตามเดิม.

ฝ่ายสุกรบอกแก่พวกญาติว่า “เราชนะ
ราชสีห์แล้ว”. พวกสุกรเหล่านั้น ตกใจ
กลัวโดยคิดว่า “สักวันหนึ่ง ราชสีห์จะ
มาล้างพวกเราทั้งหมด ให้ถึงความสิ้น
ชีวิต” จึงหนีไปในที่อื่น.

พระศาสดา ครั้นทรงนำอดีตนิทาน
นี้มาตรัสแล้ว จึงทรงประชุมชาดกว่า
“สุกรในกาลนั้น กลับชาติมาเป็นพระแก่
ในปัจจุบันนี้ ส่วนราชสีห์กลับชาติมา
เป็นเราผู้ตถาคต แล”.

พรรณนาสุกรชาดก ที่ ๓ จบ.

คุณฉำไย โตะเขียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. อรุณชาติก (๑๕๔)

๑๕๗. “อิฐุรคานํ ปวโร ปวิฏฺโฐ
เสลสฺส วณฺเณน ปโมกฺขมิจฺจํ
พฺรหฺมณฺจ วณฺณํ อปจายมาโน
พุกฺกุชิตฺโต โน วิสฺหามิ โภตตุํ.

๑๕๘. โส พฺรหฺมคฺตุโต จิรเมว ชิว
ทิพฺยา จ เต ปาตุภวณฺตุ ภกฺขา
โส พฺรหฺมวณฺณํ อปจายมาโน
พุกฺกุชิตฺโต โน วิตฺราสี โภตฺตุนฺ”ติ.

อรุณชาติกํ จตฺตุนํ.

๔. อรุณชาติก (๑๕๔)

๑๕๗. “นาคราช ผู้เป็นจอมแห่งนาค
ทั้งหลาย ปรารถนาจะพ้น (จาก
สำนักของเรา ปรารถนาจะหลบ
เรา) จึงแปลงเพศเป็นก้อนแก้วมณี
เข้าไปในผ้าเปลือกไม้นี้ แต่
ข้าพเจ้าย่าเกรง ซึ่งเพศแห่งพรหม
แม้หิวโหย ก็ไม่อาจกินได้.

๑๕๘. ท่านนั้นอันพรหมคุ้มครองแล้ว จง
มีชีวิตอยู่สิ้นกาลนานเถิด และขอ
อาหารทิพย์ จงปรากฏแก่ท่าน
(เพราะ) ท่านย่าเกรงซึ่งเพศแห่ง
พรหม แม้หิวโหย ก็ไม่อาจกินได้”.

อรุณชาติก ที่ ๔.

คุณลำไย โตเขียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. อรุคชาตกาวณณนา (๑๕๔)

อิฐุรคานํ ปวโร ปวิภูโสติ อิทธิ
สตถา เขตวเน วิหรนุโต เวริพนุณ^๑
อารพุก กเถสิ.

โกสสรณโณ กิริ เสวกา
เสนิปมุขา เทว มหามตตาท^๒
อณณมณณํ ทิฏฐทิจุฏฐาเน^๓ กลห^๓
กโรนติ. เตสํ เวริภาโว สกลนคเร
ปากโฏ อโหสิ. เต เนว ราชา น
ณตติมิตตาท สมนคเณ กาทุ สกขิสสุ.

อถกทิวสํ สตถา ปจจุสมเย
โพธเนยพนุชเว โอลิเกนุโต เตสํ
อุภินนมนปี โสตาปตติมคคสสุ อุนิสสย^๓
ทิสฺวา ปุนทิวเส เอกโกว สาวตถิ

๔. พรรณนาอรุคชาดก (๑๕๔)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
พระมหาวิหารเชตวัน ทรงปรารภการ
จองเวรกันของคณมีเวร ตรัสพระธรรม-
เทศนานี้ มีคำเริ่มต้นว่า นาคราชผู้เป็น
จอมนาคทั้งหลาย เข้าไปแล้วที่ผ้าเปลือก-
ไม้^๓.

เล่ากันมาว่า มหาอำมาตย์ ๒ คน
ผู้เป็นราชเสวกของพระเจ้าโกศล เป็น
หัวหน้าของเหล่าทหาร ทะเลาะกันเสมอ
ในที่ที่เขาพบกันแล้ว ๆ. ความที่มหา-
อำมาตย์ทั้ง ๒ นั้น จองเวรกัน ได้
ปรากฏ เป็นที่รู้จักทั่วทั้งพระนคร. ทั้ง
พระราช ทังญาติมิตร ไม่สามารถจะ
ทำให้ทั้ง ๒ คนนั้นปรองดองกันได้.

ภายหลังวันหนึ่ง ในสมัยใกล้รุ่ง พระ
ศาสดาทรงตรวจดูเผ่าพันธุ์สัตว์โลกผู้ควร
แนะนำให้ตรัสรู้ได้ ทรงเห็นอุปนิสัยแห่ง
โสดาปัตติมรรค แม้ของทั้ง ๒ คนนั้น

^๑ ฉ. ม. เสนิกษณาน.

^๒ มหามจจาติปี.

^๓ ฉ.ม. ทิฏฐทิจุฏฐาเน.

คุณคำโย โทเชียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปิณฑทาย ปวิสิตวา เตสุ เอกสุส
เคหทวารเ อฏจาสิ.

ในวันรุ่งขึ้น จึงเสด็จเข้าไปบิณฑบาตใน
เมืองสาวัตถี เฉพาะพระองค์เดียวเท่านั้น
ได้ประทับยืนที่ใกล้ประตูเรือน ของมหา
อำมาตย์คนหนึ่ง ใน ๒ คนนั้น.

โส นิกขมิตวา ปตตํ กเหตุวา
สตถารํ อนโตนิเวสนํ ปเวเสตวา
อาสนํ ปญญาเปตวา นิสีทาเปสิ.

เขาออกมารับบาตร นิมนต์พระศาสดา
ให้เสด็จเข้าไปภายในนิเวศน์ ปุ้อาสนะ
แล้วนิมนต์ให้ประทับนั่ง.

สตถา นิสีทิตวา ตสุส เมตตาทาภวานาย
อานิสํสํ กถेतวา กลลจิตตตํ ฌตวา
สจฺจานิ ปกาเสสิ. โส สจฺจปรีโยसानเ
โสตาปตฺติผลเ ปตฺติฏฺจหิ.

พระศาสดาประทับนั่ง แล้วตรัสอานิสงส์
แห่งการเจริญเมตตาแก่เขา ทรงทราบ
ถึงความที่เขามีจิตอ่อน จึงทรงประกาศ
สัจจะ. ในที่สุดแห่งสัจจะ เขาดำรงอยู่
ในโสดาปัตติผล.

สตถา ตสุส โสตาปนฺนภาวํ
ฌตวา ตเมว ปตตํ คาหาเปตวา
อาทาย อิตรสฺส เคหทวารํ อคมาสิ.

พระศาสดา ทรงทราบถึงความที่
เขาบรรลุโสดาปัตติผลแล้ว จึงให้เขา
นั้นแหละถือบาตร พาเสด็จไปยังประตู
เรือน ของมหาอำมาตย์อีกคนหนึ่ง.

โสปี นิกขมิตวา สตถารํ วนฺทิตวา
“ปวิสถ ฆนฺเต”ติ ฆรํ ปเวเสตวา
นิสึทาเปสิ. อิตโรปี ปตตํ กเหตุวา
สตถารา สทฺธิ ปาวิสึ.

แม้อำมาตย์นั้น ออกมาถวายบังคมพระ
ศาสดาแล้วกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ขอเชิญพระองค์เสด็จเข้าไป
เถิด” แล้วทูลเชิญพระองค์ให้เสด็จเข้าไป
ประทับนั่งยังเรือน. แม้อำมาตย์อีก

คุณดำเียว โศเจียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตถา ตสฺส เอกาทส เมตตานิสังเส
 วนฺณเนตฺวา กลฺลจิตฺตํ ฌตฺวา สจฺจานิ
 ปกาเสสิ. สจฺจปริโยसानเ โสปี
 โสตาปตฺติผล ปตฺติจฺหิ.

อิติ เต อุโกปี โสตาปนฺนา หุตฺวา
 อญฺญมญฺญํ อจฺจยํ เทเสตฺวา^๑
 ขมาเปตฺวา สมคฺคา สมุโมทมานา
 เอกชฺฌาสยา อหฺลฺสุ. ตํ ทิวสญฺเวย
 จ ภาควโต สมมุขา เอกโต ภูณฺชีสุ.

สตถา ภตฺตกิจฺจํ นิฏฺฐาเปตฺวา วิหารํ
 อคมาสิ. เตปี พุหนิ มาลาคนฺธ-
 วิเลปนานิ เจว สปุปีมธฺฆานิตาทีนิ จ
 อาทาย สตถารา สทฺธิเยว นิภฺขมีสุ.
 สตถา ภิกฺขุสงฺฆเณ วตฺเต ทสฺสิเต
 สุกโตวาทํ ทตฺวา คนฺธกฺกุฏี ปาวิสิ.

คนหนึ่ง ก็ได้ถือบาตรเข้าไปกับพระ
 ศาสดาเหมือนกัน.

พระศาสดาทรงพรรณนาอาณิสงส์ แห่ง
 เมตตา ๑๑ ประการแก่เขา ครั้นทรงทราบ
 ถึงความที่เขาใจดีอ่อน จึงทรงประกาศ
 สัจจะ. ในที่สุดแห่งสัจจะ แม้มหาอำมาตย์
 คนนั้น ก็ได้ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล.

ด้วยประการฉะนี้ มหาอำมาตย์ทั้ง ๒
 ได้เป็นพระโสดาบัน ต่างแสดงโทษ
 ล่วงเกิน ขอบมากเกินไป และกัน เป็นผู้
 พร้อมเพรียงชื่นชม (และ) มีอริยาศัยเป็น
 อันเดียวกัน. และวันนั้นเองเขาทั้ง ๒
 ก็ได้ร่วมกันบริโภคอาหาร เฉพาะ
 พระพักตร์พระผู้มีพระภาค.

พระศาสดา ทรงทำภารกิจเสร็จแล้ว ได้
 เสด็จกลับไปยังพระวิหาร. แม้นคนทั้ง ๒
 นั้น ต่างถือเอาดอกไม้ ของหอม เครื่อง
 ลูบไล้ เนยใส น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย เป็นต้น
 ออกไปพร้อมกับพระศาสดานั้นเอง.
 เมื่อพวกภิกษุแสดงวัตรแล้ว พระศาสดา

^๑ ฉ. ม. ทสฺเสตฺวา.

คุณล้าโย โตะเจียว
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภิกษุ สายณฺหสมเย ฐมฺมสภายํ
 สตุถุ คุณฺภณํ สมุญฺจาเปสุํ “อาวุโส
 สตุถา อทฺตทมโก, เย นาม เทว
 มหามตฺเต^๑ จิรํ วายมมาโนปิ เหว
 ราชา สมคฺเค กาทุํ สกฺขิ, น
 ฌาติมิตฺตาทโย สกฺขีสุ เต เอกทิวเสเนว
 ตถาคเตน ทมิตา”ติ.

สตุถา อากนฺตฺวา “กาย นฺตฺถ
 ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสิณฺนา”ติ
 ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต
 “น ภิกฺขเว อิทาเนวาทํ อิมเว เทว
 ชเน สมคฺเค อกาสิ ปุพฺเพเปเต
 มยา สมคฺคา กตฺตาเยวา”ติ วุตฺวา
 อตีตํ อหาริ.

ทรงประทานพระสุคโตวาท แล้วเสด็จ
 เข้าไปยังพระคันธกุฎี.

ในเวลาเย็น พวกภิกษุ สนทนา
 ถึงคุณของพระศาสดา ณ ธรรมสภาว่า
 “ผู้มีอายุทั้งหลาย พระศาสดาทรงฝึกคน
 ที่ฝึกไม่ได้แล้ว คือมหาอำมาตย์ ๒ คน
 ชื่อเหล่าใด พระราชาแม่พยายามอยู่
 เป็นเวลานาน ก็ไม่สามารถทำให้ปรอง-
 ดองกันได้ ญาติและมิตรเป็นต้น ก็ไม่
 สามารถทำให้ปรองดองกันได้ พระตถาคต
 ทรงฝึกมหาอำมาตย์เหล่านั้นได้ โดยวัน
 เดียวเท่านั้น”.

พระศาสดา เสด็จมาตรัสถามว่า “ดูกร
 ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเขอนั่งสนทนา
 กันด้วยเรื่องอะไร” เมื่อพวกภิกษุกราบทูล
 ว่า “ด้วยเรื่องชื่อนี้” ดังนี้แล้ว จึงตรัสว่า
 “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราได้ทำให้คนทั้ง ๒
 นี้สมัคฺรสมานกัน ในกาลบัดนี้เท่านั้น
 หามิได้ แม้ในกาลก่อน เราก้ทำให้เขา
 เหล่านี้สมัคฺรสมานกันแล้ว เหมือนกัน”
 แล้วทรงนำอดีตนิทานมาตรัสเล่าว่า.

^๑ มหามจฺเจติปิ.

คุณล่าย โตะเจียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อดีตเต พาราณสียํ พุรหมทตเต
 รชชํ กาเรนเต พาราณสียํ อุตฺสเว
 โฆสิตเต มหาสมชฺชา อโหสิ. พหุ
 มนุสฺสา จ เทวนาคสุปฺณณาทโย จ
 สมชฺชทสฺสนตฺถํ สนฺนิปตฺติสุ.

ตตฺถกสมฺมิตฺติ^๑ จาเน เอโก นาโค จ
 สุปฺณโณ จ สมชฺชํ ปสฺสมานา
 เอกโต อฏฺฐํสุ. นาโค สุปฺณณสฺส
 สุปฺณณภาวํ อชานนฺโต อํเส หตฺถํ
 จเปสิ. สุปฺณโณ “เกน เม อํเส
 หตฺถโก จปิโต”ติ นินฺวตฺติตฺวา
 โอโลเกตฺวา นาคํ สณฺฑชานิ. นาโคปิ
 โอโลเกนฺโต สุปฺณณํ สณฺฑชานิตฺวา
 มรณภยตชฺชิตฺโต นครา นิกฺขมิตฺวา
 นทีตฺติตฺถเน^๒ ปลาโย. สุปฺณโณปิ “ตํ
 คหเสสฺสามิ”ติ อนุพฺนุชิตฺติ.

ตสมฺมิตฺติ สมเย โพรทิสฺสโต ตาปโส หุตฺวา
 ตสฺสา นทียา ตีเร ปณฺณสาลายํ

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 เสวยราชสมบัติ ณ เมืองพาราณสี
 เมื่อเขาป่าวประกาศมีมหรสพในเมือง
 พาราณสี ได้มีการประชุมใหญ่. มนุษย์
 เป็นอันมาก และเหล่าเทวดา นาค และ
 ครุฑเป็นต้น ได้พากันประชุมเพื่อดูงาน
 มหรสพ.

ในสถานที่แห่งหนึ่ง ในเมืองพาราณสี
 นั้น นาคและครุฑ ฝ่ายละหนึ่ง ต่าง
 หยุดดูมหรสพอย่างเดียวกัน. พญานาค
 จำพญาครุฑไม่ได้ จึงพาดมือลงบน
 จะงอยปากของพญาครุฑ. พญาครุฑจึง
 เหลียวกลับมามดู นึกในใจว่า “ใครพาด
 มือลงบนจะงอยปากของเรา” จำได้(ทันที)
 ว่าเป็นพญานาค. แม้นาคมองดู ก็จำได้
 ว่าเป็นพญาครุฑ จึงสะดุ้งต่อความตาย
 แล้วจึงออกจากเมืองหนีไปทางทำน้ำ.
 ฝ่ายพญาครุฑก็ติดตามไปด้วยหวังว่า
 “เราจะจับพญานาค”.

สมัยนั้น พระโพธิสัตว์เป็นพระดาบส
 (อาศัย) อยู่ที่บรรณศาลา ใกล้ฝั่งแม่น้ำ

^๑ ฉ. ม. ตเตรกสมฺมิตฺติ.

^๒ ฉ. ม. นทีปิฏฺฐเน.

คุณล้าโย โทเจียว
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วสมานุ ทิวาทรถ์ ปฏิปสูสมภนตถ์
อุทกสาฎกั นีวาเสตุวา วุกถลั พหิตีเร
จเปตุวา นที โอตริตุวา นุหายติ.

นาโค “อิมั ปพุพชิตั นิสุสาย ชีวิตั
ลภิสุสามี”ติ ปกติวณณั วิชหิตุวา
มณิกุขนุชวณณั มาเปตุวา วุกถลนุตรั
ปาวิสิ.

สุปนุโณ อนุพนุชยมาโน ตั ตตถ
ปวิฏจัน ทิสวา วุกถลั คุรภาเว
นออกเหตุวา โพิธิตตัต อามนุเตตุวา
“ภนุเต อหิ ฉาโต, ตุมุหากั วุกถลั
คณุหน, อิมั นาคั ขาทิสุสามี”ติ
อิมมตถั ปกาเสตุ ปจมัม คากมาห

๑๕๗. “อิฐุรคานัน ปวโร ปวิฏโจ
เสลสสุ วณุณน ปโมกขมิจจัน
พุรหมณจ วณุณน อปจายมาโน
พุกุกุขิตโน วิสหามิ^๑ โภตุตุนุ”ติ.

นั้น เพื่อต้องการระงับความเร่าร้อน
ตอนกลางวัน จึงนุ่งผ้าอาบน้ำ วางผ้า
เปลือกไม้ไว้นอกฝั่ง แล้วก็ลงแม่น้ำ
สสนานกาย.

พญานาคคิดว่า “เราจะได้ชีวิตก็เพราะ
อาศัยบรรพชิตรูปนี้” จึงละเพศเดิม
แปลงเพศเป็นก้อนแก้วมณี มุดเข้าไป
อาศัยในผ้าเปลือกไม้.

พญาครุฑเมื่อติดตามมา เห็นพญานาค
นั้น มุดเข้าไปในผ้าเปลือกไม้ นั้น จึงไม่
จับต้องผ้าเปลือกไม้ เพราะความเคารพ
เป็นแต่พูดกับพระโพธิสัตว์ว่า “ท่าน
ผู้เจริญ ข้าพเจ้าหิวโหย ท่านจงเอาผ้า
เปลือกไม้ของท่านไปเถอะ ข้าพเจ้าจะ
กินนาคตัวนี้” เพื่อจะประกาศเนื้อความนี้
จึงกล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

๑๕๗. “นาคราช ผู้เป็นจอมแห่งนาค
ทั้งหลาย พรารถนาจะพัน (จาก
สำนักของเรา พรารถนาจะหลบ
เรา) จึงแปลงเพศเป็นก้อนแก้วมณี
เข้าไปในผ้าเปลือกไม้ นี้ แต่ข้าพเจ้า

^๑ น. ม. วิตรามิ.

คุณลำใย โตเขียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ย่าเกรงซึ่งเพศแห่งพรหม แม่
หิวโหย ก็ไม่อาจกินได้”.

ตตถ อธิฐรคานํ ปวโร ปวิภูโจติ
อิมสฺมี วกฺกเล อูรคานํ ปวโร
นาคราชา ปวิภูโจ.

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า นาคราชา
ผู้เป็นจอมแห่งนาคทั้งหลาย เข้าไปใน
ผ้าเปลือกไม้^๑นี้ ความว่า นาคราชาซึ่ง
เป็นจอมแห่งนาคทั้งหลาย เข้าไปแล้วใน
ผ้าเปลือกไม้^๑นี้.

เสถสฺส วณฺเณนาติ มณฺีวณฺเณน
มณฺีขนฺุโร หุตฺวา ปวิภูโจติ อตฺถ.

คำว่า เป็นก้อนแก้ว ความว่า แปลง
เป็นก้อนแก้วมณีเข้าไป(ในผ้า) โดยเพศ
แห่งแก้วมณี.

ปโมกฺขมิจฺจนฺติ มม สนฺติกา โมกฺขํ
อิจฺจมาโน.

คำว่า ปรรถนาจะพัน ความว่า ท่าน
ปรรถนาซึ่งความพันไปจากสำนักเรา.^๑

พฺรหฺมณฺจ วณฺณํ อปจายมาโนติ
อหํ ปน ตุมหากํ พฺรหฺมวณฺณํ
เสฏฺฐวณฺณํ ปุเชนฺโต ครุกฺโรนฺโต.

คำว่า ส่วนข้าพเจ้าย่าเกรงซึ่งเพศแห่ง
พรหม ความว่า แต่ข้าพเจ้าบูชา ทำ
ความเคารพเพศแห่งพรหม คือเพศ
ประเสริฐสุดของท่าน.

พุกฺกฺขิตฺ โน วิสฺหามิ โภตฺตุนฺติ
เอตํ นาคํ วกฺกนฺตเร ปวิภูจํ
ฉาโตปี สมานอ พุกฺกฺขิตฺ^๑ น สกฺโกมิ.

คำว่า หิวโหยก็ไม่อาจกินได้ ความว่า
ข้าพเจ้าแม่หิวโหย ก็ไม่อาจกินนาคตัวนี้
ที่เข้าไปอาศัยในผ้าเปลือกไม้ได้.

^๑ ฉ. ม. ภกฺขิตฺ.

^๑ คือพันจากการถูกติดตาม.

คุณฉำไย โศเชียว
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โพธิสตุโต อุทเก จิตฺเตยว
 สุปนฺณราชสฺส ฤดี กตฺวา ทฺติยํ
 คาถมาห

๑๕๘. “โส พุรหฺมคฺตฺโต จิรเมว ชีว
 ทิพฺยา^๒ จ เต ปาตุภวณฺตุ ภกฺขา
 โส^๑ พุรหฺมวณฺณํ อปจายมาโน
 พุภุภฺชิตฺโต โน วิตราสิ โภตุตฺตฺนุ”ติ.

ตตฺถ โส พุรหฺมคฺตฺโตติ โส
 ตฺวํ พุรหฺมโคปิโต พุรหฺมรฺกฺชิตฺโต หุตฺวา.

ทิพฺยา จ เต ปาตุภวณฺตุ ภกฺขาติ
 เทวตานํ ปริโภครหา ภกฺขา จ ตว
 ปาตุภวณฺตุ, มา ปาณาติปาตํ กตฺวา
 นาคมฺสชาทโก อโหสิ.

อิตฺติ โพธิสตุโต อุทเก จิตฺเต
 อนฺุโมทนํ กตฺวา อุตฺตฺริตฺวา. วกฺกถํ

พระโพธิสัตว์ ยืนอยู่ในน้ำนั่นเอง
 ทำความชมเชยพญาครุฑ แล้วกล่าว
 คาถาที่ ๒ ว่า

๑๕๘. “ท่านนั้น อันพรหมคุ้มครองแล้ว
 จงมีชีวิตอยู่สิ้นกาลนานเถิด และ
 ขอบอาหารทิพย์ จงปรากฏแก่
 ท่าน (เพราะ) ท่านยำเกรงซึ่งเพศ
 แห่งพรหม แม้หิวโหยก็ไม่อาจ
 กินได้”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ท่านนั้น
 อันพรหมคุ้มครองแล้ว ความว่า ท่าน
 เป็นผู้อันพรหมคุ้มครอง คืออันพรหม
 รักษาแล้ว.

คำว่า ขอบอาหารทิพย์จงปรากฏแก่ท่าน
 ความว่า ภักษอันควรแก่การบริโภค
 ของเทวดาจงปรากฏแก่ท่าน คือท่าน
 นั้นอย่าได้ทำปาณาติบาตกินเนื้อนาคเลย.

พระโพธิสัตว์ ทำอนุโมทนาทั้งที่
 อยู่ในน้ำ ด้วยประการฉะนี้ แล้วขึ้น

^๑ ทิพฺพาคิปี.

^๒ ฉ. ม. โย อิทํ บุคฺคตฺตรํ.

คุณลำไย โตเขียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิวาเสตวา เต อุโภปิ คเหตวา
 อสฺสมปทํ คนฺตวา เมตฺตภาวนาย
 วณฺณํ กเถตวา เทวปี ชเน สมคฺเค
 อกาสิ. เต ตโต ปฏฺจาย สมคฺคา
 สมฺโมทมานา สุขสฺวาสนํ^๑ วสิสุ.

สตฺถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อหริตฺวา
 ชาดกํ สโมธานสิ “ตทา นาโค จ
 สฺปนฺโน จ อิมํ เทว มหามตฺตา
 อหสิ, ตาปโส ปน อหเมวา”ติ.

อฺรคชาดกาวณฺณนา จตฺตฺถา.

จากนั้น นุ่งผ้าเปลือกไม้ พาสัตว์ทั้ง ๒
 ไปยังอาศรมบท กล่าวถึงคุณแห่งการ
 เจริญเมตตา แล้วทำให้สัตว์ทั้ง ๒ มี
 ความปรองดองกัน. จำเดิมแต่นั้น สัตว์
 ทั้ง ๒ ก็ปรองดองกัน ชื่นชมกัน อยู่
 ด้วยกันอย่างมีความสุข.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ-
 ธรรมเทศนานี้มาตรัสแล้ว จึงทรงประชุม
 ชาดกว่า “นาคและครุฑ ในกาลนั้น
 กลับชาติมาเป็นมหาอำมาตย์ทั้ง ๒ นี้
 ส่วนดาบสกลับชาติมาเป็นเรา ผู้ตถาคต
 แล”.

พรรณนาอฺรคชาดก ที่ ๔ จบ.

^๑ ฉ. ม. สุข.

๕. ภคฺคชาตก (๑๕๕)

๙. “ชีว วสุสสํ ภคฺค
    อปฺรานิ จ วิสฺติ
มา มํ ปิสาจา ขาทนฺตุ
    ชีว ตฺวํ สรโทสํ.”
๑๐. ตวมฺปิ วสุสสํ ชีว
    อปฺรานิ จ วิสฺติ
    วิสํ ปิสาจา ขาทนฺตุ
    ชีว ตฺวํ สรโทสตน”ติ.
    ภคฺคชาตกํ ปญฺจมนํ.

๕. ภคฺคชาตก (๑๕๕)

๙. “ข้าแต่ท่านภคคะ ขอท่านจงเป็น
    อยู่ถึง ๑๒๐ ปีเกิด ขอปีศาจทั้งหลาย
    จงอย่ากินเรา ขอท่านจงเป็นอยู่ถึง
    ๑๒๐ ปีเกิด.
๑๐. แม้ท่าน ก็จงเป็นอยู่ถึง ๑๒๐ ปีเกิด
    ขอปีศาจทั้งหลาย จงกินยาพิษ
    ขอท่านจงเป็นอยู่ถึง ๑๒๐ ปีเกิด”.
- ภคฺคชาตก ที่ ๕.

๕. ภคฺคชาตกัณฺณนา (๑๕๕)

ชีว วสุสสฺสํ ภคฺคชาติ อิทํ
 สตฺถา เขตวนสมิเป ปเสนทิกอสลฺลรณฺณา
 การิตะ ราชิการามะ^๑ วิหรนฺโต
 อตฺตโน ชิปิตกั อารพฺภา กเถสิ.

เอกสมิ หิ ทิวเส สตฺถา
 ราชิการามะ จตฺตปริสมชฺเฒะ นิสิตฺติวา
 ธมฺมํ เทเสนฺโต ชิปิ. ภิกฺขุ “ชีวตฺ
 ภาณเต ภควา, ชีวตฺ สุกฺโต”ติ
 อัจฺจาสทฺทํ มหาสทฺทํ อกัสมฺ. เตน
 สทฺเทน ธมฺมกถาย อนฺตรายโ อโหสิ.

อตฺต โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
 “อปิ นุ โข ภิกฺขเว ชิปิตะ ‘ชีวา’ติ
 วุตฺโต ตปฺปจฺจยา ชีเวยฺย วา มเรยฺย
 วา”ติ. โน เหน้ ภาณเตติ. น ภิกฺขเว

๕. พรรณนากัคคชาดก (๑๕๕)

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ ณ
 ราชิการาม (พระอารามของหลวง) ที่
 พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงให้สร้างไว้
 ใกล้พระเชตะวันมหาวิหาร ทรงปรารภ
 เรื่องจามของพระองค์ ตรัสพระธรรม
 เทศนานี้มีคำเริ่มต้นว่า ข้าแต่ท่านภคคะ
 ขของท่านจงเป็นอยู่ถึง ๑๒๐ ปีเถิด.

ความย่อว่า ในวันหนึ่งพระศาสดา
 เสด็จประทับนั่ง แสดงพระธรรมอยู่ใน
 ท่ามกลางบริษัท ๔ ที่ราชิการาม ได้
 ทรงจามขึ้น. ภิกษุทั้งหลายส่งเสียงเอ็ดอึง
 ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มี
 พระภาค จงทรงเจริญพระชนมชีพ ขอ
 พระสุคตเจ้า จงทรงเจริญพระชนมชีพ”.
 การแสดงธรรมได้มีอันตราย (ได้หยุดลง)
 เพราะเสียงนั้น.

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียก
 ภิกษุทั้งหลายมาว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 บุคคลที่ถูกกล่าวว่ ‘ขอท่านจงเป็นอยู่เถิด’
 ในเวลาที่เขาจามขึ้น จะพึงเป็นอยู่หรือ

^๑ ฉ. ม. ราชการาม.

คุณฉำไย โดเชียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปฺปนฺนหฺ”ติ วตฺวา อตีตํ อหาริ.

ผู้เจริญ ขอพระคุณเจ้า จงเป็นอยู่เถิด’
กล่าวตอบว่า ‘ท่านก็เหมือนกัน ขอเป็น
อยู่ยั่งยืนเถิด. พวกภิกษุพากันทูลถาม
พระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ขึ้นชื่อว่าการกล่าวว่ ขอเป็นอยู่
และการกล่าวตอบว่า ขอให้เป็นอยู่
เกิดขึ้นในกาลไร”. พระศาสดาตรัสว่า
“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขึ้นชื่อว่าการกล่าว
ว่ ขอให้เป็นอยู่ และการกล่าวตอบว่า
ขอให้เป็นอยู่ เกิดขึ้นในครั้งโบราณกาล”
แล้วทรงนำเรื่องอดีตมาตรัสเล่าว่า.

อดีเต พาราณสียํ พุรหฺมทตฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเต โปธิสฺสโต กาสิรฏฺเฐ
เอกสฺมี พุราหฺมณกฺุเล นิพฺพตฺติ. ตสฺส
ปีตา โวหารํ กตฺวา ซีวิตํ กปฺเปสิ.
โสฬสวสฺสุทฺเทสิกํ โปธิสฺสโต มณิกภณฺฑํ^๑
อุกฺขิปาเปตฺวา คามนิคมาทิสฺสุ จรณฺโต
พาราณสี ปตฺวา โทวาริกสฺส ชฺเว
ภตฺตํ ปาจาเปตฺวา ภูฏชิตฺวา
นิวาสนฏฺจานํ อลภณฺโต “อเวลายํ
อาคตา อาคนฺตฺกา กตฺถ วสนฺตี”ติ

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
ครองราชสมบัติ ณ พระนครพาราณสี
พระโพิสสัตว์ บังเกิดในตระกูลพราหมณ์
ตระกูลหนึ่ง ในแคว้นกาสิ. บิดาของ
พระโพิสสัตว์นั้น ทำการค้าขายเลี้ยงชีวิต.
บิดาพระโพิสสัตว์ ให้พระโพิสสัตว์ผู้มี
อายุ ๑๖ ปี ถือห่อแก้วมณีเที่ยวไปใน
ตำบลต่าง ๆ มีบ้านและนิคมเป็นต้น
ลู่ถึงพระนครพาราณสี ให้หญิงสาวที่บ้าน
ของคนเฝ้าประตู บริโภคแล้วเมื่อไม่ได้ที่

^๑ ฉ. ม. วณิฆภณฺฑนฺตีปี.

คุณลำไย โตะเขียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุจฺฉิ.

อต นํ มนุสฺสา “พหิโนเร เอกา
 สาลา อตฺถิ, สา ปน อมนุสฺส-
 ปริกฺคหิตา, สเจ อิจฺฉถ ตตฺถ
 วสธา”ติ อาหํสุ. โพรสิตฺโต “เอถ
 ตาต กจฺฉาม, ยกฺขสฺส มา ภายิตฺถ,
 อหนฺตํ ทเมตฺวา ตุมหากํ ปาเทสุ
 ปาเตสฺสามิ”ติ ปิตฺรํ กเหตฺวา ตตฺถ
 กโต.

อตสฺส ปิตา ผลเก นิปชฺชิ. สยํ
 ปิตุ ปาเท สมฺพาหนฺโต นิสฺสีทิ. ตตฺถ
 อธิวฺจโจ ยกฺโข ปน ทฺวาทสฺวสฺสา
 เวสฺสวณฺโณ อูปฏฺจหิตฺวา ตํ สาลํ
 ลภนฺโต “อิมํ สาลํ ปวิฏฺจมนุสฺเสสุ
 โย จิปิเต ‘ชีวา’ติ วทติ, โย จ
 ‘ชีวา’ติ วุตฺเต ‘ปฏิชีวา’ติ วทติ, เต
 ชีวปฏิชีวาทีโน^๑ จเปตฺวา อวเสเส
 ขาเทยฺยาสี”ติ ลภิ.

พักอาศัย จึงถามว่า “ผู้จรมาซึ่งมาผิด
 เวลา^๑ พักกันอยู่ที่ไหน”.

ครั้งนั้น มนุษย์ทั้งหลาย พุตกะบิดา
 พระโพธิสัตว์นั้นว่า “ภายนอกพระนคร
 มีศาลาอยู่หลังหนึ่ง แต่ว่า ศาลานั้นมี
 อมนุษย์หวงแหนอยู่ ถ้าหากท่านต้องการ
 กิจงพักที่ศาลานั้นเถิด”. พระโพธิสัตว์
 พุคว่า “มาเถิดคุณพ่อ พวกเราจะไป
 ท่านจงอย่ากลัวยักษ์เลย ข้าพเจ้าจะ
 ทรมาณยักษ์นั้น แล้วให้หมอบที่เท้าของ
 ท่าน”. แล้วพาบิดาไปที่ศาลานั้น.

ครั้งนั้น บิดาของพระโพธิสัตว์นั้น นอน
 บนพื้นกระดาน. พระโพธิสัตว์เองนั่ง
 นวดเท้าทั้ง ๒ ของบิดาอยู่. ส่วนยักษ์
 สิงอยู่ที่ศาลานั้น บำรุงทำเวสวัณมา
 เป็นเวลา ๑๒ ปี เมื่อได้ศาลาหลังนั้นได้
 (พร) ว่า “ในพวกมนุษย์ผู้เข้าไปยังศาลา
 หลังนี้ มนุษย์ผู้ใดยอมกล่าววว่า ‘ขอท่าน
 จงเป็นอยู่เถิด’ ย่อมกล่าวตอบว่า ‘ขอ
 ท่านจงเป็นอยู่เช่นเดียวกัน’ ท่านพึงเว้น
 มนุษย์เหล่านั้น ผู้มีปกติกล่าววว่า ขอให้

^๑ ฉ. ม. ชีวปฏิชีวาณิโน.

^๑ มาเวลาที่เขาปิดประตูเมืองแล้ว.

คุณลำไย โตเขียว

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส ปิฏจิวสฎณาย^๑ วสติ. โส
 “โพธิสตุตสฺส ปิตโร ชิปาเปสฺสสามิ”ติ
 อตฺตโน อานุกาเวน สุขุมํ จุณฺณํ
 วิสฺสชฺเชสิ. จุณฺณา^๒ อากนฺตฺวา ตสฺส
 นาสปฺญฺสฺส ปาวิสฺสิ. โส ผลเก
 นิปนฺนโกว ชิปี. โพธิสตุโต น
 “ชีวา”ติ อาน. ยกฺโข ตํ ขาทิตุ
 ตฺลายน^๓ โอตฺรติ. โพธิสตุโต ตํ
 โอตฺรนฺตํ ทิสฺวา “อิมินา เม ปิตา
 ชิปาปีโต ภวิสฺสติ, อโย โส ชิปีเต
 ‘ชีวา’ติ อวทนฺตํ ขาทกฺยกฺโข
 ภวิสฺสติ”ติ ปิตโร อารพฺภ ปจฺม
 คาทมาห

เป็นอยู่เกิด และว่าท่านก็เหมือนกัน ขอ
 ให้เป็นอยู่เกิดเสียแล้ว นอกนั้นพึงจับกิน
 พวกมนุษย์ที่เหลือเสีย”.

ยักษ์นั้นอยู่บนชื่อหัวเสา. มันคิดว่า “เรา
 จะให้บิดาของพระโพธิสัตว์จาม” จึง
 ไรยผงละเอียดด้วยอานุกาพของตน. ผง
 ทั้งหลายปลิวมาเข้าในโพรงจมูก ของบิดา
 พระโพธิสัตว์นั้น. บิดาของพระโพธิสัตว์
 นั้น จามขึ้นทั้งที่นอนอยู่บนพื้นกระดาน
 นั้นเอง. พระโพธิสัตว์ไม่กล่าวว่า “ขอ
 ท่านจงเป็นอยู่เกิด”. ยักษ์ลงมาจากชื่อ
 หัวเสา เพื่อจะกินบิดาของพระโพธิสัตว์
 นั้น. พระโพธิสัตว์เห็นมันลงมา จึงคิดว่า
 “บิดาของเราคงจะถูกยักษ์ตนนี้ให้จาม
 มันคงจะเป็นยักษ์ที่กินคน ที่เมื่อมีคนจาม
 แล้ว ไม่กล่าวอวยพรว่า ‘ขอท่านจงเป็น
 อยู่’ แล้วจึงกล่าวคาถาที่ ๑ ประารมบิดา
 ว่า

^๑ ตฺลายนคิปี.

^๒ ฉ. ม. จุณฺณโม... นาสปฺญฺสฺส ปาวิสฺสิ.

^๓ ฉ. ม. ฎณาย.

คุณคำโย โทเชียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. “ชีวะ วสุสสดี ภคค
 อปรานี จ วิสดี^๑
 มา มํ ปิสจา ขาทนต์
 ชีวะ ตวั สรโทสตน”ติ.

ตตถ ภคคาคี ปีตรํ นามน
 อาลปติ.

อปรานี จ วิสดีติ อปรานี จ วิสดี
 วสุسانی ชีวะ.

มา มํ ปิสจา ขาทนต์ติ มํ
 ปิสจา มา ขาทนต์.

ชีวะ ตวั สรโทสตนติ ตวั ปน
 วิสุตตรํ วสุสสดี ชีวาติ. สรโทสตนหิ
 คณิยามานํ วสุสสตเมว โหติ, ตํ
 ปุริเมหิ วิสาย สหุธิ. วิสุตตรํ อิธ
 อธิปเปตํ.

ยกุโข โพิสิตตสสุ วจนํ สุตวา
 “อิมํ ตาว มาณวํ ‘ชีวา’ติ วุตตตตตา
 ขาทิตุํ น สกโกมิ, ปีตรํ ปนสสุ

๙. “ข้าแต่ท่านภักคะ ขอท่านจงเป็น
 อยู่ถึง ๑๒๐ ปีเถิด ขอปีศาจทั้งหลาย
 จงอย่ากินเรา ขอท่านจงเป็นอยู่ถึง
 ๑๒๐ ปีเถิด”.

ในคานานั้น พระโพธิสัตว์ ย่อม
 ร้องเรียกบิดา โดยชื่อว่า ภักคะ.

คำว่า กับอีก ๒๐ ปี อธิบายว่า และ
 ขอท่านจงเป็นอยู่ถึงอีก ๒๐ ปี.

คำว่า ขอปีศาจทั้งหลายจงอย่ากินเรา
 อธิบายว่า ขอปีศาจทั้งหลายจงอย่ากิน
 เราเลย.

คำว่า ขอท่านจงเป็นอยู่ถึง ๑๒๐ ปีเถิด
 ความว่า ส่วนท่านขอจงเป็นอยู่ถึง ๑๐๐ ปี
 ยิ่งด้วย ๒๐. อธิบายว่า ก็ ๑๒๐ ปี เมื่อ
 นับก็ได้ ๑๐๐ ปีถ้วนเท่านั้น, ในที่นี้
 ท่านประสงค์เอา ๑๒๐ ปีนั้น กับอีก ๒๐ ปี
 ที่มีอยู่ก่อน.

ยักษ์ฟังคำของพระโพธิสัตว์แล้ว
 คิดว่า “เราไม่สามารถจะกินมาณพนี้ได้
 ก่อน เพราะเขากล่าวว่า ‘ขอท่านจง

^๑ ฉ. ม. วิสดี.

คุณล้าโย โทเชียว

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ขาทิสฺสามิ”ติ ปิตุ สนฺติกั อคฺมาสิ.
 โส ตํ อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา จินฺเตสิ
 “อัย โข ‘ปฏิชีวา’ติ อภณฺนฺตานํ
 ขาทกฺยกฺโข ภวิสฺสติ, ปฏิชีวํ
 กริสฺสามิ”ติ. โส ปุตุตํ อารพฺภ ทุติยํ
 คาถมาห

เป็นอยู่เกิด’ แต่เราจะกินบิดาของมาณพ
 นั้น” จึงได้ไปยังสำนักของบิดา. บิดา
 ของพระโพธิสัตว์นั้น เห็นยักษ์นั้นเดินมา
 จึงคิดว่า “ยักษ์ตนนี้ คงเป็นยักษ์ที่กิน
 เหล่าชน ผู้ไม่กล่าวตอบว่า ‘ขอท่านจง
 เป็นอยู่เช่นกัน’ เราจะทำการกล่าวตอบ
 ว่า ขอให้เป็นผู้เช่นเดียวกัน”. บิดาของ
 พระโพธิสัตว์นั้น จึงกล่าวคาถาที่ ๒
 ประารภบุตรว่า

๑๐. “ตวํปิ วสฺสสฺตํ ชีว
 อปรานิ จ วิสฺติ^๑
 วิสํ ปิสาจํ ขาทนฺตุ.
 ชีว ตวํ สรทฺโสตนุ”ติ.

ตตถ วิสํ ปิสาจํ ขาทนฺตุติ
 ปิสาจํ หลาหลํ วิสํ ขาทนฺตุ.

ยฺกฺโข ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา
 “อุภปิ เม น สกฺกา ขาทินฺนุ”ติ
 ปฏินิวตฺติ. อถ นํ โภทิสฺสโต ปุจฺฉิ
 “โภ ยกฺข กสฺมา ตวํ อิมํ สาลํ

๑๐. “แม่ท่าน ก็จงเป็นอยู่ถึง ๑๒๐ ปี
 เกิด ขอปีศาจทั้งหลาย จงกิน
 ยาพิษ ขอท่านจงเป็นอยู่ถึง ๑๒๐ ปี
 เกิด”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ขอ
 ปีศาจทั้งหลายจงกินยาพิษ อธิบายว่า
 ขอปีศาจทั้งหลายจงกินยาพิษอันร้ายแรง.

ยักษ์ พึงคำของบิดาพระโพธิสัตว์
 แล้วคิดว่า “เราไม่สามารถจะกินบุคคล
 แม้ทั้ง ๒ ได้” จึงได้กลับไป. ครั้งนั้น
 พระโพธิสัตว์ ถามยักษ์นั้นว่า “ดูกรยักษ์

^๑ น. ม. วิสตี.

คุณลำไย โดเจียว

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปวิฏจมนุสฺเส ขาทสี”ติ.

ผู้เจริญ เพราะเหตุไร ท่านจึงกินพวก มนุษย์ผู้เข้าไปยังศาลาหลังนี้”.

ทวาทสวสุสานิ เวสฺสวณฺเฑ อูปฏฺจหิตฺวา
ลทฺฐตฺตาทิ. ก็ ปน สพฺเพว ขาทิตฺ
ลภสฺสิตฺ. โส ชิวปฏฺชีวภาณินฺ จเปตฺวา
อวเสเส ขาทามิตฺ. “ยกฺข ตฺวํ ปุพฺเพปิ
อกุสลํ กตฺวา กกฺขโฬ ผรุโส
ปรวิหีสโก หุตฺวา นิพฺพตฺโต, อิทานิปิ
ตาทิสํ กมฺมํ กตฺวา ตโม ตมปรายโน
ภวิสฺสสิ, ตสฺมา อิตฺถํ ปฏฺจาย
ปาณาติปาตาทีหิ วิรมสฺสุ”ติ ตํ ยกฺขํ
ทเมตฺวา นิริยภเยน ตชฺเชตฺวา
ปณฺจสีเลสุ ปติฏฺฐาเปตฺวา ยกฺขํ
เปสนการกํ วยิ อกาสิ.

ยักษ์ตอบว่า เพราะเราบำรุงท้าวเวสวัณ มาสิ้นเวลาถึง ๑๒ ปี. พระโพธิสัตว์ถาม ว่า ก็ท่านยอมได้เพื่อจะกินคนทั้งหมด เลยหรือ. ยักษ์ตอบว่า “เรานั้นยอม กินบุคคลที่เหลือทั้งหมดยกเว้นเหล่าชนผู้มี ปกติกเล่าว่า ขอให้ท่านเป็นอยู่ และ กล่าวตอบว่า ขอให้ท่านเป็นอยู่เช่น เดียวกัน. พระโพธิสัตว์กล่าวว่า “ดูกร ยักษ์ แม้ในปางก่อนท่านทำอกุศลกรรม ไว้ จึงบังเกิดเป็นผู้ดุร้าย หยาบคาย เป็น ผู้ชอบเบียดเบียนคนอื่น แม้ในกาลนี้ ท่านก็ทำกรรมเช่นนั้นแล้ว จึงเป็นผู้มีด มา และมีดไปในกายหน้า เพราะเหตุนั้น จำเดิมแต่บัดนี้ไป ท่านจงเว้นขาดจาก อกุศลกรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น” แล้ว ทรมานยักษ์นั้น ชูด้วยภัยในนรก ให้ ดำรงอยู่ในเบญจศีล ได้ทำยักษ์ให้เป็นดุจ ดังคนรับใช้.

ปฺนทิวเส สณฺจรฺนฺตา มนุสฺสา
ยกฺขํ ทิสฺวา โภทิสฺตฺเตน จสฺส
ทमितภาวํ ฌตฺวา อารโจะสุ “เทว

วันรุ่งขึ้น พวกมนุษย์ที่เดินทางมา พบยักษ์เข้า และรู้ว่ายักษ์นั้นถูกพระ- โภธิสัตว์อบรมบ่มนิสัย จึงกราบทูล

คุณปราโมทย์ วัชณฺกร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอโก มาณโว ตํ ยกฺขํ ทเมตฺวา
 เปสนการกํ วยิ กตฺวา จิตฺ”ติ.
 ราชา โภทิสตฺตํ ปกฺโกสาเปตฺวา
 เสนาปติฏฺจาเน จเปสิ, ปิตุ จสฺส
 มหนตํ ยสํ อทาสิ. โส ยกฺขํ
 พลิปฺพิคฺคาหกํ กตฺวา โภทิสตฺตสฺส
 โอวาเท จตฺวา ทานาทินิ ปุณฺณานิ
 กตฺวา สกฺคปทํ^๑ ปุเรสิ.

(พระราชชา) ว่า “ข้าแต่สมมติเทพ มาณพ
 ผู้หนึ่ง ทรมานฝึกฝนยักษ์นั้นได้ ทำให้
 เป็นดุจดั่งผู้รับใช้อยู่”. พระราชารับสั่ง
 ให้เรียกพระโพธิสัตว์มา ทรงแต่งตั้งใน
 ตำแหน่งเสนาบดี และได้พระราชทาน
 ยศอันยิ่งใหญ่ ให้แก่บิดาของพระโพธิ-
 สัตว์นั้น. ท้าวเธอทรงทำยักษ์ ให้เป็น
 ผู้รับพลีกรรม ทรงดำรงอยู่ในโอวาท
 ของพระโพธิสัตว์ ทรงบำเพ็ญบุญมีทาน
 เป็นต้น ทรงบำเพ็ญทางไปสวรรค์ ไว้
 บริบูรณ์แล้ว.

สตฺถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อahrti วา
 “ชีวปฺพิชิวฺหนาม ตสฺมี กาเล
 อฺปฺปนฺนํ”ติ. วตฺวา ชาตกํ สโมธาเนสิ
 “ตทา ยกฺโข องฺคฺลิมาโล อโหสิ,
 ราชา อานนฺโท, ปิตา กสฺสโป,
 ปุตฺโต ปน อหเมวา”ติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ-
 ธรรมเทศนาคือมาแล้ว ตรัสว่า “ขึ้นชื่อว่า
 การกล่าวคำว่า ขอให้ท่านเป็นอยู่
 และกล่าวตอบว่า ขอให้ท่านก็จงเป็นอยู่
 เช่นเดียวกัน เกิดขึ้นแล้วในกาลนั้น”
 แล้วทรงประมวลชาดกว่า “ยักษ์ใน
 กาลนั้น ได้เป็นองคฺลิมาลในเวลานี้ พระ
 ราชาได้เป็นอานนท์ บิดาได้เป็นกัสสปะ
 ส่วนบุตรได้แก่เราตถาคตนั่นเอง”.

ภคฺคชาตกาวณฺณนา ปญฺจมา.

พรรณนาภคฺคชาดก ที่ ๕ จบ.

^๑ ฉ. ม. สกฺคปฺร.

๖. อลีนจิตตชาตก (๑๕๖)

๑๑. “อลีนจิตต์ นิสสัย
ปหฺจฺจา มหตี จมฺ
โกสลํ เสนาสนนฺตฺตฺจํ
ชีวกคฺคาหํ อคฺคาหยิ,
๑๒. เอวํ นิสฺสยสมฺปนฺโน
ภิกฺขุ อารทฺธวียโย
ภาวยํ กุสลํ ฌมฺมํ
โยคกฺเขมสฺส ปตฺติยา
ปาปฺเณ อนฺนฺพฺพฺเพน
สพฺพสํโยชนกฺขยนฺ”ติ.
อลีนจิตตชาตกํ จมฺจํ.

๖. อลีนจิตตชาตก (๑๕๖)

๑๑. “เพราะอาศัย อลีนจิตตราชกุมาร
เสนาหมู่ใหญ่ ต่างพากันร่าเริง
ให้จับเป็นพระเจ้าโกศล ผู้ไม่พอ-
พระทัยด้วยราชสมบัติของพระองค์
ฉันใด.
๑๒. ภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยนิสัย ผู้ปรารภ
ความเพียร ก็ฉันนั้น เมื่อเจริญ
กุศลธรรม เพื่อบรรลुถึงพระ-
นิพพาน อันเป็นแดนเกษมจาก
โยคะ ก็พึงบรรลุความสิ้นไปแห่ง
สังโยชน์ทั้งปวงโดยลำดับ”.
อลีนจิตตชาตก ที่ ๖.

๖. อถินจิตตชาตกาวณณนา (๑๕๖)

อถินจิตตํ นิสฺสายาติ อิํ สตุถา
เซตวเน วิหรนฺโต เอกํ โอสฏฺฐวิริยํ^๑
ภิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ.

วตุฏฺฐุ เอกาทสนิปาเต สํวรชาตเก^๒
อาวิภาวิสฺสตี.

โส ปน ภิกฺขุ สตุถารา
“สจฺจํ กิร ตวํ ภิกฺขุ วิริยํ”^๓
โอสชฺชิตี^๔ วตุฏฺฐเต “สจฺจํ ภควา”^๕ตี
อาห. อถ นํ สตุถา “นนุ ตวํ
ภิกฺขุ ปุพฺพเพ วิริยํ กตฺวา^๕
มํสเปสิสทิสฺสส ทหรกุมารสฺส ทฺวาทส-
โยชนิกะ พาราณสินคเร รชชํ
คเหตฺวา อทาสี, อิทานิ กสฺมา
เอวรูปะ สาสเน ปพฺพชิตฺวา วิริยํ

๖. พรรณนาอถินจิตตชาดก (๑๕๖)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุ
ผู้คลายความเพียรรูปหนึ่ง ตรัสพระ-
ธรรมเทศนานี้มีคำเริ่มต้นว่า เพราะ
อาศัยอถินจิตตราชกุมาร.

เรื่องราวจะปรากฏแจ่มแจ้ง ในสังวรชาดก
เอกาทสนิบาต.

ก็ภิกษุรูปนั้น เมื่อพระศาสดาตรัส
ถามว่า “ดูกรภิกษุ ได้ยินว่าเธอคลาย
ความเพียร จริงหรือ” จึงกราบทูลว่า
“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค จริงพระเจ้าข้า”.
ครั้งนั้น พระศาสดารับสั่งกับภิกษุนั้นว่า
“ดูกรภิกษุ ในกาลก่อนเธอทำความเพียร
แล้ว ยึดเอาราชสมบัติในพระนคร
พาราณสี อันมีเขตแดนได้ประมาณ ๑๒
โยชน์ แล้วได้มอบให้แก่กุมารเด็ก ผู้เป็น

^๑ ก. โอสฏฐวิริย.

^๒ ขุ. ชา. ๒๗/๓๑๘. ตทฎกถา ๖/๕๕.

^๓ ก. วิริย. เอว สพฺพคฺถ.

^๔ ฉ. ม. โอสชชิต.

^๕ ฉ. ม. อวิสชชเซตฺวา.

คุณปราโมทย์ สัจฉกร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โอสขชสี"^๑ วตฺวา อตีตํ อหริ.

เช่นกับัชั้นเนื้อ มีไชหรือ บัดนี้ เพราะเหตุไร เธอบวชในศาสนา เห็นปานนี้แล้ว ยังคลายความเพียรเสียแล้ว" แล้วทรงนำเรื่องอดีตมาตรัสเล่าว่า.

อตีเต พาราณสียํ - พุรหมทตฺเต
 รชฺชํ กาเรนฺเต พาราณสีโต อวิทุเร
 วทฺสมกีกาโม อโหสิ. ตตฺถ ปญฺจสตา
 วทฺสมกีกิ วสนฺติ. เต นาวาย อฺปฺริโสตํ
 กนฺตฺวา อรณฺเณ^๒ ปวิสิสฺสุ.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต ทรงครองราชสมบัติ ณ พระนครพาราณสี มีหมู่บ้านข้างไม้หมู่หนึ่ง ไม้ไกลจากพระนครพาราณสี. ข้างไม้ ๕๐๐ คน อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น. ข้างไม้เหล่านั้นเล่นเรือทวนกระแสน้ำขึ้นไป แล้วเข้าไปในป่า.

เต เกหสมฺภารทารุณี โภฏญฺเฐตฺวา
 ตตฺถเฏว เอกภุมิกทฺวิภุมิกาทิภเกเท
 ปาสาเท^๓ สขฺเชตฺวา ฅมฺภโต ปฏฺจาย
 สพฺพทารุสฺสุ สณฺณํ กตฺวา นทีตีริ
 เนตฺวา นาวํ อโรเปตฺวา อนฺุโสเตน
 นครํ อากนฺตฺวา, เย ยาทิสานิ
 เกหานิ อากงฺขนฺติ, เตสํ ตาทิสานิ
 กตฺวา กหาปณฺเณ คเหตฺุวา ปุณ

ข้างไม้เหล่านั้น โคนต้นไม้เครื่องเรือนทั้งหลาย ประด้างเป็นปราสาทต่างชนิด มีปราสาทชั้นเดียว และปราสาทสองชั้น เป็นต้น ณ ที่นั่นเอง แล้วทำเครื่องหมายไว้ที่ไม้ทุกชิ้น ตั้งแต่เสาไป นำมายังริมฝั่งแม่น้ำ ยกลงเรือเดินทางกลับมา ยังพระนคร ตามกระแสน้ำ ชนเหล่าใด มุ่งหวังเรือชนิดเช่นไร พวกข้างก็

^๑ ฉ. ม. โอสขชสี.

^๒ ฉ. ม. อรณเณ เกหสมภารทารุณี โภฏญฺเฐตฺวา ...

^๓ ฉ. ม. เกหสมภาร.

ตตฺถเวว คนฺตฺวา เกหสมภาเร ออาหารนฺติ.

เอวํ เตสํ ชีวิกํ กปฺเปเนตฺตานํ เอกสฺมิ
กาเล อรณฺเณ ขนฺธาวารํ พนฺธิตฺวา
ทากรุณี โภฏญฺเณตฺตานํ อวิทฺุเร เอโก
หตฺถิ ขทฺิรขานุกํ อกุกมิ. ตสฺส โส
ขานุกโก ปาทํ วิชฺฌิ. พลวเวทนา
วตฺตนฺติ. ปาทโ อุตฺุรฺมาตฺวา ปุพฺพ
คณฺหิ. โส เวทนาปฺปตฺโต เตสํ
ทากรุโภฏญฺเณสทฺทํ สุตฺวา “อิเม วทฺุฌกิ
นิสฺสาย มยฺหํ โสตฺถิ ภวิสฺสตี”ติ
มณฺญมาโน ตีหิ ปาทเหหิ เตสํ สนฺตฺกํ
คนฺตฺวา อวิทฺุเร นิปชฺชติ.

วทฺุฌกิ ตํ อุตฺุรฺมาตฺปาทํ ทิสฺวา
อุปฺสงฺกมิตฺวา ปาทเ ขานุกํ ทิสฺวา
ติชฺฌินาย วาสิยา ขานุกสฺส สมนฺตฺโต
โอธิกํ กตฺวา^๑ รชฺชฺยา พนฺธิตฺวา

สร้างเรือนชนิดเช่นนั้น แก่ชนเหล่านั้น
รับเอาหาปณะ (ค่าจ้าง) ทั้งหลาย แล้ว
กลับไปนำเครื่องเรือนทั้งหลายในที่นั้น
มาอีก.

เมื่อช่างไม้เหล่านั้น เลี้ยงชีพอยู่อย่างนี้
กาลครั้งหนึ่ง ตั้งค่าย โคนล้มไม้ทั้งหลาย
อยู่ในป่า ช้างเชือกหนึ่งในที่ไม่ไกลเหยียบ
ตอไม้ตะเคียนเข้า. ตอไม้้นั้นดำทะลุเท้า
ช้างนั้น. (ช้าง)เกิดความเจ็บปวดเป็น
กำลัง. ทำบวมกัลดหนองแล้ว. ช้าง
เชือกนั้น ได้รับความเจ็บปวด ครั้น
ได้ยินเสียง การโค่นล้มต้นไม้ของพวก
ช่างไม้เหล่านั้น จึงสำคัญว่า “เราจะมี
ความสบายดี ก็เพราะอาศัยพวกช่างไม้
เหล่านี้” จึงเดินสามขา (โขยกเขยก)
ไปยังสำนักของพวกช่างไม้เหล่านั้น
หมอบลงในที่ใกล้.

พวกช่างไม้เห็นช้างเชือกนั้นมีทำบวม
จึงพากันเข้าไปหาเห็นตอไม้อยู่ที่เท้า จึง
ใช้มีดอันคมกริบแหวะรอบ ๆ ตอไม้ ใช้
เชือกมัดจุดตอไม้ ออก บีบเอาหนอง

^๑ ฉ. ม. โอธึ ทควา.

อากขุฒมานา ขานุกั นีหริตฺวา
 ปุพฺพํ โมเจตฺวา อุโณทฺทเกน ฐิวิตฺวา
 ตทนุรูปฺเหิ เกสขุเซหิ มกฺขेतฺวา น
 จิรสฺเสว วณฺํ ผาสุกั กรีสฺสุ.

หตฺถิ อโรโค หุตฺวา จินฺเตสิ
 “มยา อิมํ วทฺสมกฺกํ นิสฺสาย ชีวิตํ
 ลทฺธํ, อิทานิ เตสํ มยา อุปการํ
 กาทํ วฏฺฏติ”ติ. โส ตโต ปฏฺจาย
 วทฺสมกฺกํ สทฺธิ รุกฺเข นีหริตฺ,
 ตจฺจนฺตานิ ปรีวตฺเตตฺวา เทติ,
 วาสิทานิ อุปสํหริตฺ, โสณฺทาย
 เวเจตฺวา กาสฺสุตฺตโกฏฺยํ กณฺหาติ.

วทฺสมกฺกํปิสฺส โภชนเวลาย เอเกกํ
 ปิณฺทํ เทนฺตา ปณฺจ ปิณฺทสฺตานิ
 เทนฺติ. ตสฺส ปน หตฺถิสฺส ปุตฺโต
 สพฺพเสโต หตฺถาชาเนยโปตโก อตฺถิ.
 เตนฺสฺส เอตทโหสิ “อหํ เอตฺรหิ
 มหฺลลโก, อิทานิ มยา อิมํสํ วทฺสมกฺกํ
 กมฺมกฺรณฺตถาย ปุตฺตํ ทตฺวา กนฺตํ
 วฏฺฏติ”ติ.

ออกแล้วชะด้วยน้ำอุ่น ทาด้วยยาอย่างดี
 (อันสมควรแก่แผลนั้น) ไม่นานนักรักษา
 แผลให้หายได้.

ข้างหายโรคแล้ว จึงคิดว่า “เรา
 รอดชีวิตมาได้เพราะอาศัยช่างไม้เหล่านี้
 บัดนี้ เราควรทำการตอบแทน แก่พวก
 ช่างไม้เหล่านั้น”. จำเดิมแต่นั้นมา
 ช่างเขื่อนั้น ก็ช่วยชักลากต้นไม้ร่วมกับ
 พวกช่างไม้ เมื่อพวกช่างไม้ถากไม้ก็
 ช่วยพลิกกลับ (ต้นไม้) ให้ช่วยส่งเครื่องมือ
 มีมิดเป็นต้นมาให้ เอาจวงพั้นจับปลาย
 สายบรรทัดให้.

ในเวลากินอาหาร แม้พวกช่างไม้ต่างก็
 พากันให้ก้อนข้าวแก่ช่างนั้น คนละก้อน
 ให้ก้อนข้าวจนถึง ๕๐๐ ก้อน. อนึ่ง
 ช่างนั้นมีลูกขาวปลอด ชนิดลูกช่างน้อย
 อาชาไนย. เพราะเหตุนั้น ช่างเขื่อนั้น
 จึงมีความคิดดังนี้ว่า “เวลานี้เราแก่เฒ่า
 แล้ว บัดนี้ เราควรยกลูกให้แก่พวก
 ช่างไม้เหล่านี้ เพื่อประโยชน์แก่การ
 ทำงานแทนเรา แล้วกลับเข้าป่าไป”.

คุณภรรยา คู่หมั้น

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส วฑุฌกีนัง อนาจิภูชิตวาว อรณณัง
 ปวิสิตวา ปุตตัง อาเนตวา “อัย
 หตติโปตโก มม ปุตโต, ตุมุเหหิ
 มยหัง ชีวิตัง ทินนัง, อหัง โว
 เวชชเวตนตถาย อิมัง ทมฺมิ, อัย
 ตุมฺหากัง อิตโต ปฏฺจาย กมฺมานิ
 กริสฺสตี”ติ วตฺวา “อิตโต ปฏฺจาย
 ปุตตก ยัมมา กตฺตพฺพํ กมฺมํ,
 ตัง ตวํ กโรหิ”ติ ปุตตัง โอวทิตวา
 วฑุฌกีนัง ทตฺวา สยัม อรณณัง ปาวิสฺสิ.

ตโต ปฏฺจาย หตติโปตโก
 วฑุฌกีนัง วจัน กโรติ,^๑ โอวาทกฺขโม
 หุตฺวา สพฺพกิจฺจจาณี กโรติ. เตปิ ตัง
 ปญฺจหิ ปิณฺฑสฺสเตหิ โปเสนฺติ. โส
 กมฺมํ กตฺวา นทึ โอตริตฺวา นุหายิตฺวา
 กิฬิตฺวา อากจฺฉติ. วฑุฌกิทารกาปิ
 ตัง โสณฺฑาทิสฺสุ คเหตฺวา อุกฺกเป
 ติเลปิ เตน สทฺฐิ กิฬนฺติ.

ข้างเขื่อนนั้น มิได้บอกพวกช่างไม้เลย
 แล้วเข้าไปยังป่า พาลูกมา กล่าวว่า
 “ลูกช่างน้อยเขื่อนนี้ เป็นลูกของเรา
 พวกท่านช่วยชีวิตของเราไว้ เราให้ลูกนี้
 แก่พวกท่าน เพื่อเป็นบำเหน็จค่าหมอบ
 ตั้งแต่นี้ไป ลูกช่างนี้ จักกระทำการงาน
 เพื่อช่วยเหลือพวกท่าน” แล้วจึงกล่าว
 สอนลูกว่า “เจ้าลูกน้อย ตั้งแต่นี้ไป
 เจ้าจงทำการงานที่เราควรทำ (จงทำงาน
 แทนเรา)” ครั้นมอบให้แก่พวกช่างไม้แล้ว
 ตัวเองกลับเข้าป่าไป.

จำเดิมแต่นั้นมา ลูกช่างน้อยก็ทำ
 ตามคำของพวกช่างไม้ เป็นผู้อดทนต่อ
 คำสั่งสอน (เป็นผู้ว่านอนสอนง่าย) ทำ
 กิจทั่วไป. แม้พวกช่างไม้เหล่านั้น ก็
 เลี้ยงดูลูกช่างนั้นด้วยก้อนข้าว ๕๐๐ ก้อน.
 ลูกช่างน้อยนั้นช่วยทำการงานเสร็จแล้ว
 ลงสู่แม่น้ำ อาบน้ำเล่นแล้วก็กลับมา.
 แม้เด็กช่างไม้ก็พากันจับลูกช่างนั้นทิ้งวง
 เป็นต้น เล่นอยู่กับลูกช่างน้อยนั้นทั้ง
 ในน้ำและบนบก.

^๑ ฉ. ม. วจนกโร.

อาชานียา ปน หตฺถิโนปิ อสุสาปิ
 ปุริสาปิ อุทเท อัจจาร์ วา ปสุสาว
 วา น กโรนฺติ. ตสฺมาปิ โส อุทเท
 อัจจาร์ วา ปสุสาว วา อุตฺวา
 พหิหนทีตีเรเยว กโรนฺติ. อถกสมฺมึ ทิวเส
 อฺปรินทียา เทโว วสุสิ. อถ สุกฺขํ
 หตฺถิลนฺทํ อุทเทเน นที โอตริตฺวา
 คจฺจนฺตํ พาราณสินฺคเร ติตฺถ
 เอกสมฺมึ คุมฺเพ ลคฺคิตฺวา อฏฺฐาสิ.

อถ รมฺโณ หตฺถิโคปกกา “หตฺถิ
 นหาเปสุสามา”ติ ปญฺจ หตฺถิสตานิ
 นยีสฺสุ. เต^๑ อาชานียลนฺทสฺส คนฺธ
 ฌายิตฺวา เอโกปิ หตฺถิ นที โอตริตฺ
 น อสุสฺสี, สพฺเพปิ นงคฺคฺจํ อุกฺขิปิตฺวา
 ปลายิตฺตํ อารภีสฺสุ. หตฺถิโคปกกา
 หตฺถาจรียานํ อารโจะสฺสุ.

เต “อุทเท ปรีปนฺนเถน ภวิตพฺพน”ติ
 อุทกํ โสธาเปตฺวา ตสฺมึ คุมฺเพ ตํ
 อาชานียลนฺทํ ทิสฺวา “อิทเมตฺถ
 การณน”ติ ฌตฺวา ปาตี อหฺราเปตฺวา

แท้จริงชาติอาชานีในทั้งหลาย แม้เป็นช้าง
 แม้เป็นม้า แม้เป็นบุรุษ ย่อมไม่ถ่าย
 อุจจาระหรือปัสสาวะในน้ำ. แม้เพราะ
 เหตุนั้น ลูกช้างน้อยนั้น จึงไม่ถ่าย
 อุจจาระหรือปัสสาวะในน้ำ ถ่ายแต่
 เหนือริมฝั่งแม่น้ำภายนอกเท่านั้น. ภาย
 หลังวันหนึ่งฝนตกลงมาเหนือแม่น้ำ.
 คราวนั้น ลูกช้างแห่งภูน้ำพัดพามาลง
 แม่น้ำ ลอยไปติดอยู่ที่พุ่มไม้แห่งหนึ่ง
 ใกล้ท่าพระนครพาราณสี.

ครั้งนั้น คนเลี้ยงช้างของพระราชา นำช้าง
 ๕๐๐ เชือกมา ด้วยตั้งใจว่า “เราจะให้
 ช้างทั้งหลายอาบน้ำ”. ช้างเหล่านั้นได้
 กลืนลูกอาชานีใน ช้างแม่เชือกเดียวก็ไม่
 กล้าลงแม่น้ำ ช้างแม่ทุกเชือกเตรียมจะ
 ชูหางพาดันหนีไป. พวกคนเลี้ยงช้างจึง
 บอกเรื่องแก่พวกหัตถาจารย์ (คนฝึกช้าง).

พวกหัตถาจารย์เหล่านั้นคิดว่า “ในน้ำ
 คงจะมีอันตราย” จึงให้ทำความสะอาด
 น้ำ ครั้นพบลูกช้างอาชานีในนั้น ที่
 พุ่มไม้นั้น จึงรู้ว่า “สิ่งนี้เป็นสาเหตุใน

^๑ ฉ. ม. อิหํ นคฺคิ.

คุณโชติมา วัชรกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุทกสฺส ปุเรตฺวา ตํ ตตฺถ มหุทิตฺวา
 หตฺถินํ สรีเรสุ สิญฺจาเปสุ. สรีรานิ
 สุกนฺธานิ อเหสุ. ตสฺมี กाले เต
 นที โอตริตฺวา นหายีสุ.

หตฺถาจริยา รณฺโณ ตํ ปวตฺติ
 อาโรเจตฺวา “ตํ หตฺถาชาเนยฺ
 ปริเยสิตฺวา อาเนตุํ วฏฺฏติ เทวา”ติ
 อาหํสุ. ราชานาวาสงฺฆมาฏฺเฬหิ นที
 ปกฺขนฺทิตฺวา อุทฺธํคามีหิ นาวา-
 สงฺฆมาฏฺเฬหิ วทฺธกีนํ วสนฺนุจัน
 สมฺปาปฺปนิ. หตฺถิโปตโก นทียํ กิพฺนุโต
 เภริสทฺทํ สุตฺวา คนฺตฺวา. วทฺธกีนํ
 สนฺติเก อฏฺฐาสิ.

วทฺธกิ รณฺโณ ปจฺจุคฺคมนํ กตฺวา
 “เทว สเจ ทารุหิ อตุโถ, กิการณา
 อาคตตฺถ, กิ เปเสตฺวา อาหาราเปตุ
 น วฏฺฏติ”ติ อาหํสุ. “นาหํ ภณฺ
 ทารุณํ อตุถาย อาคโตมฺหิ, อิมสฺส
 ปน หตฺถิสฺส อตุถาย อาคโตมฺหิ”ติ.
 “คาหาเปตฺวา คจฺฉถ เทวา”ติ.
 หตฺถิโปตโก คนฺตฺุ น อิจฺฉิ. “กิ

เรื่องนี้” จึงให้นำถาดมาใส่น้ำจนเต็มเอา
 ถาดข้างอาชาไฉยนั้นขยำในถาดนั้น แล้ว
 ให้นำรดที่ตัวช้างทั้งหลาย. ตัว(ของพวกช้าง)
 เกิดมีกลิ่นหอมฟุ้ง. ในกาลนั้นช้างเหล่านั้น
 จึงลงแม่น้ำอาบน้ำ.

พวกนายหัตถาจารย์ กราบทูล
 ความเป็นไปนั้นแต่พระราชแล้ว
 กราบทูลต่อไปว่า “ข้าแต่สมมติเทพ
 ควรแสวงหาช้างอาชาไฉยนั้น แล้วนำ
 มาเถิด”. พระราชาเสด็จยังแม่น้ำด้วย
 ขบวนเรือขนาน (เรือแพ) ก็เสด็จถึงที่อยู่
 ของพวกช่างไม้ด้วยขบวนเรือขนาน อัน
 เล่นทวนน้ำขึ้นไป. ลูกช่างกำลังเล่นน้ำ
 ในแม่น้ำ ได้ยินเสียงกลอง จึงได้กลับ
 ไปยืนอยู่ในสำนักของพวกช่างไม้.

พวกช่างไม้ ถวายการต้อนรับ แต่พระ-
 ราชา แล้วกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์
 ผู้สมมติเทพ ถ้าหาก (พระองค์) มี
 พระราชประสงค์ไม้ทั้งหลายแล้วไซ้
 เพราะเหตุไร พระองค์จึงต้องเสด็จมา
 การที่พระองค์ทรงส่งคนให้ขน (ไม้) ไป
 ไม่สมควรหรือ”. พระราชารับสั่งว่า
 “แน่ท่าน เรามีได้มาเพื่อต้องการไม้

คุณโชติมา สัจฉกร

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สพฺพาลงฺกาเรณ อลงฺกริตฺวา อภิเสกํ
กตฺวา อุปฺวฺยหํ^๑ กตฺวา อตฺตโน
สหายญฺจาเน จเปตฺวา อุปฺทฺมรชฺชํ
หตฺถิสฺส ทตฺวา อตฺตนา สมานปฺริหารํ
อกาสิ.

หตฺถิสฺส อาคตกาลโต ปฏฺจาย รณฺโณ
สกลชฺมพฺพีเป รชฺชํ หตฺถคตเมว อโหสิ.
เอวํ กाले คจฺจนฺเต โปธิสฺสโต ตสฺส
रणฺโณ อคฺคํเหสียา กุจฺฉิมฺหิ ปฏฺิสนฺธิ
คณฺหิ. ตสฺสา คพฺภปฺริปากกาลे
ราชา กาลมฺภาสิ. หตฺถิ ปน สเจ
रणฺโณ กาลกตภาวํ ชาเนยฺย, ตตฺถเวสฺส
หทยํ ผลฺลยฺย, ตสฺมา หตฺถิ रणฺโณ
กาลกตภาวํ อชานาเปตฺวาว อุปฺภูจฺหิสุ.

ยังโรงข้าง ประดับประดาด้วยเครื่อง
อลังการทั้งปวง ทรงทำการอภิเษก
ยกขึ้นราชพาหนะข้างทรง สถาปนาไว้
ในตำแหน่งเทียบพระสหายของพระองค์
แล้ว พระราชทานราชสมบัติกึ่งหนึ่งแก่
ข้าง ได้ทรงทำการบำรุงเสมอด้วย
พระองค์.

ตั้งแต่เวลาที่ข้างมาแล้ว ราชสมบัติใน
ชมพูทวีปทั้งสิ้นก็ตกอยู่เงื้อมพระหัตถ์
ของพระราชาเท่านั้น. ครั้นกาลผ่านไป
อย่างนี้ พระโพธิสัตว์ทรงถือปฏิสนธิใน
พระครรภ์ของพระอัครมเหสี ของพระ
ราชาพระองค์นั้น. ในเวลาที่พระนาง
ทรงครรภ์แก่ พระราชาได้เสด็จสวรรคต.
ก็ถ้าหากว่าข้างฟังทราบว่พระราชา
เสด็จสวรรคตแล้วไซ้ หัวใจของข้างนั้น
ฟังแตกอยู่ตรงนั่นเอง เพราะเหตุนั้น
ชนทั้งหลายจึงไม่ยอมให้ข้างรู้ความที่
พระราชาเสด็จสวรรคตแล้ว คงบำรุง
ตามปรกติ.

^๑ ฉ. ม. โอปวฺยหํ. อธิธาน. อุปฺวโยห. อิหํ ยุตฺตครํ.
อุปวฺยหนฺติ ภาวิตพฺหํ.

รณโณ ปน กาลกตภาวํ สุตวา
 “ตัจฉํ กิร รชชนุ”ติ อนนุตระสามนุโต
 โกลลราชา มหติยา เสนาย อากนุตวา
 นครํ ปรีวาเรสิ. นครวาสิโน นคร-
 ทวารานิ ปิทธิตวา โกลลรณโณ
 สาสนํ ปิทธิสิสุ “อมุหากํ รณโณ
 อคฺคมเหสี ปรีปฺนุณคพฺภา, อโตะ กิร
 สตุตเม ทิวเส ปุตฺตํ วิชายิสฺสตี”ติ
 องฺควิชาปาจกา อากฺสุ, สเจ ส
 ปุตฺตํ วิชายิสฺสตี, มยํ สตุตเม ทิวเส
 ยุทฺธํ ทสฺสาม, น รชชํ, เอตฺตกํ
 กาลํ อากเมธา”ติ. ราชา “สาธู”ติ
 สมปฺปฏิจฺฉิ.

เทวี สตุตเม ทิวเส ปุตฺตํ
 วิชายิ. ตสฺส นามกฺคฺคทิวเส ปน
 มหาชนสฺส ลินจิตฺต^๑ ปคฺคณฺหนุโต
 ชาโตติ “อลีนจิตตกุมารโ” เตววสฺส

ฝ่ายพระเจ้าโกศล ผู้มีพระราชอาณาเขต
 ติดต่อกัน (ใกล้เคียงกัน) ทรงสดับข่าวว่า
 พระราชาสวรรคตแล้ว เสด็จมาล้อม
 พระนครไว้ด้วยเสนามากมาย ด้วยทรง
 ดำริว่า “ทราบข่าวว่า ราชสมบัติกำลังว่าง”.
 ชาวพระนครทั้งหลายพากันปิดประตู
 พระนคร ส่งราชสาสน์ไปถวายพระเจ้า
 โกศล ว่า “พระอัศวมเหสีของพระราช
 พวกเรากำลังทรงพระครรภ์แก่ พวกโหร
 ผู้เชี่ยวชาญทางกายวิทยา ทำนายว่า
 “ได้ยินว่า ในวันที่ ๗ แต่วันนี้ไป
 พระอัศวมเหสีจะประสูติพระโอรส ถ้า
 หากว่าพระนางประสูติพระโอรส พวก
 ข้าพระองค์จะสู้รบในวันที่ ๗ จะไม่ยอม
 ยกราชสมบัติถวายให้ ขอพระองค์โปรด
 ทรงรอกอยสิ้นกาลเท่านี้เถิด พระเจ้าข้า”.
 พระราชาทรงตอบรับราชสาสน์ว่า
 “ได้สิ”.

ในวันที่ ๗ พระเทวีประสูติพระ-
 โอรส. ก็ในวันชานพระนามพระโอรส
 นั้น ชาวพระนครได้เฉลิมพระนาม
 พระโอรสนั้นว่า “อลีนจิตตกุมาร” เพราะ

^๑ ฉ. ม. อลินจิตต์.

นามํ กรีสฺสุ. ชาตทิวสโตเยว ปนสฺสุ
ปฏฺจาย นาคฺรา โกสลฺรณฺณา สทฺธิ
ยฺชฺฉมฺมึสฺสุ. วินายกตฺตํ^๑ สงฺกามสฺสุ
มหนฺตมฺปิ พลํ ยฺชฺฉมฺมานํ โถกํ
โถกํ โอสกฺกตฺติ.

อมจฺจา เทวียา ตมตฺถํ อารโจะตฺวา
“อยฺเย มยฺ เอวํ โอสกฺกมาเน พล
ปฺราชยภาวสฺสุ ภายาม, อมฺหากํ
ปน รมฺโยเย กาลกตฺตภาวํ, ปุตฺตสฺสุ
ชาตภาวํ, โกสลฺรณฺโยเย อากนฺตฺวา
ยฺชฺฉนฺนภาวณฺจ รมฺโยเย สหายโก
มงฺกฺลหตฺถึ น ชานาตฺติ, ชานาเปม
นน”ตฺติ ปุจฺฉมฺมึสฺสุ.^๒

สา “สาธฺม”ตฺติ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา ปุตฺตํ
อลงฺกฺริตฺวา ทฺกุณฺณจุมฺพฏฺเฏ นิปชฺชชาเปตฺวา

อรรถว่า ทรงสมภพมาปลูกปลูกจิตอัน
ท้อแท้ของมหาชน. อนึ่ง ตั้งแต่วันที่
อสินจิตตกุมารนั้น สมภพแล้วนั้นเที่ยว
ชาวพระนคร ก็สู้รบกับพระเจ้าโกศล.
กำลังพลแม้จะมีมาก เมื่อสู้รบไป ก็
ล่าถอยทีละน้อย ๆ เพราะสงครามไม่มี
ผู้นำ.

เหล่าอำมาตย์กราบทูลความข้อนั้น แด่
พระเทวี แล้วทูลถามว่า “ข้าแต่พระ-
แม่เจ้า เมื่อกำลังพลล่าถอยอยู่อย่างนี้
พวกข้าพระองค์หวั่นกลัวต่อความพ่ายแพ้
อนึ่ง ช้างมงคลซึ่งเป็นพระสหายของ
พระราชชา ย่อมไม่ทราบความที่พระราชชา
ของพวกเราเสด็จสวรรคตแล้ว ไม่ทราบ
ความที่พระโอรสทรงสมภพแล้ว และไม่
ทราบความที่พระเจ้าโกศลเสด็จมาสู้รบ
พวกข้าพระองค์จะแจ้งให้ช้างมงคลนั้น
ทราบได้ไหมพระเจ้าข้า”.

พระนางรับว่า “ดีละ” ทรงประดับประดา
พระโอรส ให้พระโอรสบรรทมที่เบาะผ้า

^๑ นินฺนายนกตฺตํ.

^๒ อานุจฺฉมฺมึสฺสุตฺติ.

ปราสาทา โอรุยห อมจจกณปริวตา
 หตฺถิสาลํ คนฺตฺวา โพิธิตตํ หตฺถิสฺส
 ปาทมฺเณ นิปชฺชาเปตฺวา “สามิ
 สหาโย เต กาลกโต, มยํ ตฺยฺหํ
 หทยผาลนภเยน นาโรจยิมฺหา, อยนฺเต
 สหายสฺส ปฺตฺโต, โกสลราชา
 อาคนฺตฺวา นครํ ปริวาเรตฺวา ตว
 ปฺตฺเตน สทฺธิํ ยฺชฺชติ, พลํ โอสกฺกติ,
 ตว ปฺตฺตํ ตวญฺเฆว มา มาเรหิ
 รชฺชมสฺส กณฺหิตฺวา เทหิ”ติ อาห.

ตสมิ กาลเ หตฺถิ โพิธิตตํ
 โสณฺทหาย ปรามสิตฺวา อุกฺขิปิตฺวา
 กุมฺเภ จเปตฺวา โรทิตฺวา ปริเทวิทฺวา
 โพิธิตตํ โอตฺวาเรตฺวา เทวียา หตฺถเ
 นิปชฺชาเปตฺวา “โกสลราชานํ
 กณฺหิสฺสามิ”ติ หตฺถิสาลโต นิกฺขมิ.
 อถสฺส อมจฺจา จมฺมํ^๑ ปฏิมุญฺจิตฺวา
 อลงฺกริตฺวา นครทฺวารํ อปาปฺริตฺวา
 ตํ ปริวาเรตฺวา นิกฺขมฺิสฺสุ.

ทกุฬพัสฺตรํ (ผ้าที่ทำด้วยเปลือกไม้
 ชนิดหนึ่ง) เสด็จลงจากปราสาท มีหมู่
 อํามาตย์แวดล้อม เสด็จไปยังโรงช้าง
 ทรงให้พระโพธิสัตว์บรมมไถลเท้าช้าง
 ตรัสว่า “พ่อเอ๋ย สหายของท่านเสด็จ
 สวรรคตแล้ว เราไม่ยอมบอก เพราะ
 กลัวท่านหัวใจแตกสลาย กุมารนี้เป็น
 โอรสของสหายท่าน พระเจ้าโกศลเสด็จ
 มาล้อมพระนครไว้ รบกับบุตรของท่าน
 กำลังพลก็ล่าถอย ท่านนั้นแลจงอย่าให้
 บุตรของท่านตาย ท่านจงกู้ราชสมบัติ
 มอบให้แก่กุมารนั้นเถิด”.

ในเวลานั้น ช้างเอาจวงลูบไล่
 พระโพธิสัตว์ ยกขึ้นวางไว้บนกระพอง
 ร้องให้คร่ำครวญ ยกพระโพธิสัตว์ลงแล้ว
 ให้บรมมอยู่ในอ้อมพระหัตถ์ของพระเทวี
 ออกจากโรงช้างด้วยตั้งใจว่า “เราจะ
 จับกุมพระเจ้าโกศลให้ได้”. ลำดับนั้น
 พวกอํามาตย์สวมเครื่องเกราะหนึ่งให้แก่
 ช้างนั้น ประดับตกแต่งแล้ว เปิดประตู
 พระนคร ห้อมล้อมช้างนั้นออกไป.

^๑ ฉ. ม. วมฺม.

หตุถิ นครา นิกขมิตฺวา โภญจนาทํ
 กตฺวา มหาชนํ สนฺดาเสตฺวา
 ปลาเปตฺวา พลโกฏฺจกํ ภินฺทิตฺวา
 โภสฺลราชานํ จุฬาย คเหตฺวา
 อาเนตฺวา โภทิสฺตตฺสฺส ปาทมฺเผล
 นิปฺชฺชาเปตฺวา มารณตฺถายสฺส อฏฺฐจิตฺเต
 วาเรตฺวา “อิโต ปฏฺจาย อปฺปมตฺโต
 โหหิ, ‘กุมารโ ททโร’ติ สณฺณํ มา
 กริ”ติ โอรทิตฺวา อฺยุโยเชสิ.

ตโต ปฏฺจาย สกฺลชมฺพุทฺธิเป รชฺชํ
 โภทิสฺตตฺสฺส หตฺถกตฺตเมว ชาตํ.
 อญฺเฌ ปฏฺฐิตฺตํ นาม อฏฺฐจาทํ
 สมตฺถโก นาโหสิ. โภทิสฺตโต
 สตฺตวสฺสสิกกกาลे อภิเสกํ ปตฺวา
 อสิฺนจิตฺตราชา นาม หุตฺวา ฐมฺเมน
 รชฺชํ กาเรตฺวา ชีวิตปริโยसानเ
 สคฺคปทํ^๑ ปุเรสิ.

ข้างออกจากพระนครแล้ว แผลดเสียง
 โภญจนาท (เสียงร้องแปร่แปร้น) ทำให้
 มหาชนสะดุ้งหวาดกลัว ขับไล่ให้พากัน
 หนีไป ทำลายค่ายกำลังพล จับพระเมาสี
 พระเจ้าโกศลไว้ นำมาให้หมอบอยู่แทบ
 พระยุคลบาทของพระโพธิสัตว์ ห้ามปราม
 เหล่าอำมาตย์ผู้ลุกฮือขึ้น จะปลงพระชนม์
 พระเจ้าโกศล กล่าวสอนว่า “ตั้งแต่นี้ไป
 ขอพระองค์จงเป็นผู้ไม่ประมาท พระองค์
 อย่าทรงทำความสำคัญว่า ‘พระราช
 กุมารเป็นเด็กน้อย’” แล้วจึงส่งกลับไป.

ตั้งแต่นั้นมา ราชสมบัติในชมพูทวีป
 ทั้งสิ้น ก็ตกอยู่เงื้อมพระหัตถ์ของพระ-
 โพธิสัตว์เท่านั้น. ขึ้นชื่อว่าข้าศึกศัตรูอื่น
 ผู้สามารถที่จะลุกฮือขึ้นต่อต้าน มิได้มี.
 พระโพธิสัตว์ทรงรับการอภิเษกในเวลามี
 พระชนมายุได้ ๗ พรรษา ทรงพระนาม
 ว่า อสิฺนจิตฺตราชา เสวยราชย์โดยธรรม
 ในเวลาสิ้นพระชนม์ชีพ ทรงบำเพ็ญ
 ทางไปสวรรค์ไว้บริบูรณ์แล้ว.

^๑ ฉ. ม. สคฺคปฺร.

สตถา อิมํ อตีตํ อหริตฺวา พระศาสดา ครั้นทรงนำเรื่องอดีต
อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา อีมา คาทา มาแล้ว ทรงตรัสรู้อภิธรรมโพธิญาณแล้ว
อภาสี^๑ ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

๑๑. “อโศกจิตฺตํ นิสฺสาย
ปหฺนฺจฺจา มหตี จมฺ
โกสลํ เสนาสนฺตฺตฺตฺจํ
ชีวกคฺคาหํ อคฺคาหิ,

๑๒. เอวํ นิสฺสยสมฺปนฺโน
ภิกฺขุ อารทฺธวិโร
ภาวํ กุสลํ ฌมฺ
โยคกฺเขมสฺส ปตฺติยา
ปาปุณฺเณ อนฺนฺพุพฺเพน
สพฺพสฺโยชนกฺขยฺน”ติ.

ตตฺถ อโศกจิตฺตํ นิสฺสายาติ
อโศกจิตฺตํ ราชกฺุมารํ นิสฺสาย.

ปหฺนฺจฺจา มหตี จมฺติ “ปเวณิรชฺชํ
โน ลทฺธนฺ”ติ^๒ หฺนฺจฺตฺตฺจฺจา หุตฺวา
มหตี เสนา.

๑๑. “เพราะอาศัยอโศกจิตตราชกุมาร
เสนาหมู่ใหญ่ ต่างพากันร่าเริง ให้
จับเป็นพระเจ้าโกศลผู้ไม่พอพระทัย
ด้วยราชสมบัติของพระองค์ ฉันท

๑๒. ภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยนิสัย ผู้ปราศ
ความเพียร ก็ฉันทนั้น เมื่อเจริญ
กุศลธรรม เพื่อบรรลู่ถึงพระ
นิพพาน อันเป็นแดนเกษมจากโยคะ
ก็พึงบรรลู่ถึงความสิ้นไป แห่ง
สังโยชน์ทั้งปวงโดยลำดับ”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพราะ
อาศัยอโศกจิตตราชกุมาร ความว่า อาศัย
พระราชกุมารทรงพระนามว่า อโศกจิตต.

คำว่า เสนาหมู่ใหญ่ต่างก็พากันร่าเริง
ความว่า เสนาหมู่ใหญ่ต่างพากันร่าเริง
ยินดีว่า “ราชสมบัติตามประเพณี พวก
เราได้กลับคืนแล้ว”.

^๑ ฉ. ม. คาทาทวยมาห.
^๒ ฉ. ม. ทิฏฺฐนฺติ.

คุณอรพิน ค้ำรงดูดยภาค และเพื่อน ๆ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ป.ท.๗-๕

โกศล เสนาสนตุฏฐนติ โกศลราชานํ
เสน^๑ ราชเสน อสนตุฏฐํ ปรรรชชโลเภณ
อาคตํ.

คำว่า พระเจ้าโกศลผู้ไม่มีความพอพระทัย
ด้วยราชสมบัติของพระองค์ ความว่า
พระเจ้าโกศลผู้ไม่ทรงพอพระทัยด้วยราช-
สมบัติของพระองค์ เสด็จมาด้วยความ
โลภในราชสมบัติของพระราชาองค์อื่น.

ชีวกุคคานํ อคทายิตติ อมาเรตวาว สา
จมุ ตํ ราชานํ หตฺถินา ชีวกุคคานํ
คณฺหาเปสิ.

คำว่า ให้จับเป็น ความว่า เสนานั้น
ไม่ให้ปลงพระชนม์นั้นเทียว ให้ช้างจับ
เป็นพระราชาพระองค์นั้น.

เอวํ นิสฺสยสมฺปนฺโนติ ยถา สา
จมุ เอวํ อญฺโฌปิ กุลฺปุตฺโต
นิสฺสยสมฺปนฺโน กัลยาณมิตฺตํ พุทฺธํ
วา พุทฺธสาวกํ วา ปจฺเจกพุทฺธ^๒
วา นิสฺสยํ ลภิตฺวา.

คำว่า ภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยนิตย ก็ฉันนั้น
ความว่า เสนานั้นฉันใด กุลบุตรแม้อื่น
ก็ฉันนั้น เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยนิตยได้
กัลยาณมิตร จะเป็นพระพุทธรเจ้าก็ดี
สาวกของพระพุทธรเจ้าก็ดี พระปัจเจก-
พุทธรเจ้าก็ดี ให้เป็นนิตยที่พึงแล้ว.

ภิกฺขุติ ปฺริสฺสุทฺธาธิวจนเมตฺ. อารทฺธ-
วิริโยติ ปคฺคหิตวิริโย จตุทฺโทสาปคเตน
วิริเยน สมนฺนาคโต.

คำว่า ภิกษุ นี้เป็นชื่อของผู้บริสุทธิ.
คำว่า ผู้ปรารถนาความเพียร ความว่า
มีความเพียรอันประคองไว้แล้ว ได้แก่
ประกอบด้วยความเพียร อันปราศจาก
โทษ ๔ อย่าง.

^๑ ส. สแกน.

^๒ ฉ. ม. อิหํ นคฺถิ.

ภาวยํ กุสลํ ฌมฺมนฺติ กุสลํ นีรวชฺชํ
 สตฺตตฺตีสโพิธิปกฺขียสงฺขาตํ ฌมฺมํ
 ภาเวนฺโต.

คำว่า เจริญกุศลธรรม ความว่า
 เจริญธรรม กล่าวคือ โภธิปักขิยธรรม^๑
 ๓๗ ประการ อันเป็นฝ่ายกุศล คือ
 ปราศจากโทษ.

โยคกฺุเขมฺมสฺส ปตฺตติยาติ จตุหิ โยเคหิ
 เขมฺมสฺส นิพฺพานสฺส ปาปฺณตฺถาย ตํ
 ฌมฺมํ ภาเวนฺโต.

คำว่า เพื่อบรรลุถึงนิพพานอันเป็นแดน
 เกษมจากโยคะ ความว่า เจริญธรรมนั้น
 เพื่อบรรลุถึงนิพพาน อันเป็นแดนเกษม
 จากโยคะ^๒ ทั้ง ๔.

ปาปฺเณ อนุปฺพุเพน สพฺพสํโยชนกฺุขยฺนฺติ
 เอวํ วิปฺสฺสนโต ปฏฺจาย อิมํ กุสลํ
 ฌมฺมํ ภาเวนฺโต โส กฺุญฺยาณมิตฺตฺตฺ-
 นิสฺสยสมฺปนฺโน ภิกฺขุ อนุปฺพุเพน
 วิปฺสฺสนาณานานิ จ เหมจิมานิ
 มกฺุคผลานิ จ ปาปฺณนฺโต ปริโยसानเ
 ทสนฺนํปิ สํโยชนานํ ขยฺนฺเต
 อฺุปฺปนฺนตฺตา สพฺพสํโยชนกฺุขยฺสงฺขาตํ
 อรหฺตํ ปาปฺณาติ. ยสฺมา วา

คำว่า พึ่งบรรลุถึงความสิ้นสังโยชน์
 ทั้งปวงโดยลำดับ ความว่า ภิกษุ นั้น
 ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัยแห่งกัลยาณมิตร
 เจริญกุศลธรรมนี้ จำเดิมแต่วิปัสสนา
 อย่างนี้ เมื่อบรรลุวิปัสสนาญาณและ
 มรรคผลเบื้องต้นโดยลำดับ ในที่สุดย่อม
 บรรลุอรหัตที่เรียกว่าธรรมเป็นที่สิ้น
 สังโยชน์ทั้งปวง เพราะเกิดดอนสิ้น
 สังโยชน์แม้ทั้ง ๑๐. อีกอย่างหนึ่ง เพราะ

^๑ โภธิปักขิยธรรม คือธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งการ
 ครัสรู้มี ๓๗ คือ สติปัญฐาน ๔ สัมมัปธาน ๔
 อธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗
 มรรค ๘.

^๒ โยคะ ๔ คือ กามโยคะ ภวโยคะ ทิฐิโยคะ
 อวิชาโยคะ.

คุณอรพิน คํารงดุจยภาค และเพื่อน ๆ
 สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิพพานมากมุล สัพพสัโยชนานิ ขียนติ,
ตสฺมา ตมฺปิ สัพพสัโยชนกฺขยเมว.
เอวํ อนุปฺพุเพน นิพพานสงฺขาทํ
สัพพสัโยชนกฺขยํ ปาปฺภวตฺติตฺติ อตฺถโก.

สังโยชน์ทั้งมวล อาศัยพระนิพพานแล้ว
ก็สิ้นไป ฉะนั้นแม้พระนิพพานนั้น ก็เป็น
ที่สิ้นสังโยชน์ทั้งมวลเหมือนกัน. ชื่อว่า
ย่อมบรรลुरुธรรมเป็นที่สิ้นสังโยชน์ทั้งมวล
กล่าวคือพระนิพพาน โดยลำดับอย่างนี้.

อิติ ภควา อมตมหานิพฺพานเน
ธมฺมเทสนาย กุฏฺฐํ กเหตฺวา อุตฺตรมฺปิ
สจฺจจฺานิ ปกาเสตฺวา ชาตกํ สโมธาเนสิ.
สจฺจปรีโยसानเ โอสฏฺฐวีริโย ภิกฺขุ
อรหตฺเต ปตฺติฏฺฐหิ. ตทา มาตา
มหามายา อโหสิ, ปิตา สุกฺโขทโน
มหาราชา อโหสิ, รชชํ กเหตฺวา
ทินฺนหตฺถิ^๑ อยํ โอสฏฺฐวีริโย ภิกฺขุ,
หตฺถิสฺส ปิตา สาริปฺพุตฺโต, สามนฺต-
โกสฺลราชา โมคฺคกฺลลาโน, อลีนจิตฺต-
กฺุมารो ปน อหเมวาทิ.

พระผู้มีพระภาค ทรงถือเอายอด
แห่งพระธรรมเทศนา ด้วยอมตมหา-
นิพพานด้วยประการฉะนี้ แล้วทรง
ประกาศสัจจะทั้งหลาย แมื่อยิ่งขึ้นไปอีก
ทรงประมวลชาดก. ในเวลาจบสัจจะ
ภิกษุผู้คลายความเพียร ดำรงอยู่ในพระ
อภัต. มารดาในครั้งนั้นได้มาเป็น
พระนางเจ้ามามายาในเวลานี้ บิดา
ได้มาเป็นสุโขทนมหาราช ข้างผู้รักษา
ราชสมบัติไว้ให้ ได้มาเป็นภิกษุผู้คลาย
ความเพียรนี้ พ่อของข้างได้มาเป็น
พระสารีบุตร พระเจ้าโกศลผู้มีพระราช-
อาณาเขตติดต่อกัน ได้มาเป็นพระโมคคัล-
ลานะ ส่วนอลีนจิตตกุมารได้แก่เราตถาคต
นั่นเอง.

อลีนจิตตชาดกาวณณนา ฉฎฺฐา.

พรรณนาอลีนจิตตชาดก ที่ ๖ จบ.

^๑ ทายกหตฺถิ บุคฺคตโร.

คุณอรพิน ดำรงดุยภาค และเพื่อน ๆ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. คุณชาตกวรรณนา (๑๕๗)

เยนกามํ ปณามตฺติ อิทํ สตุถา
เซตวเน วิหรนฺโต อานนฺทตฺเถรสฺส
สาฎกสฺสลาภํ อารพฺภ กเถสิ.

เถรสฺส โกสลรณฺโณ อนฺเตปุเร
ธมฺมวาทนฺตฺถุ เหฎฐา มหาสาลชาตเก^๑
อาคตเมว.

อิตฺติ เถโร รณฺโณ อนฺเตปุเร ธมฺมํ
วาเจนฺโต รณฺโณ สหสฺสคฺคฺขนิกาณํ
สาฎกานํ สหสฺสํ อหริยิตฺถ. ราชา
ตโต ปณฺจ สาฎกสตานิ ปณฺจนนํ
เทวีสตานํ อทาสิ. ตา สพฺพปาปี เต
สาฎกเกเยว จเปตฺวา ปุนทิวเส
อานนฺทตฺเถรสฺส ทตฺวา สยํ ปุราณ-
สาฎกเกเยว ปารุปีตฺวา รณฺโณ
ปาตฺราสฺสฎฺฐานํ^๒ อคมฺส.

๗. พรรณนาคุณชาดก (๑๕๗)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภการที่
พระอานนทเถระได้ผ้าสาฎก ๑,๐๐๐ ผืน
ตรัสพระธรรมเทศนานี้ มีคำเริ่มต้นว่า
ผู้มีกำลังอยากจะให้ไปทางไหน ก็ยอมไล่
ไปได้.

เรื่องพระเถระสอนธรรม ภายใน
พระราชวังของพระเจ้าโกศล มีมาใน
มหาสาลชาดก ในหนหลังเหมือนกัน.

พระเถระเมื่อสอนธรรมอยู่ ภายใน
พระราชวังของพระราชาดังนี้ ได้นำผ้า
สาฎกมีราคาผืนละ ๑,๐๐๐ จำนวน ๑,๐๐๐
ผืน มาทูลเกล้าถวายแด่พระราชา.
พระราชาได้พระราชทานผ้าสาฎก ๕๐๐
ผืน จาก ๑,๐๐๐ ผืนนั้น แก่พระราชเทวี
๕๐๐ นาง. พระราชเทวีเหล่านั้น แม้
ทั้งหมด เก็บผ้าเหล่านั้นไว้ ถวายพระ-
อานนทเถระในวันรุ่งขึ้น ส่วนตนพากัน
นุ่งห่มผ้าเก่าตามเดิม ไปสู่ที่เฝ้าถวาย

^๑ ขุ. ชา ๒๗/๓๐, คทกฺกถา. ๒/๒๑๗.

^๒ ฉ. ม. ปาตฺราสฺสฎฺฐานํ.

คุณเพชรรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยังคงเรียนหรือฟังธรรม ในสำนักของ
พระคุณท่านอยู่ดีหรือ”.

อาม มหาราช, กเหตุพพยุตตกั
อุคคณฺหนฺติ^๑ โสตพพยุตตกั สฺสนฺตฺติ.
กั ตา สฺสนฺตฺติเยว, อุทาทุ ตุมฺหากั
นิวาสนํ วา ปารุปนํ วา เทนฺตฺติ.^๒
ตา อชฺช มหาราช สหสฺสคฺขมฺนิกาณิ
ปญฺจ สาฏฺกสฺตานิ อทํสฺสุติ. ตุมฺเหหิ
คฺหิตานิ ตานิ ฆนฺเตติ. อาม
มหาราชชาติ. นนุ ฆนฺเต สฺตถารา
ติจิวรมเว . อนฺนุณฺณาตฺนฺติ. อาม
มหาราช; ภควตา เอกสฺส ภิกฺขุโน
ติจิวรมเว ปริโภกสีเสน อนฺนุณฺณาตํ,
ปฏิกุคฺคหนํ ปน อวาริตํ, ตสฺมา
มยาปิ อญฺเณสํ ชินฺณจิวริกานํ ทาตุ
เต สาฏฺกา ปฏิกุคฺคิตาติ.

พระเถระถวายพระพรว่า ขอถวาย
พระพรมหาบพิตร ยังเรียนอยู่ พระราช
เทวีทั้งหลาย ยังคงเรียนธรรมที่ควรเรียน
ฟังธรรมที่ควรฟัง. พระราชาตรัสถามว่า
สตรีเหล่านั้น ฟังธรรมอย่างเดียวเท่านั้น
หรือ หรือว่าถวายผ้าห่ม หรือผ้าห่มแก่
พระคุณเจ้าด้วย. พระเถระทูลว่า ขอ
ถวายพระพรมหาบพิตร วันนี้ พระ
ราชเทวีเหล่านั้น ได้ถวายผ้า ๕๐๐ ผืน
ซึ่งมีราคาผืนละ ๑,๐๐๐. พระราชาตรัส
ถามว่า พระคุณเจ้าผู้เจริญ พระคุณเจ้า
รับผ้าเหล่านั้นไปแล้วหรือ. พระเถระทูลว่า
รับไปแล้วมหาบพิตร. พระราชาตรัส
ถามว่า พระคุณเจ้าผู้เจริญ พระศาสดา
ทรงอนุญาตไตรจีวรเท่านั้น ไว้แล้วมิใช่
หรือ. พระเถระทูลว่า ขอถวายพระพร
มหาบพิตร พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาต
ไตรจีวรเท่านั้น สำหรับภิกษุรูปหนึ่ง
โดยการใช้สอยเป็นข้อสำคัญแต่พระองค์

^๑ ฉ. ม. กเหตุพพยุตตกั คณฺหนฺติ.

^๒ ฉ. ม. ททฺนฺติ.

คุณคมจิตติ คงเมือง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต ปน ภิกขุ ตุมหากัง สนฺติเก
 สาฏเก ลภิตฺวา โปราณจิวรานิ
 ก็ กสิฺสฺสนฺตฺติติ. โปราณสงฺฆมาฏี
 อุตฺตราสงฺกํ กสิฺสฺสนฺตฺติติ. โปราณ-
 อุตฺตราสงฺกํ ก็ กสิฺสฺสนฺตฺติติ. อนฺตรวาสกํ
 กสิฺสฺสนฺตฺติติ. โปราณอนฺตรวาสกํ ก็
 กสิฺสฺสนฺตฺติติ. ปจฺจตฺตฺตฺตฺตํ กสิฺสฺสนฺตฺติติ.
 โปราณปจฺจตฺตฺตฺตํ ก็ กสิฺสฺสนฺตฺติติ.
 ญมฺตฺตฺตฺตํ^๑ กสิฺสฺสนฺตฺติติ. โปราณ-
 ญมฺตฺตฺตฺตํ ก็ กสิฺสฺสนฺตฺติติ. ปาทปฺญณฺนํ
 กสิฺสฺสนฺตฺติติ. โปราณปาทปฺญณฺนํ ก็
 กสิฺสฺสนฺตฺติติ.

มิได้ทรงห้ามการรับ. เพราะเหตุนั้น
 แม้อาตมภาพก็รับผ้าเหล่านั้นไว้ เพื่อมอบ
 ให้แก่ภิกษุรูปอื่น ๆ ผู้มีจีวรคร่ำคร่า.

พระราชชาตรัสถามว่า ก็ภิกษุเหล่านั้น
 ได้ผ้าสาฎกในสำนักของพระคุณเจ้าแล้ว
 จะทำอะไรกับจีวรผืนเก่า. พระเถระ
 ทูลว่า พวกเขาใช้ผ้าจีวรผืนเก่า ทำเป็น
 ผ้าห่ม. พระราชชาตรัสถามว่า ภิกษุจะ
 ใช้ผ้าห่มผืนเก่าทำอะไร. พระเถระ
 ทูลว่า พวกเขาใช้ผ้าห่มผืนเก่าทำเป็น
 ผ้านุ่ง. พระราชชาตรัสถามว่า ภิกษุจะ
 ใช้ผ้านุ่งผืนเก่าทำอะไร. พระเถระ
 ทูลว่า พวกเขาจะใช้ผ้านุ่งผืนเก่าทำเป็น
 ผ้าปูนั่ง. พระราชชาตรัสถามว่า ภิกษุ
 จะใช้ผ้าปูนั่งเก่าทำอะไร. พระเถระ
 ทูลว่า พวกเขาจะใช้ผ้าปูนั่งผืนเก่าทำ
 เป็นผ้าปูพื้น. พระราชชาตรัสถามว่า
 ภิกษุจะใช้ผ้าปูพื้นผืนเก่าทำอะไร.
 พระเถระทูลว่า พวกเขาจะใช้ผ้าปูพื้น
 ผืนเก่า ทำเป็นผ้าเช็ดเท้า. พระราชา
 ตรัสถามว่า ภิกษุจะใช้ผ้าเช็ดเท้าผืนเก่า
 ทำอะไร.

^๑ น. ม. ญมฺมตฺตฺตฺตํ.

แม่ชีอบเชย สาทรรักษ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มหาราช สทฐาเทยฺย นาม วินิปาเตตุ
 น ลภติ,^๑ ตสฺมา โปราณปาทปฺพจนฺ
 วาสยา โภฏญฺเฐตฺวา มตฺติกาย
 ปกฺขิปิตฺวา^๒ เสนาสเนสุ มตฺติกาเลปนํ
 ลิมฺเปนฺตฺติ.^๓ ฆนฺเต ตุมฺหากํ ทินฺนํ
 ยาว ปาทปฺพจนานปี นสฺสิตุํ น
 ลภตฺติ.^๑ อาม มหาราช อมฺหากํ
 ทินฺนํมฺปิ นสฺสิตุํ น ลภติ,^๑
 ปริโหมคเมว โหตฺติ.

ราชา ตุมฺโห โสมนสฺสปฺตฺโต
 หุตฺวา อิตฺธานปี เคเห จปิตานี
 ปญฺจ สาฏฺกสฺตานี ออาหาราเปตฺวา
 เถรสฺส ทตฺวา อนฺนโมทนํ สุตฺวา เถรํ
 วนฺทิตฺวา ปทกฺขินฺนํ กตฺวา ปกฺกามิ.
 เถโร ปจฺมลทฺฐานี ปญฺจ สาฏฺกสฺตานี
 ชินฺนญฺจิวริกานํ ภิกฺขุณฺํ อทาสิ.
 เถรสฺส ปน ปญฺจสฺตมตฺตา

พระเถระทูลว่า มหาบพิตร ชื่อว่าของที่
 เขาถวายเป็นด้วยศรัทธา ภิกษุจะทำให้เสีย
 ไปไม่ได้ เพราะเหตุนั้น ภิกษุทั้งหลาย
 จะใช้มีดสับผ้าเช็ดเท้าเก่า ผสมกับดิน
 เหนียว แล้วฉาบทาที่เสนาสนะทั้งหลาย.
 พระราชาตรัสถามว่า พระคุณเจ้าผู้เจริญ
 ของที่ถวายเป็นพระคุณเจ้าทั้งหลาย แม้
 จนกระทั่งผ้าเช็ดเท้า ก็ทำให้เสียหาย
 ไม่ได้หรือ. พระเถระทูลว่า ขอถวายเป็น
 พระพรมหาบพิตร แม้ของที่ถวายเป็น
 อาตมภาพทั้งหลาย ไม่ได้เสียเปล่าเลย
 ย่อมเป็นของใช้สอยได้ทั้งนั้น.

พระราชาทรงพอพระทัย เสวย
 ความโสมนัส รับสั่งให้นำผ้าอีก ๕๐๐ ผืน
 ที่เก็บไว้ในพระตำหนัก มาถวายเป็นพระเถระ
 ครั้นทรงสดับคำอนุโมทนาแล้ว จึงทรง
 นมัสการพระเถระ ทรงทำประทักษิณ
 แล้ว จึงเสด็จหลีกไป. พระเถระได้ถวายเป็น
 ผ้า ๕๐๐ ผืน ที่ได้รับครั้งแรกแก่ภิกษุ
 ทั้งหมดผู้มีจีวรคร่ำคร่า. อนึ่ง พระเถระ

^{๑-๑} ฉ. ม. น. ลพฺภติ.

^๒ ฉ. ม. มกฺขเขตฺวา.

^๓ ฉ. ม. กริสฺสนฺติ, สฺ. ย. มตฺติกาเลปนํ ทสฺสนฺติ.

แม่ชีอบเชย สาตราภย
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สัทธวิหาริกา.^๑

เตสฺ เอโก ทหฺรภิกขุ เถรสฺส
 พหุปการโ ปรีเวณํ สมมุชฺชติ,
 ปาณียปริโกชณียํ อุปฏฺจเปติ, ทนฺตกฏฺจ-
 มุโขทกนฺหาโนทกํ เทติ, วจฺจกฺกุชฺชนฺตา-
 ฉรเสนาสนานิ ปฏฺิจคฺคตฺติ, หตฺถปรีกมฺม-
 ปาทปรีกมฺมปิฏฺจปรีกมฺมาทินิ กโรติ.
 เถโร ปจฺฉาลทฺธานิ ปณฺจ สาฏฺกสฺตานิ
 “อัย เม พหุปการโ”ติ ยุตฺตวเสน
 สพฺพพานิ ตสฺเสว อทาสิ. โสปี สพฺเพ
 เต สาฏฺเก ภาเชตฺวา อตฺตโน
 สมานุชฺชฌายานํ อทาสิ.

เอวํ สพฺเพปิ เต ลทฺฐสาฏฺกกา
 ภิกขุ สาฏฺเก ฉินฺทิตฺวา รชิตฺวา
 กณฺธิการปฺปฺพวณฺณานิ กาสายานิ
 นิวาเสตฺวา จ ปารุปีตฺวา จ สตฺถารํ
 อุปสงฺกมิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺวา
 เอวมาหํสุ “ภนฺเต โสตาปนฺนสฺส

มีภิกษุผู้อยู่ร่วมกัน (สัทธวิหาริก)
 ประมาณ ๕๐๐ รูป.

บรรดาภิกษุผู้อยู่ร่วมเหล่านั้น ภิกษุ
 รูปหนึ่ง เป็นภิกษุหนุ่ม ผู้มีอุปการะต่อ
 พระเถระมาก ย่อมกวาดบริเวณ
 เข้าไปตั้งน้ำฉันและน้ำใช้ ถวายไม้สีพื้น
 น้ำล้างหน้า และน้ำสรง ดูแลรักษา
 วัจจกุกุฏี เรือนไฟ และเสนาสนะ ทำกิจ
 มีบีบนวดมือเท้าและหลังเป็นต้น. พระเถระ
 ได้ถวายผ้า ๕๐๐ ผืนทั้งหมด ที่ได้ครั้งหลัง
 แก่ภิกษุหนุ่มรูปนั้นเท่านั้น ด้วยสามารถ
 เห็นสมควรว่า “ภิกษุหนุ่มรูปนี้มีอุปการะ
 แก่เรามาก”. แม้ภิกษุหนุ่มรูปนั้น ก็ได้
 แบ่งผ้าเหล่านั้นทั้งหมดถวายแก่พวกภิกษุ
 ผู้ร่วมอุปัชฌาย์ของตน.

แม้ภิกษุทั้งหลาย ผู้ได้ผ้าสาฎก
 ทั้งหมดนั้น ก็ได้ตัดย้อม นุ่งและห่มผ้า
 กาสายะ (ผ้าย้อมด้วยน้ำฝาด) มีสีเหมือน
 ดอกกรรณิการ์ พวกนั้นเข้าไปเฝ้า
 พระศาสดา นั่ง ณ ส่วนข้างหนึ่ง แล้ว
 กราบทูลอย่างนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

^๑ ฉ. ม. ปณฺจมตฺตานิ สัทธวิหาริกสฺตานิ.

แม่ชีอชเชย สาตราภัย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อริยสาวกสฺส มุโขโลกนทานนุนาม
 อตฺถิติ”ติ. น ภิกฺขเว อริยสาวกานํ
 มุโขโลกนทานํ นาม อตฺถิติ. ฆนฺเต
 อมฺหากํ อุปฺชฌาเยน ฐมฺมภณฺฑา-
 คาริกตฺเถเรน สหสฺสคฺคฺชนิกานํ
 สาฎฺฐกานํ ปณฺจ สตานิ เอกสฺเสว
 ทหรภิกฺขุโน ทินฺหานิ, โส ปน
 อตฺตนา ลทฺธเ ภาเชตฺวา อมฺหากํ
 อทาสีติ.

“น ภิกฺขเว อานนฺโท มุโขโลกเนน
 ภิกฺขุโน เทติ, โส ปนสฺส ภิกฺขุ
 พหุปรกาโร, ตสฺมา อตฺตโน อุปการกสฺส
 อุปการวเสน คุณฺวเสน ยุตฺตวเสน จ
 อุปการกสฺส นาม ปจฺจุปรกาโร กาคฺคํ
 วฏฺฐตีติ กตญฺญกตเวทิกาวเณ อทาสี,
 โปราณกปณฺฑิตาปิ หิ อตฺตโน
 อุปการกานญฺเวย ปจฺจุปรการํ กรีสุ”ติ
 วตฺวา เตหิ ยาจิโต อตีตํ อหาริ.

ชื่อว่าทำให้โดยเห็นแก่หน้ากัน ของ
 พระอริยสาวกชั้นโสดาบันยังมีอยู่หรือ”.
 พระศาสดาตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 ชื่อว่าทำให้โดยเห็นแก่หน้ากัน ของ
 พระอริยสาวกทั้งหลาย ย่อมไม่มี. ภิกษุ
 ทั้งหลายกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์
 ผู้เจริญ อุปัชฌาย์ของพวกข้าพระองค์
 เป็นพระเถระผู้เป็นจุดคลังแห่งพระธรรม
 ให้ผ้า ๕๐๐ ผืน ซึ่งมีค่าผืนละ ๑,๐๐๐
 กหาปณะ แก่ภิกษุหนุ่มรูปเดียวเท่านั้น
 ส่วนภิกษุหนุ่มรูปนั้น ได้แบ่งผ้าที่ตนได้
 แล้ว ให้แก่ข้าพระองค์ทั้งหลาย.

พระศาสดาตรัสว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 อานนทให้แก่ภิกษุด้วยการเห็นแก่หน้ากัน
 หามิได้ แต่ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้มีอุปการะ
 มาก แก่อานนทนั้น เพราะเหตุนั้น
 อานนทจึงคิดเห็นด้วยอำนาจอุปการะของ
 ผู้มีอุปการะแก่ตน ด้วยอำนาจคุณและ
 ด้วยอำนาจความเห็นสมควร จึงได้ให้
 แล้ว โดยความเป็นกตัญญูกตเวทิตว่า
 อันชื่อว่า ผู้มีอุปการะควรที่เราจะทำ
 อุปการตอบแทน ด้วยว่า แม้บัณฑิตใน
 ปางก่อนทั้งหลาย ทำอุปการะตอบแทน

แม่ชีอบเชย สาตราภัย

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อดีตเต พาราณสีย์ พุรหมทตเต
 รชช กาเรนเต โพธิสตโต สีโห
 หุตวา ปพพตคหฬย วสิ. โส เอกทิวส
 คุฬย นิกขมิตวา ปพพตมุตฺถนิ^๑ จตวา
 ปพพตปาท โอโลเกสิ. ตํ ปน
 ปพพตปาท ปริกฺขิปิตวา มหาสโร
 อโหสิ. ตสฺส เอกสฺมี อุณหตฎฺฐาเน
 อฺปริตทฺธกทฺทมปิฎฺเจ มุฑฺณี หริตติณานิ
 ชายิสฺสุ.

สสกาทโย^๒ เจว พิฬารสิคาลาทโย
 จ สลฺลหุภมิกา กทฺทมปิฎฺฐเก^๓
 วิจฺรนฺตา ตานิ ขาทนฺติ. ตํ ทิวสมฺปิ
 เอโก มิโค ตานิ ขาทนฺโต วิจฺรติ.
 สีโห “ตํ มิคํ คณฺหิสฺสสามิ”ติ
 ปพพตมตฺถกา อฺปฺปติตฺวา สีหเวเคน
 ปกฺขนฺทิ, มิโค มรณภยตชฺชิตโต
 วิรวนฺโต ปลายิ. สีโห เวคํ สนฺธาเรตฺถุ

แก่ผู้มีอุปการะแก่ตนทั้งนั้น” อันภิกษุ
 ทั้งหลาย ทูลอาราธนาแล้ว ทรงนำ
 เรื่องอดีตนิทาน มาตรัสเล่าว่า.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 ครองราชสมบัติ ณ พระนครพาราณสี
 พระโพธิสัตว์เกิดเป็นราชสีห์ อยู่ในถ้ำ
 ที่ภูเขา. วันหนึ่งราชสีห์นั้นออกจากถ้ำ
 ยืนอยู่บนยอดภูเขา มองดูเชิงเขา. ก็
 เชิงเขานั้นมีสระน้ำใหญ่ล้อมรอบ. ใน
 ที่ดอนแห่งหนึ่งของสระใหญ่นั้น มีหญ้า
 เขียวอ่อน ขึ้นบนหลังดินอันแห่งหมาด.

สัตว์เล็ก ๆ มีกระต่าย แมวป่า และ
 สุนัขจิ้งจอกเป็นต้น ต่างเที่ยวและเล็ม
 กินหญ้าเขียวอ่อนเหนือผิวดินอันหมาด.
 แม้ในวันนั้นมีเนื้อตัวหนึ่ง เที่ยวกินหญ้า
 เหล่านั้นอยู่. ราชสีห์คิดในใจว่า “เรา
 จะจับเนื้อตัวนั้น” จึงกระโดดลงจาก
 ยอดภูเขา วิ่งไปด้วยความเร็วของราชสีห์
 เนื้อตกใจกลัวต่อมรณภัย ก็ส่งเสียงร้อง

^๑ น. ม. ปพพตมุตฺถนิ จตฺวาติ อิทํ น ทิสฺสติ.

^๒ น. ม. สสกา เจว หริณาทโย จ.

^๓ น. ม. กทฺทมมตฺถเก.

บริษัท ชัยทัวร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อสุโกนุโต   กลลปิฏเจ   นิปตติวา   ริงหนีไป. ราชสีห์ไม่สามารถจะหยุดยั้ง
 โอสีทิตวา   อุกคนตุ   อสุโกนุโต   ความเร็วไวได้   จึงพลัดตกลงไปจม
 จตุตทาโร^๑   ปาทะ   ฌมฺภ   วย   เนื้อดินอันหมาด   ไม่สามารถจะขึ้นได้
 โอตทาเรตฺวา   สตุตทาหิ   นิราหาโร   จึงได้ยื่นปากเท้าทั้ง ๔ ไว้ดุจตั้งเสา   อด
 อฏฐาสี.   อาหารอยู่ตลอด ๗ วัน.

อถโก   สีคาล   โคจรปสุโต   ตัง
 ทิสฺวา   ภเยน   ปลายิ.   สีโห   ตัง   ทิสฺวา
 ปกโกสิตฺวา   “โม   สีคาล   มา   ปลายิ,
 อหิ   กลเล   ลคฺโค,   ชีวิทัง   เม   เทหิ”ติ
 อาห.   สีคาล   ตสฺส   สนฺติกั   คนฺตฺวา
 “อหนุตัง   อุกฺุชเรยฺยํ,   อุกฺุชโฏ   ปน   มํ
 ขาเทยฺยาสีติ   ภายามิ”ติ   อาห.   มา
 ภายิ,   นาหนุตัง   ขาทิสฺสามิ   อหิ   ปน
 เต   คุณฺโ   กริสฺสามิ,   เอเกนุปาเยน   มํ
 อุกฺุชราหิติ.

สีคาล   ตสฺสเสว   ปฏินฺณํ   คเหตุวา   สุนัขจึงจอก   รับคำมั่นสัญญาของราชสีห์
 จตฺนุนฺมปิ   ปาทานํ   สมฺนฺตา   กลเล   นั้นทันที   คุยเลนรอบเท้าทั้ง ๔ ออก
 อปเนตฺวา   จตฺนุนฺมปิ   ปาทานํ   จตฺสฺโส   ขุดลําราง ๔ ราง   สำหรับเท้าทั้ง ๔ ข้าง

^๑ ฉ. ม. จตุตทาโร ปาทา ฌมภา วย โอสีทิตวา.

บริษัท ชัยทวัจ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มาติกา ขนิตวา อุทก^๑ อภิมุข
 อกาสิ. อุทก ปวิสิตวา กลล มุทุ
 อกาสิ. ตสฺมี ขณ สิคาโล สีหสฺส
 อุทรนุตร ปวิสิตวา “วายาม กโรหิ
 สามิ”ติ อจุจาสทท กโรนโต สีเสน
 อุทร ปหริ.

สีโห เวคิ ขเนตฺวา กลลา
 อุทฺฐริตฺวา อุกฺคนฺตฺวา ปกฺขนฺทิตฺวา
 ฤเล อฏฺฐาสิ. สีโห มุหฺตฺตํ วิสฺสฺมิตฺวา
 สริ โอรุยฺห กทฺทมํ โชริตฺวา
 นหายิตฺวา ทรถิ ปฏฺิปฺสฺสมฺภตฺวา
 เอกิ มหิสฺส วิตฺวา ทาธาหิ
 โอวิษฺฌิตฺวา มํสํ อุกฺพฺตฺเตตฺวา “ขาท
 สมฺมา”ติ สีคาลสฺส ปุโรโต จเปตฺวา
 เตน ขาทิเต ปจฺฉา อตฺตนา ขาทิ.

ปุณ สิคาโล เอกิ มํสเปสิ ฌสิตฺวา
 ฌนฺหิ. “อิทํ กิमतฺถาย สมฺมา”ติ จ
 วุตฺเต “ตุมุหากํ ทาสี อตฺถิ, ตสฺสา
 ภาโค ภวิสฺสตี”ติ อาห. สีโห
 “ฌนฺหาหิ”ติ วตฺวา สยมฺปิ สีหิยา
 อตฺถาย มํสํ ฌนฺหิตฺวา “เอหิ สมฺม,

แล้วไขน้ำไหลตรงไป. น้ำไหลเข้าไป
 ทำให้เลนอ่อนนุ่ม. ในขณะนั้น สุนัข-
 จึงจอกเข้าไประหว่างท้องราชสีห์ ร้อง
 สุดเสียงว่า “นาย ท่านจงทำความ
 พยายามเถิด” ไซ้ศีระษะดันท้องขึ้น.

ราชสีห์ออกแรง ตะกายขึ้นจากหล่มเลน
 วิ่งไปยืนบนบก. ราชสีห์หยุดพักครู่หนึ่ง
 ลงสรงน้ำล้างโคลนตม แล้วอาบน้ำ
 ระวังความกระวนกระวาย ฆ่ากระบือ
 หนึ่งตัวเอาเขี้ยวฉีกแทะเนื้อออกมาพูดว่า
 “เจ้าจงเคี้ยวกินเถิด เพื่อน” วางไว้
 ข้างหน้าสุนัขจึงจอก เมื่อสุนัขจอกนั้น
 เคี้ยวกินแล้ว ตนเองจึงเคี้ยวกินที่หลัง.

สุนัขจอกกัดคาบเอาชิ้นเนื้อไปหนึ่งชิ้น.
 ก็เมื่อราชสีห์พูดว่า “เพื่อน เจ้าคาบ
 ชิ้นเนื้อนี้ไปเพื่อประโยชน์อะไร” สุนัข-
 จึงจอกจึงพูดว่า “ทาสีของท่านมีอยู่
 (นี้)จักเป็นส่วนแบ่งไว้เพื่อเขา”. ราชสีห์
 พูดว่า “เจ้าจงคาบเอาไปเถิด” แม้

^๑ ฉ. ม. อุทกาภิมุข.

บริษัท ชัยทัวร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อมหากัม ปพพตมุตฺถนิ คนฺตฺวา^๑ สขียา
 วสนนฺจฺจํ คมฺมิตฺตํ วตฺวา ตตฺถ
 คนฺตฺวา มํสํ ขาทาเปตฺวา ลิกาลญฺจ
 ลิกาลญฺจ อสฺสาเสตฺวา “อิโต ปฏฺจาย
 อิทานิ อหํ ตฺเมห ปฏฺชคฺคิตฺตํ”ติ
 อตฺตโน วสนนฺจฺจํ เนตฺวา
 กุหาทฺวาเร อญฺญิตฺตํ กุหาเย วสาเปสิ.
 ตโต^๒ ปฏฺจาย โคจฺราย กจฺจนฺโต
 ลิกาลญฺจ ลิกาลญฺจ จเปตฺวา ลิกาเลน
 สทฺธิ คนฺตฺวา นานามิเค วริตฺวา
 อุกฺกปิ ตตฺถเว มํสํ ขาทิตฺวา
 อิตฺราสมฺปิ ทฺวินฺนํ อหริตฺวา เทนฺติ.

เอวํ กาลे กจฺจนฺเต ลิกาลญฺจ
 เทว ปุตฺเต วิชายิ, ลิกาลญฺจ เทว
 ปุตฺเต. เต สพฺเพปิ สมคฺคสํวาสํ
 วสิสฺสํ. อถกทิวสํ ลิกาลญฺจ เอตทฺโหสิ
 “อโย ลิกาลญฺจ ลิกาลญฺจ

ตัวเองก็คาบเนื้อไป เพื่อประโยชน์แก่
 นางราชสีห์พูดว่า “จงมาเถิดเพื่อน เรา
 ทั้ง ๒ ไปบนยอดภูเขา จักไปสู่ที่อยู่นาง
 สุนัขจิ้งจอกผู้สหาย”. ไปที่นั่นแล้ว ให้
 นางสุนัขจิ้งจอกเคี้ยวกินเนื้อ เอาใจทั้ง
 สุนัขจิ้งจอก และนางสุนัขจิ้งจอก พูด
 อีกว่า “ตั้งแต่นี้ไป คราวนี้ เราจัก
 ประนินิบัติบำรุงเจ้าทั้ง ๒” แล้วพาไปสู่
 ที่อยู่ของตน ให้อยู่ในถ้ำ อีกถ้ำหนึ่งใกล้
 ประตู่ถ้ำ. ตั้งแต่นั้นมาราชสีห์ เมื่อจะ
 ไปหากิน ก็ให้นางราชสีห์และนางสุนัข-
 จิ้งจอกเฝ้าถ้ำ ออกไปพร้อมกับสุนัข-
 จิ้งจอก ฆ่าเนื้อนานาชนิด แม้ทั้ง ๒ ตัว
 เคี้ยวกินเนื้อในที่นั้นนั่นเอง แล้วนำมาให้
 แก่นางราชสีห์และนางสุนัขจิ้งจอกทั้ง ๒.

ก็เมื่อเวลาล่วงเลยไปอย่างนี้ นาง
 ราชสีห์ก็ตกถูก ๒ ตัว แม้นางสุนัขจิ้งจอก
 ก็ตกถูก ๒ ตัวเหมือนกัน. สัตว์เหล่านั้น
 ทั้งหมดอยู่กันด้วยความกลมเกลียว. อยู่มา
 วันหนึ่ง นางราชสีห์ได้มีความคิดดังนี้

^๑ จตฺวา.

^๒ อิโต ปฏฺจาย ฉ. ม. เต ตโต ปฏฺจาย โคจฺราย
 กจฺจนฺตา.

บริษัท ชัยทวัชร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สิกาลโปตเก จ อติวิย ปิยายติ,
 นุณิมสฺส สิกาลิยา สทุธิ สนฺถโว
 อตฺถิ, ตสฺมา เอวํ สิเนหํ กโรติ,
 ยนฺนุนาหํ อิมํ ปิเพตฺวา ตชฺเชตฺวา
 อิตฺโต ปลาเปยฺยนุ”ติ.

สา สีหสฺส สิกาลํ คเหตุวา โคจราย
 คตกาเล สิกาลี ปิเพสิ ตชฺเชสิ
 “กึการณา อิมสฺมี จาเน วสสิ, น
 ปลายสิ”ติ. ปุตุตฺวาปิสุสา สิกาลปุตุเต
 ตเถว ตชฺชีสุ. สิกาลี ตมตฺถํ
 สิกาลสฺส กเถตฺวา “สีหสฺส วจเนน
 เอตาย เอวํ กตภาวมฺปิ น ชานาม,
 จิรํ วสิมฺหา,^๑ อมฺหากํ วสนฺนุจฺจานเมว
 คจฺจามา”ติ. อาห.

สิคาโล ตสฺสา วจันํ สุตฺวา สีหํ
 อุปสงฺกมิตฺวา “สามิ จิรํ อเมหฺหิ
 ตมฺหากํ สนฺติเก วุฏฺจ,^๒ อติจิรํ

ว่า “ราชสีห์นี้ย่อมรักใคร่สุนัขจิ้งจอก
 นางสุนัขจิ้งจอก และลูกสุนัขจิ้งจอกยิ่งนัก
 ราชสีห์นั้น คงจะมีการได้เสียกับนาง
 สุนัขจิ้งจอกเป็นแน่ เพราะฉะนั้น ราชสีห์
 จึงทำความสเนหาอย่างนี้ อย่างกระนั้น
 เลย เราพึงบีบคั้น คุณคานางสุนัข-
 จิ้งจอกนี้ ให้หนีไปเสียจากที่นี่”.

ในเวลาที่ราชสีห์พาสุนัขจิ้งจอกออกไป
 หากิน นางราชสีห์บีบคั้น คุณคานาง
 สุนัขจิ้งจอกว่า “เพราะเหตุไรเจ้าจึงอยู่
 ในที่นี้ ไม่หนีไปเสีย”. แม้ลูกของนาง
 ราชสีห์พากันช่วยคุณคานางขู่ขี้ขี้ลูกนาง
 สุนัขจิ้งจอกเหมือนกัน. นางสุนัขจิ้งจอก
 บอกเล่าเนื้อความนั้นแก่สุนัขจิ้งจอกแล้ว
 ก็พูดว่า “พวกเราอย่าอย่าไม่รู้ความที่นาง
 ราชสีห์ ทำอย่างนี้ตามคำของราชสีห์
 พวกเราอยู่สิ้นกาลนาน พวกเราจะไป
 สู่อู่ที่อยู่ของพวกเราตามเดิม”.

สุนัขจิ้งจอก ฟังคำของนางสุนัขจิ้งจอก
 แล้ว จึงเข้าไปหาราชสีห์พูดว่า “ข้าแต่
 นาย พวกเราอยู่ในสำนักของท่าน

^๑ ฉ. ม. นาสาเปยฺยาปี โน.

^๒ ฉ. ม. นินฺนุตฺถ.

บริษัท ชัยทวัตร จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วสนุตตา นาม อปปียา โหนติ,
 อมหากั โคจราย ปกุกนุตกाले สีหิ
 สีกาลी วิहेเจสิ^๑ อิมสฺมี จาเน กสฺมา
 วสถ, ^๒ ปลายถาติ ตชฺเชสิ,^๓
 สีหโปตกาปี สีกาลโปตเก ตชฺเชนฺติ.
 โย นาม ยสฺส อตฺตโน สนฺติเก
 วาสํ น โรเจสิ,^๔ เตन โส ยาหิตี
 นีหริตพุโพ ว, วิहेจฺนํ นาม
 กิมตฺถียนุ”ติ วตฺวา ปจฺมํ กถมาห

สิ้นกาลนาน ชื่อว่าผู้อยู่ยาวนานเกินไป ย่อม
 ไม่เป็นที่รัก ในเวลาพวกเราหลีกไป
 หากิน นางราชสีห์เบียดเบียนคุกคาม
 นางสุนัขจึงจอกว่า พวกท่านอยู่ในที่นี้
 ทำไม ไม่หนีไปเสีย แม้ถูกราชสีห์
 ต่างก็พากัน คุกคามลูกสุนัขจึงจอก
 ชื่อว่าผู้ใดไม่พอใจให้ผู้ใดอยู่ในสำนักของ
 ตน ผู้นั้นก็ควรไล่ผู้นั้นออกไปเสียเลยว่า
 ท่านจงไปเสียเถิด จะเหน็บแนมเอา
 ประโยชน์อะไร” ดังนี้ แล้วกล่าวคาถา
 ที่ ๑ ว่า

๑๓. “เยนกาม^๕ ปณฺาเมติ
 ฐมฺโม พลวตํ มิกิ^๖
 อุนฺนทฺนฺติ^๗ วิชานาหิ
 ชาตํ สรณโต ภายนุ”ติ.

๑๓. “ดูกรพญาเนื้อ ผู้มีกำลังอยากจะ
 ให้ไปทางไหน ก็ยอมไล่ไปได้
 เป็นธรรมดาของผู้มีกำลังทั้งหลาย
 ดูกรท่านผู้มีเขี้ยวอันโง้ง โปรดทราบ
 เถิด ภัยเกิดจากที่พึงเสียแล้ว”.

^๑ ฉ. ม. วิเหเจติ.

^๒ ฉ. ม. นสทฺโท นคฺติ.

^๓ ฉ. ม. ตชฺเชติ.

^๔ ฉ. ม. โรเจติ.

^๕ ฉ. ม. เยน กาม.

^๖ ฉ. ม. มิกิ.

^๗ ฉ. ม. อุนฺนทฺนฺติ.

บริษัท ชัยทัวร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ เยนกามิ ปณามติ, ธมฺโม
 พลวตฺตติ พลวา นาม อีสฺสโร
 อตฺตโน เสวกิ เยน ทิสสาภาเคน
 อิจฺฉติ, เตน ทิสสาภาเคน โส
 ปณามติ นีหฺรติ. เอส ธมฺโม
 พลวตฺ, อยิ อีสฺสรานิ สภาโว
 ปเวณิธฺมฺโมว, ตสฺมา สเจ อมฺหากิ
 วาสิ น โรเจถ, อุกฺกเมว โน
 นีหฺรถ, วิเหจฺเนน โก อตฺโถติ
 ทีเปนฺโต เอวมาห.

บรรดาบทเหล่านั้น ด้วยคำว่า
 ผู้มีกำลังอยากจะให้ไปทางไหน ก็ยอมไล่
 ไปได้ เป็นธรรมดาของผู้มีกำลังทั้งหลาย
 สุนัขจึงจอก เมื่อแสดง จึงกล่าวอย่างนี้
 ว่า อันธรรมดาว่าผู้มีกำลังเป็นใหญ่
 ปรารถนาจะให้เสวกของตนไปทางทิศา-
 ภาคใด ก็ยอมขับไป คือไล่ไปทางทิศนั้น
 ได้. ข้อนี้เป็นธรรมดาของท่านผู้มีกำลัง
 ทั้งหลาย ข้อนี้เป็นสภาพ คือเป็น
 ธรรมเนียมประเพณีทีเดียว สำหรับท่าน
 ผู้เป็นใหญ่ทั้งหลาย เพราะฉะนั้น ถ้า
 หากท่านไม่พอใจให้พวกเราอยู่ พวกท่าน
 ก็จงขับไล่พวกเราตรง ๆ ดีกว่า การ
 เหน็บแนมจะมีประโยชน์อะไร.

มิตฺติ สีหิ อาลปติ. โส หิ
 มิกฺรราชตฺยา มิโค,^๑ อสฺส อตฺถิตฺติ มิตฺติ.

สุนัขจึงจอกเรียกราชสีห์ว่า มิตติ (แปลว่า
 พญาเนื้อ). เพราะราชสีห์นั้นมีมฤค
 เพราะเป็นเจ้าแห่งมฤค มฤคมีอยู่แก่
 ราชสีห์นั้น เพราะเหตุนั้น ราชสีห์นั้น
 จึงชื่อว่า พญาเนื้อ.

อุณฺหนตฺตติ ตเมว อาลปติ. โส หิ
 อุณฺหนตฺตานิ ทนฺตานิ อตฺถิตฺตฺยา อุณฺหนตฺตา

สุนัขจึงจอกยอมเรียกราชสีห์นั้นนั่นเอง
 ว่า ดูกรท่านผู้มีเขี้ยวอันโง้ง. เพราะ

^๑ ฉ. ม. มิกา.

ทนต์ตา อสฺส อตฺถิติ อุนฺนทนต์ติ.

ราชสีห์นั้น มีเขี้ยวอันยาวโง้ง เพราะ
เขี้ยวอันยาวโง้งมีอยู่ เขี้ยวอันโง้งมีอยู่แก่
ราชสีห์นั้น เพราะเหตุนั้น ราชสีห์นั้น
จึงชื่อว่าผู้มีเขี้ยวอันยาวโง้ง.

“อุนฺนทนต์ติ”ติปิ ปาโจเยว.

บาลีว่า “ผู้มีเขี้ยวอันยาวโง้งบ้าง” ก็มี
เหมือนกัน.

วิชานาหิติ “เอส อีสฺสรานํ ฐมฺโม”ติ
เอวํ ชานาหิ.

คำว่า **โปรดทราบเถิด** ความว่า ท่าน
โปรดทราบอย่างนี้เถิดว่า “ข้อนี้เป็น
ธรรมดาของท่านผู้เป็นใหญ่ทั้งหลาย”.

ชาติ สรณโต ภยฺนติ อมฺหากํ ตุมฺเห
ปติฏฺจานญฺเจน สรณํ, ตุมฺหากญฺเยว
สนฺติกา โน ภยํ ชาติ, ตสฺมา
อตฺตโน วสนฺญฺจานเมว คมิสฺสามาติ
ทีเปติ.

ด้วยคำว่า **ภัยเกิดจากที่พึ่งเสียแล้ว** สุนัข
จึงจอกแสดงว่า ท่านเชื่อว่าเป็นที่พึ่งของ
พวกเรา เพราะอรรถว่า เป็นที่พักพิง
ภัยเกิดแก่พวกเรา จากสำนักของท่าน
ทั้งหลายนั่นเอง เพราะฉะนั้นพวกเราก็
จักกลับไปยังที่อยู่ของตนตามเดิม.

อปโร นโย. ตว มิตฺติ^๑ อุนฺนทนต์ติ
มม ปุตฺตทาริ ตชฺเชนฺติ.^๒

อีกนัยหนึ่ง. นางพญาเมื่อผู้มีเขี้ยว
ยาวโง้งของท่าน คุกคามอยู่ซึ่งลูกและเมีย
ของเรา.

^๑ ฉ. ม. สีหิ.

^๒ อิตฺโต ปฏฺจาย ฉ. ม. ตชฺเชนฺติ เชน กามิ ปณฺนามติ,
เชน เชนากาเรน อิจฺฉติ.

บริษัท ชัยทวัชร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เยนกำม ปณามเตตติ เยน เยนากาเรน
 อิจฺจติ, เตน ปณามติ ปวตฺตติ,^๓
 วิเหเจติปิ ปลาเปติปิ, เอวํ ตวํ
 วิชานาหิ, ตตฺถ ก็ สกุกา อเมหฺหิ
 กาคุ. **ธมฺโม พลวตํ** เอส พลวนฺตํ
 สภาโว, อิทานิ มยํ คมิสฺสาม,
 กสฺมา ? **ชาตํ** สรณฺโต ภยนฺติ.

ตสฺส วจนํ สุตฺวา สีโห สีหิ
 อาห “ภทฺเท อสฺกสฺมี นาม กาล
 มม โคจรตฺถาย คนฺตฺวา สตฺตเม
 ทิวเส อิมินา สีคาเลน อิมาย จ
 สีคาลิยา สทฺธิ อากตภาวํ สรสี”ติ.
 อาม สรามิติ. ชานาสิ ปน มยฺหํ
 สตฺตาทํ อนาคมนสฺส การณฺนฺติ. น
 ชานามิ สามิติ.

“ภทฺเท อหํ ‘เอกํ มิคํ คณฺหิสฺสามิ”ติ
 คนฺตฺวา วิรชฺฉิตฺวา กสฺส ลคฺโค
 ตโต นิภฺขมิตฺตุ อสฺกโกนฺโต สตฺตาทํ
 นีราหาโร อฏฺฐาสี, โสหํ อิมํ

คำว่า **ย่อมจับไล่ไปได้ตามปรารถนา**
 ความว่า ปรารถนาโดยอาการใด ๆ ก็
 ประณามคือพลิกเพลง ได้แก่เบียดเบียน
 บ้าง จับไล่ไปบ้าง โดยอาการนั้น
 ท่านโปรดทราบอย่างนี้เถิด ในเรื่องนั้น
 พวกเราจะทำอย่างไรได้. ข้อนี้เป็น
ธรรมดาของท่านผู้มีกำลังทั้งหลาย คือ
 เป็นสภาพของบรรดาท่านผู้มีกำลังทั้ง-
 หลาย พวกเราจักไปเดี๋ยวนี้ละ เพราะ
 เหตุไร? **เพราะภัยแต่ที่พึงเกิดขึ้นเสียแล้ว.**

ราชสีห์ ฟังคำของสุนัขจิ้งจอกนั้น
 แล้ว พุดกับนางราชสีห์ว่า “ดูกรนาง
 ผู้เจริญ เธอยังจำความที่เราไปหากิน
 ในเวลาชื่อนั้น ในวันที่ ๗ จึงได้กลับมา
 พร้อมกับสุนัขจิ้งจอกนี้และนางสุนัขจิ้งจอก
 ได้ไหม”. นางราชสีห์พุดว่า จ๊ะ ดิฉัน
 จำได้. ราชสีห์พุดว่า ก็เธอย่อมรู้สาเหตุ
 ที่เราไม่ได้กลับมาตลอดเวลา ๗ วันไหม.
 นางราชสีห์พุดว่า ดิฉันไม่ทราบจะนาย.

ราชสีห์พุดว่า “ดูกรนางผู้เจริญ เราไป
 ด้วยตั้งใจว่า ‘เราจักจับเนื้อตัวหนึ่ง
 พลังพลาดไปติดหล่ม ไม่สามารถขึ้น
 จากหล่มนั้น ได้ยื่นอดอาหารอยู่ตลอด

บริษัท ชัยทวัชร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สิกาลัง นิสฺสาย ชีวิตัง ลภี, อัย
มม ชีวิตทายโก สหาโย, มิตฺตชฺมเม
จาทุํ สมตฺโถ หิ มิตฺโต ทุพฺพล
นาม นตฺถิ, อิตฺโต ปฏฺจาย มยฺหํ
สหาเยสฺส จ สหาเยกาย จ ปุตุตฺตกาณญฺจ
เอวรูปี อวมานํ มา อกาสิ”ติ วตฺวา
สีโห ทุติยํ คาถมาห

๑๔. “อปี เจปี ทุพฺพล มิตฺโต
มิตฺตชฺมเมสุ ติฏฺฐติ
โส ฅาตโก จ พนฺธุ จ
โส มิตฺโต โส จ เม สขา,
ทาจิณี มาติมณฺณีโวห^๑
สิกาโล มม ปาณโท”ติ.

ตตฺถ อปี เจปีติ เอโก อปีสทุโท
อนุกฺคหตฺโถ, เอโก สมภาวนตฺโถ.
ตตฺตรายํ โยชนา ทุพฺพลปี เจ
มิตฺโต มิตฺตชฺมเมสุ อปี ติฏฺฐติ,
สเจ จาทุํ สกฺโกติ, โส ฅาตโก จ
พนฺธุ จ, โส เมตฺตจิตฺตตตาย มิตฺโต,

๗ วัน เรานั้นรอดชีวิตได้ เพราะอาศัย
สุนัขจึงจอกนี้ เป็นสหายผู้ช่วยชีวิตของ
เราไว้ จริงอยู่ มิตรผู้ยังสามารถดำรง
อยู่ในมิตรธรรม จะชื่อว่าเป็นผู้มีกำลัง
น้อยหามิได้เลย ตั้งแต่บัดนี้ไป เธออย่าได้
ทำการดูหมิ่นสหาย สหายิกาและลูก ๆ
สหายของเรา เช่นนี้เป็นอันขาด” จึง
กล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

๑๔. “แม้ว่ามิตรผู้มีกำลังมาก แม้หากยัง
ดำรงอยู่ ในมิตรธรรมทั้งหลาย
เขาก็นับว่าเป็นทั้งญาติ เป็นทั้ง
พี่น้อง เป็นทั้งมิตร และเป็นทั้ง
สหายของเรา แน่แม่นางผู้มีเขี้ยว
เธออย่าได้ดูหมิ่น สุนัขจึงจอก
ผู้ช่วยชีวิตของเราไว้”.

บรรดาบทเหล่านั้น คำว่า แม้ว่า
แม้หากว่า อธิบายว่า อปีศัพท์หนึ่ง มี
ความคล้ายตาม ศัพท์หนึ่งมีความยกย่อง.
ในข้อนั้น มีคำประกอบความดังต่อไปนี้ว่า
มิตรแท้แม้หากมีกำลังน้อย ก็ยังตั้งอยู่ใน
มิตรธรรมทั้งหลายโดยแท้ คือสามารถ

^๑ ฉ. ม. มาติมณฺณีตฺโถ, มาติมณฺณีโวติปิ.

โศ จ เม . สหายภูเจณ . สขา.

ตั้งอยู่ได้ เขาเป็นทั้งญาติ เป็นทั้งพี่น้อง
ชื่อว่าเป็นมิตร เพราะมีจิตหวังดี และ
ชื่อว่าเป็นสหาย เพราะร่วมการงานด้วย.

ทาจินี มาติมณฺเฑโฆหติ ภาทุเท ทาจินี^๑
สมม^๒ สีหิ มา มยหํ สหายํ वा
สหายี वा อติมณฺเฑ, อยณฺหิ
สิคาลो มม ปาณโทติ.

คำว่า แน่แม่นางผู้มีเขี้ยว เธออย่าได้
ดูหมิ่น อธิบายว่า แน่แม่นางผู้มีเขี้ยว
ผู้เจริญ คือแม่นางราชสีห์ผู้สหาย เธอ
อย่าได้ดูหมิ่นสหายหรือสหายิกาของเรา
เพราะว่าสุนัขจิ้งจอกนี้ เป็นผู้ช่วยชีวิต
เราไว้.

สา สีหสฺส วจนํ สุตฺวา สิคาลํ
ขมาเปตฺวา ตโต ปฏฺจาย สปุตฺตตาย
ตาย สทุธิ สมกฺคสํวาสํ วสิ.
สีหโปตกาปิ สิคาลโปตเกหิ สทุธิ
กีพมานา สมฺโมทมมานานํ มาตาปิตฺนํ
อติกฺกนฺตกาเลปิ มิตฺตภาวํ อภินฺทิตฺวา
สมฺโมทมมานา วสีสุ. เตสํ กิร
สตุตฺกฺลปฺริวภูฏฺเฐ อภิชฺชมานา เมตฺติ^๓
อคมาสิ.

นางราชสีห์ฟังคำของราชสีห์แล้ว
ขอขมาโทษสุนัขจิ้งจอก ตั้งแต่นั้นมาก็
อยู่ร่วมกัน ด้วยความปรองดอง กับนาง
สุนัขจิ้งจอกนั้น พร้อมด้วยลูก ๆ. ฝ่าย
ลูกราชสีห์ก็หยอกเล่นกับลูกสุนัขจิ้งจอก
แม้ในเวลาที่พ่อแม่ผู้ชื่นชมต่อกันล่วงลับไป
แล้ว ต่างก็ไม่ทำลายความเป็นมิตร ยัง
ชื่นชมต่อกันอยู่. ได้ยินว่าสัตว์เหล่านั้น
มีความไมตรี ไม่แตกแยกกัน ยั่งยืนไป
ได้ถึง ๗ ชั่วเครื่องสกุล.

^๑ ฉ. ม. ทาชาสมปฺนเน.

^๒ ฉ. ม. สมมาติ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ. ม. เมตฺติ, เมตฺตินฺตีปี.

บริษัท ชัยทัวร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตถา อิมิ ฌมฺมเทสนํ อahrtiva
 สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตกํ
 สโมธานะสิ. สจฺจปรีโยसानะ เกจิ
 โสตาปนฺนา, เกจิ สกทาคามิโน, เกจิ
 อนาคามิโน, เกจิ อรหนฺโต อหะสุ.
 ตทา สีกาลอ อานนฺโท อโหสิ, สีโห
 ปน อหเมวาติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ-
 ธรรมเทศนาขึ้นมาแล้ว ประกาศสัจจะแล้ว
 ทรงประมวลชาดก. เวลาจบสัจจะ
 บางพวกได้เป็นพระโสดาบัน บางพวก
 ได้เป็นพระสกทาคามี บางพวกได้เป็น
 พระอนาคามี บางพวกได้เป็นพระ
 อรหันต์. สุนัขจึงจอกในครั้งนั้น ได้เป็น
 อานนท์ ส่วนราชสีห์ได้แก่เราตถาคต
 นั้นเอง ดังนี้.

คุณชาตกวรรณณา สตตมา.

พรรณนาคุณชาดก ที่ ๗ จบ.

๘. สุนัขชาดก (๑๕๘)

๑๕. “นยิทํ วิสมสีเลน
โสมณน สุนฺหุ สห
สุนฺหุปี ตาทิโสเยว
โย โสมณสฺส สโคจโรติ.

๑๖. ปกฺขนุทินา ปคพฺพเณ
นิจฺจํ สนฺทานชาทินา
สมเอติ ปาปํ ปาเปน
สมเอติ อสตา อสนฺ”ติ.

สุนัขชาดก อฎฺฐมํ.

๘. สุนัขชาดก (๑๕๘)

๑๕. “การที่ม้า(ขี่โกง) ชื่อสุนัข ทำความ
รักกับม้าโสมณะ นี้มิใช่มีปรกติ
แตกต่างกัน ม้าโสมณะมีอารมณ์
เช่นใด แม้ม้าสุนัขก็มีอารมณ์
เช่นนั้นเหมือนกัน.

๑๖. ม้าชั่ว โลดเล่น คึกคะนอง มักกัด
เชือกผูก (ตัวเอง) เป็นนิจ ย่อมมี
ความชั่วทัดเทียมกัน (เสมอกัน)
ม้าซึ่งไม่สงบ ย่อมมีความไม่สงบ
ทัดเทียมกัน (เสมอกัน)”.

สุนัขชาดก ที่ ๘.

บริษัท ชัยทวัชร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. สุหนุชาตกถา (๑๕๘)

นยิทํ วิสมสึเตนาคิ อิทํ สตุถา
 เขตวเน วิหรนุโต เทว จณฺชภิกขุ
 อารพุก กเถสิ.

ตสมิณฺหิ สมเย เขตวเนปิ เอโก
 ภิกขุ จณฺชโ อโหสิ ผรุโส สาหสิโก.
 ชนปเท หิ เอโก ภิกขุ จณฺชโ
 อโหสิ. อถกทิวสํ ชานปโท ภิกขุ
 เกนจิเทว กรณิเยน เขตวณํ อคมาสิ.

สามเณรา เจว ทหฺรภิกขุ จ ตสฺส
 จณฺชภาวํ ชานนฺติ, “เตสํ ทฺวินนํ
 จณฺชานํ กลหํ ปสฺสิสฺสามา”ติ
 กุตุหฺเลน ตํ ภิกขุํ เขตวณวาสิกสฺส
 ปรีเวณํ ปหิณฺสิ.

๘. พรรณนาสุหนุชาดก (๑๕๘)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
 พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุ
 (มีอารมณ์)ดุร้าย ๒ รูป ตรัสพระธรรม-
 เทศานี้ มีคำเริ่มต้นว่า **นี้มีใช่เป็นไป**
โดยปรกิติที่แตกต่างกัน.

มีความพิสดารว่า ในสมัยนั้น ใน
 พระเชตวันมหาวิหาร มีพระรูปหนึ่ง
 เป็นคนดุร้าย หยาบช้า หุนหัน. ใน
 ชนบทก็มีพระรูปหนึ่งดุร้าย. ต่อมา
 วันหนึ่ง พระชาวชนบทได้ไปยังพระ-
 เชตวันมหาวิหาร ด้วยกรณียกิจอย่างใด
 อย่างหนึ่ง.

สามเณรและภิกษุหนุ่มทั้งหลายทราบว่
 ท่านเป็นพระดุร้าย จึงพากันส่งภิกษุนั้น
 ไปยังบริเวณสถานที่ของพระดุร้ายผู้อยู่
 วัดพระเชตวัน ด้วยความตื่นเต็นว่า
 “พวกเราจะได้เห็น พระทั้ง ๒ รูปนั้น
 ทะเลาะกัน”.

๑ บริเวณ ที่อยู่ ที่พัก.

เต อุโภปิ จณฑา อณวมณฺณํ
ทิสฺวา สมคฺคา ปิยสฺวาสํ วสึสุ^๑
สมฺโมทิสฺสุ, หตฺถปาทปิฎฺจิสฺมุพาทานานิ
อกฺสิ.

ธมฺมสภายํ ภิกฺขุ กถํ สมุจฺจาเปสุ
“อาวุโส เทว จณฑา ภิกฺขุ อณฺเฒสํ
อุปริ : จณฑา ผรุสา สาหสิกา,
อณฺวมณฺณํ ปน อุโภปิ เต สมคฺคา
สมฺโมทมานา ปิยสฺวาสา ชาตา”ติ.

สตฺธา . . . อากนฺตฺวา “กาย นฺตฺถ
ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา”ติ
ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต
“น ภิกฺขเว อิทาเนว ปุพฺเพเปเต
อณฺเฒสํ จณฑา ผรุสา สาหสิกา
อณฺวมณฺณํ ปน ทิสฺวา^๒ สมคฺคา
สมฺโมทมานา ปิยสฺวาสา จ อหฺเสนุ”ติ
วตฺวา อติตํ อหฺริ

ฝ่ายพระดูร้ายทั้ง ๒ รูปนั้น พอได้พบ
กันเข้าเท่านั้น ก็สามัคคีกัน บันเทิงใจ
ด้วยความรักใคร่ ได้ทำการนวดมือ เท้า
และหลัง (ให้กันและกัน).

ภิกษุทั้งหลายสนทนากัน ณ ธรรมสภา
ว่า “ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระดูร้ายทั้ง
๒ รูป เป็นผู้ดูร้าย หยาบช้า หุนหัน
ต่อผู้อื่น แต่ท่านทั้ง ๒ รูปนั้น เป็นผู้
ความสามัคคีอยู่ บันเทิงใจด้วยความรัก
ซึ่งกันและกัน”.

พระศาสดา เสด็จมาตรัสถามว่า “ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ขณะนี้พวกเธอหนึ่งประชุม
สนทนากัน ด้วยเรื่องอะไร” เมื่อพวก
พระภิกษุกราบทูลว่า “ด้วยเรื่องชื่อนี้
พระเจ้าข้า” จึงตรัสว่า “ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย มิใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น แม้ใน
กาลก่อนพระทั้ง ๒ รูปนั้น ก็เป็นพระ
ดูร้าย หยาบช้า หุนหัน (ต่อคนอื่น)
แต่ท่านทั้ง ๒ รูปนั้นเห็นกันเข้าก็สามัคคี

^๑ ฉ. ม. สันทีสุ สมิตฺ.

^๒ ฉ. ม. อธิ ปาโจ น ทิสฺสติ.

บริษัท ชัยทวาร จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กันอยู่ บันเทิงใจด้วยความรัก” แล้วจึง
ทรงนำอดีตนิทานมาตรัสว่า

อดีต พาราณสี^๑ พุรัมหมทตเต
รชชั กาเรนเด โปธิสตุโต ตสฺส
สพฺพตฺถสาธโก อตฺถธมฺมานุสาธโก
อมจฺใจ อโหสิ. โส ปน ราชา
โถกั ธนโลกปกฺติโก. ตสฺส มหาโสณ
นาม กุฏฺโฏโส อตฺถิ.

อถ อุตฺตราปถกา วาณิชา^๒ ปญจ
อสุสฺสตานิ อาเนสุ. อมจฺจา อสุสาน์
อาคตภาวํ รณฺโณ อาโรเจสุ. ตโต
ปุพฺเพ ปน โปธิสตุโต อสุเส
อฺคฺฆมาเปตฺวา มฺลํ อปริหาเปตฺวา
ทาเปสิ.

ราชา ตํ อปริหายมาน์^๓ ทิสฺวา^๓
อณฺเฏ อมจฺจํ ปกฺโกสาเปตฺวา “ตาด
อสุเส อฺคฺฆมาเปหิ, อฺคฺฆมาเปนฺโต จ
ปจฺมํ มหาโสณํ ยถา เตสํ อสุสาน์

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพหุทต
เสวยราชสมบัติ ณ เมืองพาราณสี
พระโปธิสตุวิได้เป็นอำมาตย์ สำเร็จ
ราชกิจทั้งมวล ถวายอรรถธรรมของ
ท้าวเธอ. แต่พระราชพระองค์นั้น
มีปรกติละโมภทรัพย์อยู่เสมอ. ท้าวเธอ
มีม้าโก่ง (ตัวหนึ่ง) ชื่อมหาโสณะ.

อยู่มา พ่อค้าชาวอุตตราปถชนบทนำม้ามา
(ขาย) ๕๐๐ ตัว. พวกอำมาตย์กราบทูล
ท้าวเธอถึงความที่ (ขบวน) ม้ามาถึง (ยัง
เมืองพาราณสี). ก็ก่อนแต่นั้น พระ
โปธิสตุวิ เป็นเจ้าหน้าที่ตีราคาม้า แล้ว
มอบราคาม้าให้โดยมิให้ราคาตก.

พระราช ทรงแเห็น (ว่า) พระโปธิสตุวิ
มิได้ลดราคานั้น จึงรับสั่งให้เรียกอำมาตย์
คนอื่นมาตรัสว่า “แน่ะพ่อ เจ้าจงตี
ราคาม้า และเมื่อจะตีราคาเบื้องต้นควร

^๑ ฉ. อสุสวานิชา.

^๒ ฉ. ม. ปริหายมาโน.

^๓ ฉ. ม. อย์ ปาโจ น ทิสฺสติ.

บริษัท ชัยทวัชร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนตรํ ปวิสติ, ตถา วิสฺสชฺเชตฺวา
 อสฺเส ํสาเปตฺวา วณฺเฑเต การาเปตฺวา
 ทุพฺพลกาเล มุลํ หาเปตฺวา อสฺเส
 อคฺขมาเปยฺยาสี”ติ อาน.

ปล่อยม้ามหาโสณะ โดยวิธีที่มันจะเข้าไป
 ปนกับม้าเหล่านั้นแล้วทำให้มันกัดม้า
 (ตัวอื่น ๆ) ให้มีบาดแผลแล้ว ในเวลาม้า
 มีสิ่งบกพร่อง จึงตีราคามูลค้ำม้าให้ลดลง
 เสีย”.

โส “สาธฺ”ติ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา ตถา
 อกาสิ.

อำมาตย์นั้น ทูลรับว่า “ได้” แล้ว (รีบ)
 ไปปฏิบัติตามพระประสงค์นั้น.

อสฺสวานิชา อนตฺตมฺนา หุตฺวา
 เตน กตฺกิริยํ โปธิสฺตตฺสฺส อารุเจสฺสุ.

พวกพ่อค้ำม้า มีความเสียใจ จึง
 เล่าถึงกิริยา ที่อำมาตย์นั้นทำแก่พระ
 โภทิสัตว์.

โปธิสฺตโต “กึ ปน ตุมฺหากํ นคเร
 กุฏฺโอสฺโส นตฺถิ”ติ ปุจฺฉิ. อตฺถิ
 สามี สุหนุ นาม กุฏฺโอสฺโส จณฺโท
 ผรุสฺเสติ. “เตนหิ ปุน อากจฺฉนฺตฺตา
 ตํ อสฺสํ อานฺเวยฺยาถา”ติ.

พระโภทิสัตว์ จึงถามว่า “ในเมืองของ
 ท่าน ไม่มีม้าโกงเลยหรือ”. พ่อค้าตอบว่า
 “ข้าแต่ นาย (ในเมืองของข้าพเจ้า) มี
 ม้าโกง(ตัวหนึ่ง) มีนามว่า สุหนุ เป็น
 สัตว์ดุร้าย หยาบคายนัก”. พระโภทิสัตว์
 จึงกล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้น เมื่อพวกท่าน
 จะมาอีก จงนำม้าตัวนั้นมาด้วย”.

เต “สาธฺ”ติ ปฏฺิสุณฺนิตฺวา ปุน
 อากจฺฉนฺตฺตา ตํ กุฏฺสฺสํ กหาเปตฺวา
 อากจฺฉิสุ.

พ่อค้าเหล่านั้น รับคำว่า “ได้” แล้ว
 เมื่อเดินทางมาอีก จึงให้นำม้าโกงนั้น
 มาด้วย.

ราชา “อสฺสวานิชา อากตา”ติ
 สุตฺวา สีหปณฺชรี อคฺขมาฏฺเฐตฺวา อสฺเส

พระราชาทรงสดับว่า “พ่อค้ำม้าทั้งหลาย
 มาถึงแล้ว” จึงทรงเปิดพระแกล ทอด

บริษัท ชัยทัวร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาคก ป.พ. ๗-๗

โอลิเกตตวา มหาโสณํ วิสสุชชาเปสิ. พระเนตรม้าทั้งหลาย แล้วรับสั่งให้
ปล่อยม้ามหาโสณะ (เหมือนคราวก่อน).

อสุสวานิชาปิ มหาโสณํ อากจจนฺตํ ฝ่ายพวกพ่อค้าม้า (พอ)เห็นม้า มหาโสณะ
ทิสฺวา สฺหุํ วิสฺสุชเชสุ.^๑ เตะ เดินมา ก็ปล่อยม้าสุหนุ. ม้าทั้ง ๒ (พอ)
อญฺญมญฺญํ ปตฺวา สรฺรานิ เลหนฺตา เห็นกันเข้าแล้ว ก็ยืนเสียดัว (กันและกัน)
สมฺโมทมานา อญฺจิสฺสุ. ขึ้นชมกันอยู่.

ราชา โปธิสฺตตํ ปุจฺฉิ “ปสุสฺสิ อิเม พระราชา ตรัสถามพระโพธิสัตว์ว่า
เทว ญฺญสฺสา อญฺเฆสํ จนฺทา ผรุสา “ท่านเห็นไหม ม้าโงง ๒ ตัวเหล่านี้ ดูร้าย
สาหฺสิกา, อญฺเฆ อสุเส ทํสิตฺวา หยาบช้า หุนหันต่อม้าเหล่านี้ กัดม้า
เคลญฺญํ ปาเปสฺสุ,^๒ อิทานิ อญฺญมญฺญํ เหล่าอื่นให้เจ็บป่วย แต่บัดนี้ มัน (ทั้ง ๒)
ปน สรฺริํ เลหนฺตา สมฺโมทมานา กลับยืนเสียดัวกันและกัน ขึ้นชม กันอยู่
อญฺจิสฺสุ, กิณฺนาเมตฺนุ”ติ. นี้มันอะไรกันแล้ว”.

โปธิสฺตโต “นยิเม มหาราช วิสมสฺสิลา พระโพธิสัตว์ จึงถวายพระพรว่า “ข้าแต่
สมสฺสิลา สมชาตฺถกา เอเต”ติ วตฺวา พระมหाराช ม้าทั้ง ๒ เหล่านี้ มิใช่มี
เทว คาธา อภาสิ^๓ ปรกฺติแตกต่ากัน มีปรกฺติเหมือนกัน
มีลักษณะเหมือนกัน” แล้วจึงกล่าว ๒
คาถาว่า

^๑ ฉ. ม. วิสสุชชาเปสุ.

^๒ ฉ. ม. ปาเปนฺติ.

^๓ ฉ. ม. อิมิ คาธาทวยมาห.

บริษัท ชัยทวัชร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๕. “นยิทํ วิสมสีเลน
 โสณน สุหนุ สห
 สุหนุปี ตาทิสเวย
 โย โสณสส สโคจโร.

๑๖. ปกฺขนฺทีนา ปคฺพฺเภน
 นิจฺจํ สนฺทานชาทีนา
 สเมติ ปาปํ ปาเปน
 สเมติ อสตา อสนฺ”ติ.

ตตฺถ นยิทํ วิสมสีเลน โสณน
 สุหนุ สหาคี ยํ อิทํ สุหนุญฺจสฺโส
 โสณน สทฺธิ เปมํ กโรติ, อิทํ
 น อตฺตโน วิสมสีเลน. อถ โข
 อตฺตโน สมสีเลเนว สทฺธิ กโรติ.
 อุกาปิ เหนอ อตฺตโน อนาจารตาย
 ทุสฺสีลตาย สมสีลา สมธาตุกา.

๑๕. “การที่ม้า (ขี้โกง) ชื่อสุหนุ ทำ
 ความรักกับม้าโสณะ นี้มิใช่มี
 ปรกติแตกต่างกัน ม้าโสณะมี
 อารมณ์เช่นใจ แม้ม้าสุหนุ ก็มี
 อารมณ์เช่นนั้นเหมือนกัน.

๑๖. ม้าชั่ว โลดแล่น ก็กคะนอง มักกัด
 เชือกผูก(ตัวเอง)เป็นนิจ ย่อมมี
 ความชั่วทัดเทียมกัน (เสมอกัน) ม้า
 ซึ่งไม่สงบ ย่อมมีความไม่สงบ
 ทัดเทียมกัน (เสมอกัน)”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า การที่
 ม้า(ขี้โกง)ชื่อสุหนุทำความรักกับม้าโสณะ
 นี้มิใช่มีปรกติแตกต่างกัน ความว่า
 การที่ม้าโกงชื่อสุหนุ ทำความรักกับม้า
 โสณะนี้ นั้น มิใช่มีปรกติแตกต่างกัน
 กับตนเลย. โดยที่แท้ชอบทำร่วมกันเป็น
 ปรกติเหมือนกับตนนั่นเอง. ด้วยว่าม้า
 ทั้ง ๒ นี้ ชื่อว่ามีปรกติเหมือนกัน (และ)
 ชื่อว่ามีลักษณะเหมือนกัน เพราะ
 ความที่ตนมีมารยาทเลวทราม มีปรกติ
 ชั่วร้าย (เหมือนกัน).

บริษัท ชัยทวัชร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

°สุหนุปี ตาทิโสเยวติ ยาติโส หิ คำว่า แม้ม้าสุหนุ ก็มีอารมณ์เช่นนั้น
โสโณ สุหนุปี ตาทิโสเยว. ความว่า อนึ่งม้าโสณะ มีนิสัยเป็นเช่นใจ
แม้ม้าสุหนุก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน.

โย โสณสุต สโคจโรติ โสโณ คำว่า ม้าโสณะมีอารมณ์เช่นใจ ความว่า
ยโคจโร โส ตโคจโรเยว.° ยถา ม้าโสณะมีอารมณ์เช่นใจ ม้าสุหนุก็มี
หิ โสโณ อสุสโคจโร อสุเส อารมณ์เช่นนั้นเหมือนกัน. อธิบายว่า
ทํเสนุโตว จรติ ตถา สุหนุปี. ม้าโสณะมีม้าเป็นอารมณ์ (ชอบรังแกม้า)
อิมินา เนสํ สมานโคจرتํ ทสเสติ. เทียวกัดม้ามด้วยกัน (ตลอดเวลา) ฉนั้นใจ
แม้ม้าสุหนุก็มีม้าเป็นอารมณ์ (ชอบรังแก
ม้า) เทียวกัดม้ามด้วยกัน ฉนั้นเหมือนกัน.
ด้วยคำว่า ม้าโสณะมีอารมณ์เช่นใจ นี้
พระโพธิสัตว์ แสดงถึงความที่ม้าทั้ง ๒
ตัวนั้นมีอารมณ์เสมอกัน.

เต ปน อนาคตโคจเร^๒ เอกโต
กตุวา ทสเสตุ ปกฺขนฺทินาติอาทิ วุตฺตํ.

เพื่อแสดงว่า ม้า ๒ ตัวนั้น มี
มารยาทเลวทราม เป็นอารมณ์เหมือนกัน
พระโพธิสัตว์จึงกล่าว คำเป็นต้นว่า
โลดแล่น เป็นต้น.

°-° ฉ. ม. สุหนุปี ตาทิโสเยว, โย โสณสุต สโคจโรติ
ยาติโส โสโณ, สุหนุปี ตาทิโสเยว, โย โสณสุต
สโคจโร ยโคจโร โสโณ, โสปี ตโคจโรเยว.

๒ ฉ. ม. อาจารย์โคจเร.

บริษัท ชัยทวัชร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฤ ปกฺขนุทินาติ อสุสานํ อปุริ บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า โดดเด่น
 ปกฺขนุทนสีเลน ปกฺขนุทนโคจเรน. ความว่า (ม้า ๒ ตัวเข้ากันได้) มีปรกติ
 รุ่งไป คือ มีอารมณ์ชอบวิ่งไปรังแกม้า
 ตัวอื่น ๆ.

ปกฺขุภนาติ กายปาคพฺภิยาที- คำว่า คีตกะนอง ความว่า (ม้า ๒ ตัว
 สมนุณาคเตน ทุสฺสีเลน. นั้นเข้ากันได้) มีปรกติชั่วร้าย ประกอบ
 ด้วยความคะนองกายเป็นต้น.

นิจฺจํ สนุทานขาทีนาติ สทา อตฺตโน คำว่า “มักกัดเชือกผูกเป็นนิจ” ความว่า
 พนฺธนโยตฺตํ ขาทนสีเลน ขาทนโคจเรน (ม้า ๒ ตัวนั้นเข้ากันได้) มีปรกติกัด คือ
 จ. มีอารมณ์ชอบกัดเชือกผูกตัวเองตลอดเวลา.

สเมติ ปาปํ ปาเปนาติ เอเตสุ คำว่า ม้าช่วยยอมมีความชั่วทัดเทียมกัน
 อณฺเฏตเรน ปาเปเน สทฺธิ อณฺเฏตรสฺส (เสมอกัน) ความว่า บรรดาม้า ๒ ตัว
 ปาปํ ทุสฺสีลยํ สเมติ. เหล่านี้ ความชั่วคือ ความมีปรกติชั่ว
 ของตัวหนึ่ง ย่อมเหมือนกับความชั่วของ
 อีกตัวหนึ่ง.

อสตา อสนฺติ เอเตสุ อณฺเฏตเรน คำว่า ม้าซึ่งไม่สงบ ย่อมมีความไม่สงบ
 อสตา อนาจารสมฺปนฺเนน สห ทัดเทียมกัน (เสมอกัน) ความว่า บรรดา
 อิตฺรสฺส อสํ อสารุกมฺมํ สเมติ, ม้า ๒ ตัวนั้น กิริยาที่ไม่ดีของอีกตัวหนึ่ง
 กุฎาทินิ วยิ กุฎาทินิ เอกโต สํสนฺทติ ซึ่งไม่สงบ ย่อมเข้ากันได้คือเหมือนกัน
 สทิสํ นิพฺพิเสสเมว โหตีติ. ได้แก่ ไม่แปลกกันกับม้าอีกตัวหนึ่ง ซึ่ง
 ไม่สงบ คือประกอบด้วยมารยาทเลวทราม

บริษัท ชัยทัวร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรุณกษัตริย์ บ.ท.๗-๗

เอวํ วตฺวา ปน โปธิสตุโต
 “มหาราช รณฺญา นาม น อติลุทฺเชน
 ภวิตพฺพํ ปฺรสุส สนฺตกํ นาม
 นาเสตุํ น วฏฺฏตี”ติ ราชานํ โอวทิตฺวา
 อสุเส อคฺขมาเปตฺวา ภูตมุลํ ทาเปสิ.

อสุสวานิชา ยถาสภาวเมว มุลํ
 ลภิตฺวา หฏฺฐตฺถุจา อคมํสุ. ราชานํ
 โปธิสตุตฺตสฺส โอวาทฺเต จตฺวา ยถากมฺมํ
 คโต.

สตุถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อหริตฺวา
 ชาตกํ สโมธาเนสิ “ตทา เทว
 อสุสา อิเม เทว ทฺฏฺฐภิกฺขุ อहेสุํ
 ราชานํ อานนฺโท, ปณฺทิตตามจฺโจ ปน
 อหเมวา”ติ.

สุหนฺนุชาตกาวณฺณนา อฏฺฐมา.

เหมือนคุณเป็นต้น เข้ากันได้กับคุณเป็นต้น
 ฉะนั้น.

ก็พระโพธิสัตว์ครั้งกราบทูลอย่างนี้
 แล้ว จึง(ถวาย)โอวาทพระราชาวา
 “ข้าแต่พระมหาราช ชื่อว่าพระราชา
 ไม่ควรโลภ ไม่ควรทำความเสียหาย
 ให้แก่ทรัพย์สมบัติของผู้อื่น” แล้วให้
 ดีราคามาให้พระราชทานราคาตามที่
 เป็นจริง.

พวกพ่อค้ามาได้ราคาตามความเป็นจริง
 แล้ว ก็มีความร่าเริงยินดีกลับไป. ฝ่าย
 พระราชา ทรงดำรงอยู่ในโอวาทของ
 พระโพธิสัตว์ แล้วเสด็จไปตามยถากรรม.

พระศาสดา ครั้งทรงนำพระ-
 ธรรมเทศนานี้มาตรัสแล้ว จึงทรงประชุม
 ชาดกว่า “มา ๒ ตัวในกาลนั้น กลับชาติ
 มาเป็นภิกษุทุกรายทั้ง ๒ รูปนี้ พระราชา
 กลับชาติมาเป็นอานนท์ ส่วนอำมาตย์
 ผู้เป็นบัณฑิต กลับชาติมาเป็นเราผู้ตถาคต
 แล”.

พรรณนาสุหนฺนุชาดก ที่ ๘ จบ.

บริษัท ชัยทวัชร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๘. อเปตยณฺจกฺขมา เอกราชา
 หริสฺสวณฺโณ ปจฺวิปฺปภาโส
 ตํ ตํ นมสฺสามิ หริสฺสวณฺณํ
 ปจฺวิปฺปภาสํ
 ดยชฺช กุตุตา วิหเรมุ รตฺตี
 เย พุราหฺมณา เวทคุ สพุพฺพมฺเม
 เต เม นโม, เต จ มํ ปาลยฺนตุ
 นมตฺถุ พุทฺธานํ นมตฺถุ โโพธิยา
 นโม วิมุตฺตานํ นโม วิมุตฺตียา
 อิมํ โส ปรีตฺตํ กตฺวา โมโร
 วาสมกปฺปยิ”ติ.

โมรชาตกํ นวมํ.

๑๘. ท่านผู้เป็นเอกราชา มีจักขุ มี
 วรรณะประดุจทองคำ มีรัศมี
 ส่องสว่างเหนือแผ่นดิน กำลังจะ
 อัสตงคต (ลับแสง) เพราะเหตุนั้น
 ข้าพเจ้าจึงขออนอบน้อม ท่านผู้มี
 วรรณะประดุจทองคำ มีรัศมี
 ส่องสว่างเหนือแผ่นดินนั้น ข้าพเจ้า
 อันท่านคุ้มครองแล้ว พึงอยู่(เป็นสุข)
 ตลอดราตรีในวันนี้ พราหมณ์
 เหล่าใดบรรลู่ไตรเพท รู้แจ้งธรรม
 ทั้งปวง ขอพราหมณ์เหล่านั้น จง
 รับความนอบน้อมของข้าพเจ้า และ
 ขอจงรักษาข้าพเจ้า ขอความ
 นอบน้อมจงมีแต่พระพุทธเจ้า ขอ
 ความนอบน้อม จงมีแต่พระปัญญา
 ตรัสรู้ของพระองค์ ขอความนอบ-
 น้อม จงมีแต่พระองค์ผู้หลุดพ้น
 แล้ว ขอความนอบน้อม จงมีแต่
 ความหลุดพ้นของพระองค์ ครั้น
 นกยงนั้น ทำพระปรีตรดังนี้แล้ว
 ก็หยุดพักนอน”.

โมรชาตก ที่ ๙.

บริษัท ชัยทวาร จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. โมรชาตกถา (๑๕๕)

อุทตยญจกุกุณา เอกราชาติ อิทธิ
สตุถา เขตวเน วิหรนุโต อุกุกณจิต-
ภิกขุ อารพภ กณสิ.

โส ปน ภิกขุหิ สตุถุ สนุติกั
นีโต “สจจัม กิร ตวั ภิกขุ
อุกุกณจิต”ติ วุตเต “สจจัม ภนุเต”ติ
วตุวา “กั ทิสวา”ติ วุตเต “เอกั
อลงกตปฏิยตตสิริร มาตุคาม
โอโลเกตุวา”ติ อาห.

อถ นั สตุถา “ภิกขุ มาตุคาโม
นาม กสฺมา ตุมหาทิสานั จิตตัม
นาลุเพสฺสติ, โปราณกปณฺชิตานมุปี
หิ มาตุคามสทฺทัง สุตฺวา สตุต
วสฺสสตานิ อสมฺทาจินฺณกิลเสสา โอภาสั
ลภิตฺวา ขณฺเนว สมฺทาจริสฺสุ.

๕. พรรณนาโมรชาดก (๑๕๕)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุ
ผู้เปื้อนหน้า ตรัสพระธรรมเทศานี้ มี
คำเริ่มต้นว่า ท่านผู้เป็นเอกราช มีจักขุ
กำลังอุทัยขึ้น (กำลังส่องสว่าง).

ก็ภิกษุนั้น ถูกภิกษุทั้งหลาย นำไป
ยังสำนักของพระศาสดาแล้ว เมื่อพระองค์
ตรัสถามว่า “ดูกรภิกษุ ข่าว่าเธอ
เปื้อนหน้า จริงหรือ” จึงกราบทูลว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เรื่องนั้นเป็น
ความจริง” ดังนี้ เมื่อพระองค์ตรัสถามว่า
“เธอเห็นอะไรเข้า จึงเปื้อนหน้า” จึง
กราบทูลว่า “ข้าพระองค์มองดูมาตุคาม
คนหนึ่ง ผู้ซึ่งมีเรือนร่างประดับตกแต่งแล้ว
(พระเจ้าข้า)”.

ลำดับนั้น พระศาสดารับสั่งกะเธอว่า
“ดูกรภิกษุ เหตุไร ชื่อว่ามาตุคาม จะ
ไม่รบกวนจิตของคนเช่นเธอ เพราะว่า
แม้แต่โบราณกบัณฑิตทั้งหลาย พอได้
ฟังเสียงมาตุคามเข้า กิเลสทั้งหลาย
ที่ไม่ได้ฟังชานมา (ที่สงบมา) ถึง ๗๐๐ ปี

บริษัท ชัยทวัชร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พอได้โอกาสเข้า (เท่านั้น) ก็พุ่งขึ้นโดยทันที.

วิสุทฐาปี สตุตา สงกิลิสฺสนฺติ
 อุตฺตมยสสมงฺคิโนปี อนนยพฺยสนฺ^๑
 ปาปฺพนฺติ, ปเคว อปริสุทฐา^๒ติ
 วตฺวา อตีตํ อหริ.

สัตว์ทั้งหลาย แม้บริสุทธีมาแล้ว ยัง
 เสร้าหมองได้ แม้เป็นผู้เพียบพร้อมด้วย
 ยศอย่างสูงสุด ยังถึงความฉิบหายได้
 (ยังเสื่อมยศ) ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึง
 สัตว์ที่ไม่บริสุทธี” แล้วทรงนำอดีตนิทาน
 มาตรัสเล่า ดังต่อไปนี้ว่า.

อดีตเต พาราณสียํ พุรหมทตฺเต
 รชฺชํ กาเรนฺเต โปธิสตุโต โมรโยนิยํ
 ปฏิสนฺธิ คเหตฺวา อนฺชกกาลเป กณิการ-
 มกุลวณฺณอนฺชโกโส หุตฺวา อนฺชํ
 ภินฺทิตฺวา นิภฺชนฺโต สุวณฺณวณฺโณ
 อโหสิ ทสฺสนีโย ปาสาทิกโก ปกฺขานํ
 อนฺตเร สุรตฺตราชีหิ วิราชิตो.^๒

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 ทรงครองราชสมบัติ อยู่ในพระนคร
 พาราณสี พระโพิธสัตว์ได้ถือปฏิสนธิ
 ในกำเนิดนกยูง แม้ในกาลที่เป็นฟอง ก็มี
 กระจเปาะฟองที่มีสีเหมือนดอกกรรณิการ์
 ตูม ครั้นกะเทาะกระจเปาะฟองออกมาแล้ว
 มีสีเหมือนทองคำ น่าชื่นชม เลื่อมใส
 แพรวพราวไปด้วยรอยแดงอันสวยงามสด
 พาดผ่านในระหว่างปีกทั้งหลาย.

โส อตฺตโน ชีวิตํ อนฺรภฺชนฺโต^๓ ติสฺโส
 ปพฺพตฺตราชีโย อติภฺกมฺม จตฺตฺถาย

นกยูงโพิธสัตว์นั้น รักษาชีวิตของตนไว้
 จึงอยู่อาศัยที่พื้นทัศนชกหิรัญญบรรพต

^๑ ฉ. ม. อาขสภย.

^๒ ฉ. ม. สุรตฺตราชีวิราชิต.

^๓ ฉ. ม. รภฺชนฺโต.

ปพฺพตราชียา เอกสฺมี ทณฺฑทกหิรณฺณ-
ปพฺพตตเล วาสํ กปฺเปสึ.

แห่งหนึ่ง ณ แนวเขาที่ ๔ เลยแนวเขา
ทั้ง ๓ ไป.

โส ปภาตาย รตฺติยา ปพฺพมตฺถเก
นินฺนุโน สุริยํ^๑ อุกฺกจฺจนฺตํ โอลเเกตฺวา
อตฺตโน โคจรณฺมียํ รกฺขาวรณฺตถาย
พฺรหฺมมณฺตํ พนฺธนฺโต “อุเทตฺยนฺ”ติ
อาทิมาน

นํกยุงโพิธิสฺตฺว์นััน เมื่อรাত্রีสว่างแล้ว
จึงจับอยู่ยอดภูเขา มองดูพระอาทิตย์ ที่
กำลังขึ้น เมื่อจะผูกมนต์อันประเสริฐ
เพื่อรักษาคุ้มครองตน เห็นอากาศพื้นที่
หาอาหาร กล่าวคาถาเริ่มต้นว่า “กำลัง
อุทัยขึ้น” (ส่องสว่าง) ว่า

๑๗. “อุเทตฺยณฺจกฺขมา เอกราชา
หริสฺสวณฺโณ ปจฺวิปฺปภาโส
ตํ ตํ นมสฺสามิ หริสฺสวณฺณํ
ปจฺวิปฺปภาสํ
ตยชฺช^๒ กุตฺตา วิหเรมฺ ทิวสนฺ”ติ.

๑๗. “ท่านผู้เป็นเอกราช มีจักขุ มี
วรรณะประดุจทองคำ มีรัศมี
ส่องสว่างเหนือแผ่นดิน กำลัง
อุทัยขึ้น (กำลังส่องแสง) เพราะ
เหตุนั้น ข้าพเจ้าขออนอบน้อมท่าน
ผู้มีวรรณะประดุจทองคำ มีรัศมี
ส่องสว่างเหนือแผ่นดินนั้น ข้าพเจ้า
อันท่านคุ้มครองแล้ว พึงอยู่เป็นสุข
ตลอดวันในวันนี้”.

ตตฺถ อุเทตฺติ ปาจีนโลกธาตฺโต
อุกฺกจฺจนฺติ.

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า กำลัง
อุทัยขึ้น ความว่า ย่อมขึ้นไป แต่
โลกธาตุทางด้านทิศปราจีน.

^๑ ค. ม. สุริย.

^๒ ค. ม. ตยชช.

บริษัท ชัยทวัชร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จกขุมาติ สกกลจกุกวาพวาสินัน อนุชการัง
 วริตฺวา^๑ จกขุปฏิลาภกรณน ยํ เตน
 เตสํ ทินฺนํ จกขุ เตน จกขุณา
 จกขุมา.

เอกราชาติ สกกลจกุกวาเพ อาโลกกรานัน
 อนุตเร เสฏฺฐวิสิฏฺฐจตุเถน เอกราชา.

หริสฺสวณฺโณติ หริสฺสมานวณฺโณ
 สฺสวณฺณวณฺโณติ อตฺถเ.

ปจฺวิปฺปภาโสติ ปจฺวิโอภาโส.^๒

ตํ ตํ นมสฺสามิตี ตสฺมา ตํ เอวรูปํ
 ภาวนตํ นมสฺสามิ วนฺทามิ.

ตยชฺช กุตุตา วิหเรมุ ทิวสนฺติ
 ตยา อชฺช รกฺขิตโคปีตา หุตฺวา

คำว่า มีจักขุ ความว่า ชื่อว่ามีจักขุ
 ด้วยจักขุ ที่ให้แก่ประชาชน เพราะ
 ทำลายความมืดเสียแล้ว ทำให้ประชาชน
 ที่อยู่ในจักรวาลทั้งสิ้นได้จักขุ.

คำว่า ท่านผู้เป็นเอกราช ความว่า
 ท่านผู้ชื่อว่าเป็นเอกราช เพราะอรรถว่า
 เป็นผู้ประเสริฐวิเศษสุด ในระหว่าง
 ผู้สร้างแสงสว่างในจักรวาลทั้งสิ้น.

คำว่า มีวรรณะดุจทองคำ ความว่า มีสี
 เสมอด้วยทอง คือมีวรรณะประดุจทองคำ.

คำว่า ส่องสว่างเหนือแผ่นดิน ความว่า
 มีแสงสว่างเหนือแผ่นดิน.

คำว่า เพราะเหตุ นั้น ข้าพเจ้าขอขอบน้อม
 ท่าน ความว่า เพราะเหตุ นั้น ข้าพเจ้า
 จึงขอขอบน้อม คือว่า ขอราบไหว้ท่าน
 ผู้นั้น คือผู้เป็นเจ้าเห็นปานนั้น.

คำว่า ข้าพเจ้าอันท่านคุ้มครองแล้ว พึง
 อยู่เป็นสุขตลอดวันในวันนี้ ความว่า

^๑ ฉ. ม. วิธมิตฺวา.

^๒ ฉ. ม. ปถวิยา ปภาโส.

สี. ย. ปถวี ปภาเสตีติ ปถวิปฺปภาโส.

อิมํ ทิวสํ จตุอิริยาปถวิหาเรน สุขํ
วิหเรยยาม.

ข้าพเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้อันท่านรักษา
คุ้มครองแล้ว พึงอยู่เป็นสุขสบายด้วย
อิริยาบถทั้ง ๔ ตลอดวันนี้..

เอวํ โภทิสตุโต อิมาย คาถาย
สุริยํ นมสฺสิตฺวา ทุตฺติยคาถาย อตีเต
ปรินิพฺพเต พุทฺธเจ จเวย พุทฺธคฺคฺเณ จ
นมสฺสตี.

พระโพธิสัตว์ ครั้นนอบน้อมพระ
อาภิตยด้วยคาถานี้เรียบร้อยแล้ว จึงนมัสการ
พระพุทธรเจ้า ซึ่งเสด็จปรินิพพานไปแล้ว
และพระคุณของพระพุทธรเจ้าที่ล่วงไปแล้ว
ด้วยคาถาที่ ๒ ว่า

“เย พุราหมณา เวทคฺ สุพฺพชฺชเม
เต เม นโม เต จ มํ ปาลยนตุ,
นมตฺถุ พุทฺธานํ, นมตฺถุ โภทฺธิยา,
นโม วิมุตฺตานํ, นโม วิมุตฺติยา,
อิมํ โส ปริตฺตํ กตฺวา โมโร
จรตี เอสนา”ติ.

“พราหมณ์เหล่าใด บรรลุไตรเพท
รู้แจ้งในธรรมทั้งปวง ขอพราหมณ์
เหล่านั้น จงรับความนอบน้อม
ของข้าพเจ้า และขอจงรักษา
ข้าพเจ้า ขอความนอบน้อม จงมี
แต่พระพุทธรเจ้าทั้งหลาย ขอ
ความนอบน้อม จงมีแต่พระปัญญา
ตรัสรู้ของพระองค์ ขอความ
นอบน้อม จงมีแต่พระองค์ ผู้หลุด-
พ้นแล้ว ขอความนอบน้อม จงมีแต่
ความหลุดพ้นของพระองค์ ครั้น
นกยงนั้น ทำพระปริตรดังนี้แล้ว
ก็เที่ยวไปหาอาหาร”.

บริษัท ชัยทวัชร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ เย พุราหุมนชาติ เย
พาหิตปาปา วิสุทฺธิพุราหุมนวา.

เวทภูติ เวทานํ ปารํ คตาคิปี เวทภู,
เวเทหิ ปารํ คตาคิปี เวทภู. อิธ
ปน สพุเพ สงฺขตาสงฺขเต ฐมฺเม
วิทิตเต ปากญฺเฏ กตฺวา คตา^๑ ดิณฺณํ
มารานํ มตฺถกํ ภินฺทิตฺวา^๒ ทสสทสฺสี-
โลกธาตฺถุ อุนฺนาเทตฺวา โพิธิตเล
สมฺมาสมฺโพธิํ ปตฺวา สํสารปาริ^๓
อติกุกฺกนฺตาคิ อตฺถโถ.

เต เม นโมติ เต มม อิมํ นมการํ
ปฏิจฺจนฺตฺถุ.

บรรดาคำเหล่านั้นนั้นคำว่า พราหมณ์
เหล่าใด ความว่า พราหมณ์ผู้บริสุทธิ์
มีบาปอันลอยเสียแล้วเหล่าใด.

คำว่า บรรลุไตรเพท คือชื่อว่าบรรลุ
ไตรเพท เพราะอรรถว่า ถึงฝั่งแห่ง
พระเวททั้งหลายบ้าง ชื่อว่าบรรลุไตรเพท
เพราะอรรถว่าถึงฝั่ง ด้วยพระเวททั้งหลาย
บ้าง. แต่อธิบายความในที่นี้ว่า พราหมณ์
เหล่าใด บรรลุธรรมทั้งหลายทั้งปวง
ทั้งที่ปัจจัยปรุงแต่ง และที่มีได้ปรุงแต่งที่
ตนทราบชัด คือให้ปรากฏแล้ว ทำลาย
กระหม่อมของมาร ๓ เหล่าเสียได้ ทำ
หมิ่นโลกธาตุให้บันลือ แล้วบรรลุพระ-
สัมมาสัมโพธิญาณ ที่ดวงตันโพธิพุกษะ
ก้าวล่วงฝั่งแห่งสงสารได้แล้ว.

คำว่า ขอพราหมณ์เหล่านั้น จงรับความ
นอบน้อมของข้าพเจ้า ความว่า ขอ

^๑ ฉ. ม. คตาคิ เวทภู. เคนวาท “สพุพฐมฺเม”ติ สพุเพ
ขนฺธายคนธาตฺฐมฺเม สลกฺขณฺสามณฺณลกฺขณฺวเสน
อตฺถโน ฅาณสฺส วิทิตเต ปากญฺเฏ กตฺวา คตา.

^๒ ฉ. ม. มทฺทิตฺวา.

^๓ ฉ. ม. สํสาริ.

บริษัท ชัยทัวร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต จ มํ ปาลยนตฺตฺติ เอวํ มยา
นมสฺสิตา จ เต ภควนฺโต มํ
ปาลยนตฺ รกฺขนตฺ โคเปนตฺ.

นมนตฺตฺ พุทฺธานํ, นมนตฺตฺ โพธิยา,
นโม วิมุตฺตานํ, นโม วิมุตฺตียาติ
อัย มม นมกาโร อตีตานํ ปรีนิพฺพุตานํ
พุทฺธานํ อตฺตฺ เตสญฺเวยว จตฺตฺสฺ จ
มคฺเคสฺ จตฺตฺสฺ ผลสฺ ฅาณสงฺฆาตาย
โพธิยา อตฺตฺ, ตถา เตสญฺเวยว
อรหตฺตผลวิมุตฺตียา วิมุตฺตานํ อตฺตฺ,
ยา จ เนสํ ตทงฺควิมุตฺติ วิกฺขมฺภาน-
วิมุตฺติ สมุจฺเจทวิมุตฺติ ปฏฺิปสฺสทฺธิวิมุตฺติ
นินฺสฺสรณวิมุตฺตีสฺติ ปณฺจวิธา วิมุตฺติ,
ตสฺสา เนสํ ปณฺจวิมุตฺตียาปิ อัย
มยฺหํ นมกาโร อตฺตฺตฺติ.

พราหมณาจารย์เหล่านั้น จงรับการ
ทำความนอบน้อมนี้ของข้าพเจ้า.

คำว่า และขอพราหมณ์เหล่านั้น จงรักษา
ข้าพเจ้า ความว่า และขอพราหมณ์
ผู้เป็นเจ้าของเหล่านั้น อันข้าพเจ้านมัสการ
แล้วอย่างนี้ จงปกป้อง คือจงรักษา
ได้แก่ จงคุ้มครองข้าพเจ้า.

คำว่า ขอความนอบน้อม จงมีแต่
พระพุทฺธเจ้าทั้งหลาย ขอความนอบน้อม
จงมีแต่พระปัญญาตรัสรู้ของพระองค์
ขอความนอบน้อมจงมีแต่พระองค์ผู้ทรง
หลุดพ้นแล้ว ขอความนอบน้อม จงมี
แต่ความหลุดพ้นของพระองค์ ความว่า
ขอการกระทำความนอบน้อม ของ
ข้าพเจ้านี้ จงมีแต่พระพุทฺธเจ้าทั้งหลาย
ผู้ซึ่งปรีนิพพานล่วงเลยไปนานแล้ว และ
ขอความนอบน้อม จงมีแต่พระปัญญา
ตรัสรู้ กล่าวคือ พระญาณในมรรค ๔
และผล ๔ ของพระพุทฺธเจ้าทั้งหลายนั้นแล
อนึ่ง ขอการกระทำความนอบน้อมของ
ข้าพเจ้า จงมีแต่พระพุทฺธเจ้าทั้งหลาย
เหล่านั้นนั่นเอง ผู้ทรงหลุดพ้นแล้ว ด้วย
ความหลุดพ้นคืออรหัตผล และความ

บริษัท ชัยทวาร จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หลุดพ้น ๕ อย่างเหล่านี้ ของพระพุทธเจ้า เหล่านี้ คือ ตักขวิมุตติ หลุดพ้นด้วยองค์นั้น ๆ วิกขัมภวิมุตติ หลุดพ้นด้วยข่มไว้ สมุจเฉทวิมุตติ หลุดพ้นเด็ดขาด ปฏิบัติสัทธวิมุตติ หลุดพ้นด้วยสงบไว้ (และ) นิสสรณวิมุตติ หลุดพ้นด้วยออกไป ขอการกระทำ ความนอบน้อมของข้าพเจ้านี้ จึงมีแม่แก่ความหลุดพ้น ๕ อย่างนั้น ของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น.

“อิมํ โส ปริตตํ กตฺวา โมโร จรติ
 เอสนา”ติ อิทํ ปน ปททฺวยํ สตุถา
 อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา อาน. ตสฺสตุถโถ
 ภิกฺขเว โส โมโร อิมํ ปริตตํ อิมํ
 รกฺขํ กตฺวา อตฺตโน โคจรภูมียํ
 ปุปฺผผลาทินํ อตฺถาย นานปฺปการาย
 เอสนาย จรติ.

ก็สองบทว่า^๑ “นภฺยงฺนํ ครันฺนํ ทาพร
 ปริตฺตํ ดันฺนํ แลว ก็เทียวไปหาอาหาร” นี้
 พระศาสดา ครันฺนํ ตรีสฺรูอภิสมฺโพธิญาน
 แลว ใตฺรับสงฺไว้. อธิบายความข้อนี้ว่า
 ดูกรภิกษุทั้งหลาย นภฺยงฺนํ ครันฺนํ ทา
 ปริตฺตํ ดันฺนํ คือการป้องกันนี้แลว ก็
 เทียวไปแสวงหา มีประการต่าง ๆ เพื่อ
 ต้องการดอกไม้ และผลไมเป็นต้น ใน
 พื้นทีที่หาอาหารของตน.

เอวํ ทิวสํ จริตฺวา สายํ
 ปพฺพตมตฺถเก นิสิตฺตฺวา อฏฺฐงฺกตํ^๑

นภฺยงฺนํ ครันฺนํ เทียวไปตลอดวัน
 อย่างนี้แลว ในเวลาเย็น ก็ลงจับอยู่ที่

^๑ ฉ. ม. อตฺถงฺกตํ สุริยํ.

^๑ น่าจะเป็น ปาททฺวย = สองบาทคาถา

^๒ เทียวหากิน.

สุริย์ โอลิเกตวา พุทธคุณ ยอดเขา
 อวชฺเซตวา นีวาสนภูจانه รุกษา-
 วรรณตถาย ปุณ พุรหมมนต์ พนฺธนโต
 “อเปตยนุ”ติ อาทิมหา

มองดูพระอาทิตย์ซึ่งกำลัง
 อัสตงคต พลาจระลิกถึงพระพุทธรู
 ทั้งหลายแล้ว เมื่อจะผูกมนต์อันประเสริฐ
 เพื่อต้องการจะรักษาและป้องกัน ในที่ที่
 พักอาศัยอยู่ต่อไป จึงกล่าวคาถาเริ่มต้น
 ว่า “กำลังอัสตงคต” (ลับแสง) ว่า

๑๘. “อเปตยณฺจกฺขมา เอกราชา
 หริสฺสวณฺโณ ปจฺวิปฺภาโส
 ตํ ตํ นมสฺสามิ หริสฺสวณฺณํ
 ปจฺวิปฺภาสํ
 ตยชฺช กุตุตา วิหเรมุ รตฺตี

๑๘. “ท่านผู้เป็นเอกราชา มีจักขุ มี
 วรรณะประดุจทองคำ มีรัศมี
 ส่องสว่างเหนือแผ่นดิน กำลังจะ
 อัสตงคต (ลับแสง) เพราะเหตุนั้น
 ข้าพเจ้าจึงขออนอบน้อม ท่านผู้มี
 วรรณะประดุจทองคำ มีรัศมี
 ส่องสว่างเหนือแผ่นดินนั้น ข้าพเจ้า
 อันท่านคุ้มครองแล้ว พึงอยู่(เป็นสุข)
 ตลอดราตรีในวันนี้

เย พุราหฺมณา เวทคุ สพุพฺทมฺเม
 เต เม นโม, เต จ มํ ปาลยฺนฺตุ
 นมตฺถุ พุทฺธานํ นมตฺถุ โพิธียา
 นโม วิมุตฺตานํ นโม วิมุตฺติยา
 อิมํ โส ปรีตฺตํ กตฺวา โมโร
 วาสมกปฺปยี”ติ.

พราหมณ์เหล่าใด บรรลุไตรเพท
 รู้แจ้งธรรมทั้งปวง ขอพราหมณ์
 เหล่านั้น จงรับความนอบน้อมของ
 ข้าพเจ้า และขอจงรักษาข้าพเจ้า
 ขอความนอบน้อม จงมีแต่พระ-
 พุทธเจ้า ขอความนอบน้อมจงมี
 แต่พระปัญญาตรัสรู้ ของพระองค์
 ขอความนอบน้อม จงมีแต่พระองค์

บริษัท ชัยทวัธ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ผู้หลุดพ้นแล้ว ขอความนอบน้อม
จงมีแต่ความหลุดพ้น ของพระองค์
ครั้งนกยุงนั้น ทำพระปริตรดังนี้
แล้ว ก็หยุดพักนอน”.

ตตถ อเปตติ อปยาติ อฏจ
กจจติ.^๑

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า อัสดงคต
คือคลายไป ได้แก่มากไป.

อิม โส ปริตต กตวา, โมโร
วาสมกปฺปยิตติ อิทมฺปิ อภิสมฺพุทฺโธ
หุตฺวา อาห. ตสฺสตุเถ ภิกฺขเว โส
โมโร อิม ปริตต อิม รกฺข กตวา
อตฺตโน นีวาสนนฺฏจาเน วาส
กปฺปยิตฺถ. ตสฺส รตฺตี วา ทิวา
วา อิมสฺส ปริตตสฺसानุภาเวน เหน
ภยํ น โลมฺหฺโส อโหสิ.

แม้คำว่า นกยุงนั้น ครั้งทำพระปริตร
ดังนี้แล้ว ก็หยุดพักนอน นี้ พระศาสดา
ครั้งตรัสรู้พระอภิธรรมโพธิญาณแล้ว รับสั่ง
ไว้. มีอธิบายความข้อนั้นว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย นกยุงนั้น ครั้งทำพระ
ปริตรดังนี้ คือความป้องกันดังนี้แล้ว
ก็สำเร็จการอยู่ ณ สถานที่พักของตน.
ด้วยอำนาจภาพของพระปริตรนี้ นกยุงนั้น
มิได้มีความกลัว (และ) มิได้มีความขนพอง
สยองเกล้า ทั้งกลางคืนหรือกลางวันเลย.

อเถโก พาราณสียา อวิฑูเร
เนสาทคามวาสี เนสาทโท หิมวันตปฺ-
ปเทเส วิจฺรนฺโต ตสฺมี ทณฺฑกหิรณฺณ-
ปพฺพตมตฺถเก นิสินฺนํ โภชิสฺสตุตฺถํ ทิสฺวา

ครั้งนั้น นายพรานผู้หนึ่ง ซึ่งอยู่ที่
เนสาทคาม^๑ ในที่ที่ไม่ไกลจากนคร
พาราณสี เทียวไปในหิมวันตประเทศ
พบพระโพธิสัตว์ จับอยู่บนยอดทัศนทก-

^๑ ฉ. ม. อตถํ กจจติ.

^๑ หมู่บ้านพราน.

อาคนุตวา ปุตตสฺส อโรเจสิ.

หิรัญญบรรพตนั้นแล้ว จึงกลับมาบอก (เหตุนั้น) แก่บุตร.

อถกทิวสํ เขมา นาม พาราณสีรณฺโณ
เทวี สุปิเนน สุวณฺณวณฺณํ โมรํ
ธมฺมํ เทเสนฺตํ ทิสฺวา ปพฺพชฺฉิตกาเล
รณฺโณ อโรเจสิ “อหํ เทว
สุวณฺณวณฺณสฺส โมรสฺส ธมฺมํ
โสตุกามา”ติ.

ภายหลัง ณ วันหนึ่ง พระเทวีของ
พระเจ้าพาราณสี ทรงพระนามว่าเขมา
ทรงพระสุบินเห็นนกยูง(ตัวหนึ่ง)มีวรรณะ
ประดุจทองคำ กำลังแสดงธรรมอยู่
ในเวลาพระนางทรงตื่นบรรทมแล้ว ได้
กราบทูลพระราชาวา “ข้าแต่สมมติเทพ
หม่อมฉันอยากจะฟังธรรมของนกยูงทอง
เพคะ”.

ราชา อมฺจเจ ปุจฺฉิ. อมฺจจา
“พฺรหฺมณา ชานิสฺสนฺติ”ติ อหํสุ.
พฺรหฺมณา ตํ สุตฺวา “สุวณฺณวณฺณา
โมรา นาม โหนฺติ”ติ วตฺวา
“กตฺถ โหนฺติ”ติ วุตฺเต “เนสาทา
ชานิสฺสนฺติ”ติ อหํสุ.

พระราชารับสั่งถามพวกอำมาตย์
ทั้งหลายแล้ว. พวกอำมาตย์พากัน
กราบทูลว่า “พวกพราหมณ์ (เห็นที)
จะทราบ”. พวกพราหมณ์ พากันฟัง
(เรื่องราว) แล้วกราบทูลว่า “นกยูงทอง
มีอยู่ (เป็นแน่)” เมื่อพระราชตรัสถาม
ว่า “มีอยู่ที่ไหน” จึงพากันกราบทูลว่า
“พวกนายพราน (เห็นที)จะทราบ”.

ราชา เนสาเท สนฺนิปาตาเปตฺวา
ปุจฺฉิ. อถ โส เนสาทปฺตุโต “อาม
มหาราช, ทณฺชกหิรณฺณปพฺพโต นาม
อตฺถิ, ตตฺถ สุวณฺณวณฺโณ โมโร

พระราชาทรงมีรับสั่งให้พวกนายพราน
ทั้งหลายประชุมกัน แล้วตรัสถาม.
ครั้งนั้นบุตรของนายพรานนั้น กราบ
ถวายบังคมทูลว่า “ข้าแต่พระมหाराชเจ้า

บริษัท ชัยทวัชร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วสดี”ติ อาห. “เตนหิ ตัง โมรํ
 อมาเรตฺวา พนฺธิตฺวาว อาเนหิ”ติ.
 เนสาโท คนฺตฺวา ตสฺส โคจรภูมิมิ
 ปาสํ โอยฺเตสิ.

โมเรน อุกฺกนฺตฺวาเนปิ ปาโส น
 สมฺมจรติ. เนสาโท ตัง คนฺหิตุ
 อสฺกโกนฺโต สตฺต วสฺसानิ วิจริตฺวา
 ตตฺถเวว กาลมกาสิ. เทวิปิ เขมา
 ปตฺถนํ อลฺภมานา กาลมกาสิ.

ราชา “โมรํ นิสฺสาย เทว
 กาลมกาสี”ติ กุชฺฌิตฺวา “หิมวันตป-
 ปเทเส ทนฺตทกหิริญฺญปพฺพโต นาม
 อตฺถิ, ตตฺถ สฺวณฺณวณฺโณ โมโร
 วสติ, เย ตสฺส มํสํ ขาทนฺติ เต
 อชฺรา อมฺรา ทิฆมายูกา โหนฺติ”ติ,
 สฺวณฺณปฏฺฐุ อกฺขรํ ลินฺขาเปตฺวา
 สฺวณฺณปฏฺฐุ สฺวณฺณมณฺชฺสาย
 นิกฺขิปาเปสิ.

ชื่อว่าทนต์ทกหิริญญบรรพต มีอยู่ นก
 ยุงทอง ย่อมอยู่(อาศัย) ที่เขาสูงนั้น”.
 พระราชาทรงมีรับสั่งว่า “ถ้าเช่นนั้น
 เธอจง(ไป) จับนกยุงนั้นมา อย่าให้ตาย”.
 นายพราน ไปดักบ่วง ณ พื้นที่หากิน
 ของนกยุงทองนั้น.

แม้ในที่ที่นกยุงเหยียบบ่วงก็หาได้กล้ากราย
 เข้าไปไม่. นายพรานไม่สามารถจะจับ
 นกยุงทองนั้นได้ ท่องเที่ยว (วากวน) อยู่ถึง
 ๗ ปี จนตายที่ภูเขาลูกนั้นนั่นเอง. แม้
 พระนางเขมาเทวี เมื่อไม่ได้สมพระทัย
 प्रารรณนา ก็สวรรคตแล้ว.

พระราชากริ้วว่า “พระเทวีสวรรคต
 เพราะอาศัยนกยุง” (เป็นเหตุ) แล้วรับสั่ง
 ให้จาริกอักษรไว้ที่แผ่นทองคำว่า “ที่
 หิมวันตประเทศ ชื่อว่าทนต์ทกหิริญญ-
 บรรพตมีอยู่ นกยุงทองย่อมอยู่ (อาศัย)
 ที่เขาสูงนั้น เหล่าชนผู้ที่ได้กินเนื้อของมัน
 ย่อมไม่แก่ไม่ตาย ย่อมจะเป็นผู้มีอายุ
 ยืนนาน” แล้วรับสั่งให้เก็บแผ่นทองคำ
 ไว้ที่ตู้ทองคำ (เหมือนกัน).

บริษัท ชัยทัวร์ จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสมึ กาลกเต อญโย ราชา รชชํ
ปตฺวา สุวณฺณปฏฺฐํ วาเจตฺวา “อชโร
อมโร ภวิสฺสามิ”ติ อญญํ เนสาทํ
เปเสสิ.

โสปี ตตฺถ คนฺตฺวา โภทิสฺตํ
คเหตฺุ อสฺกโกนฺโต ตตฺถเวว กาลมกาสิ.
เอเตเนว นียาเมน จ ราชปริวฏฺฐา
คตา.

อถ สตฺตโม ราชา รชชํ ปตฺวา
เอกํ เนสาทํ ปหิณฺนิ. โส คนฺตฺวา
โภทิสฺตฺเตน อกฺกนฺตฺฎฺฐาเนปี ปาสฺสฺส
อสญฺจรณภาวํ อตฺตโน ปริตฺตํ กตฺวา
โคจรภูมิกมนภาวญฺจสฺส ญตฺวา ปจฺจนตํ
โอตฺริตฺวา เอกํ โมรี คเหตฺวา ยถา
หตฺถตาพสฺสทฺเทน นจฺจติ, อจฺจรสฺสทฺเทน
จ วสฺสติ, เอวํ สฺสสิกฺขิตฺ^๑ สิกฺขาเปตฺวา
ตํ อาทาย คนฺตฺวา โมเรน ปริตฺเต
อกเต ปาโตเยว ปาสยญฺจโย โรเปตฺวา
ปาสํ โอทฺเทตฺวา โมรี วสฺสาเปสิ.

เมื่อพระราชารองค์นั้น เสด็จสวรรคต
ไปแล้ว พระราชารองค์อื่นทรงผ่าน
ราชสมบัติ ได้ทรงอ่านแผ่นทองคำแล้ว
ทรงดำริว่า “เราจะไม่แก่ จะไม่ตาย”
แล้วทรงจัดส่งนายพรานคนอื่นไป (อีก
เพื่อจับนกยูงตัวนั้น).

ถึงนายพรานคนนั้นไปที่นั้นแล้ว ก็ไม่
สามารถจะจับพระโพธิสัตว์ได้ ได้ถึงแก่
ความตายในที่นั้นนั่นเอง. โดยทำนองนี้
นี้แล ได้ผ่านไปถึงชั่ว ๖ พระราชา.

ครั้นถึงพระราชารองค์ที่ ๗ ผ่านราชสมบัติ
แล้ว ก็ได้ส่งนายพรานคนหนึ่งไป.
นายพรานนั้นไปแล้ว รู้ถึงความที่บ่วง
ไม่กล้ากรายเข้าไปในที่ที่พระโพธิสัตว์
เหยียบ และรู้ถึงความที่พระโพธิสัตว์นั้น
ทำพระปริตรป้องกันแล้ว บินไปสู่ที่หา
อาหาร (นายพราน) จึงออกไปยังปัจฉิม
ชนบท จับนางนกยูงตัวหนึ่ง แล้วฝึกสอน
ให้รู้ โดยประการที่นางนกยูงจะพ้อน
รำแพนได้ด้วยเสียงตบมือและขันด้วยเสียง
ตีนิ้วมือจนชำนาญดีแล้ว จึงนำนาง

^๑ ฉ. ม. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

บริษัท ชัยทวัตร จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โมโร วิสภาคมาตุคามสทฺทํ สุตฺวา
กิลเสาตุโร หุตฺวา ปริตฺตํ กาทํ
อสกุกฺกณิตฺวา เวเคน คนฺตฺวา ปาเส
พชฌิ.

อถ นํ เนสาโท กเหตุวา คนฺตฺวา
พาราณสีรณฺเณ อทาสิ.

ราชา ตสฺส รูปสมฺปตฺติํ ทิสฺวา
ตฺถจฺมานโส อาสนํ ทาเปสิ.

โพธิสตุโต ปณฺณตฺตาสเน นิสิตฺวา
“มหाराช กสฺมา นํ คนฺหาเปสิ”ติ
ปุจฺฉิ.

เย กิร ตว มंसํ ขาทนฺติ เต
อชรา อมรา โหนฺติ ตสฺมาหํ^๑

นกยฺงนํไป เมื่อนกยฺง (โพธิสตุ) ยัง
มิได้ทำพระปริตร ก็ปักคั่นบ่วง ดักบ่วง
ไว้แต่เข้าตรู แล้วให้นางนกยฺงส่งเสียงขัน
ขึ้น.

นกยฺงโพธิสตุฯ พอได้ยินเสียงมาตุคามที่
เป็นวิสภาค(ข้าศึก)เข้า ก็กระสับกระส่าย
ด้วยอำนาจกิลเสฯ ไม่สามารถจะทำ
พระปริตรได้ รีบบินไป จึงติดบ่วง.

ลำดับนั้น นายพรานได้จับนกยฺงนํ
ไปทูลถวายแด่พระเจ้าพาราณสี.

พระราชาทอดพระเนตรเห็นรูป
สมบัติของนกยฺงนํแล้ว ก็ทรงขึ้นบาน
พระราชหฤทัย รับสั่งให้พระราชทานที่
ให้จับ.

พระโพธิสตุฯ จับอยู่เหนือคอนที่จัดแต่ง
ให้ แล้วจึงทูลถามว่า “ข้าแต่พระมหา-
ราชเจ้า เพราะเหตุใด พระองค์จึงทรง
มีพระราชบัญชาให้จับข้าพระองค์มา”.

พระราชาทวิสตอบว่า เขาเล่าลือกันว่า
ผู้ที่กินเนื้อของเจ้าแล้วย่อมจะไม่แก่ และ

^๑ ฉ. ม. สุวาหิ.

หุตวา สยมปิ ปณฺจ สีลานิ รกฺขี
 สกลจกฺกวาพวาสิโนปิ รกฺษาเปสี
 สุวํหํ กาลํ กตฺวา ตาวตีสภวเน
 นิพฺพตฺโต ตตฺถ ยาวตายุกํ จตฺวา
 ตโต จฺโต อณฺณสฺเสกสฺส อกฺุสสสฺส^๑
 นิสฺสนฺแทน โมรโยนิยํ นิพฺพตฺติตฺวาปิ
 ไปราณกปณฺจสีลานุกาเวณ^๒ สุวณฺณ-
 วณฺโณ ชาโตติ.

“ตฺวํ จกฺกวตฺติราชา หุตฺวา สีลํ
 รกฺขิตฺวา สีลผลเน สุวณฺณวณฺโณ
 ชาโตติ กถมิทํ อเมหฺหิ สทฺธาตพฺพํ
 อตฺถิ โน โกจิ สกฺขี”ติ.

อตฺถิ มหาราชาคิ. โก นามาติ.
 มหาราช อหํ จกฺกวตฺติกาเล
 สตฺตรตนมเย^๓ รเถ นิสีทิตฺวา อากาเส

ข้าพระองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ใน
 พระนครนั้นแล แมตตนเองก็ได้รักษา
 ศิล ๕ (และ) ยังเหล่าชนผู้อยู่ในจักรวาล
 ทั้งสิ้นให้รักษาด้วย ข้าพระองค์นั้น
 ครั้นตายแล้ว ได้ไปอุบัติในดาวดึงส์พิภพ
 ครั้นดำรงอยู่ในภพดาวดึงส์นั้นจนตลอด
 อายุแล้ว เคลื่อนจากภพนั้น ด้วยวิบาก
 ของอกุศลอีกอย่างหนึ่ง มาเกิดในกำเนิด
 นกยูง ด้วยอานุกาพแห่งศิล ๕ ข้อ
 (ที่ตนรักษาแล้ว) ในกาลก่อน จึงได้มี
 วรรณะประดุจทองคำ.

พระราชาดรฺสถามว่า “ตัวเจ้าพูดว่า
 เจ้าเป็นจักรพรรดิราช รักษาศิลแล้ว
 ด้วยผลของศิล จึงได้เกิดมีวรรณะประดุจ
 ทองคำนี้ พวกเราจะเชื่อเจ้าอย่างไรได้
 มีใครเป็นพยานบ้างหรือไม่”.

นกยูงโพธิสัตว์ทูลว่า มีอยู่พระเจ้าข้า
 พระราชาดรฺสถามว่า ใครเล่า?. นกยูง
 โพธิสัตว์ทูลว่า ข้าแต่พระมหाराชเจ้า

^๑ ฉ. ม. อณฺณสฺส อกฺุสสสฺส.

^๒ ฉ. ม. ไปราณสีลานุกาเวณ.

^๓ ฉ. ม. รตนมเย.

คุณวิยะดา ศรียาภัย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิจรี, โส เม รโถ มงฺคลโปกฺขรณียา
อนฺโตภุมิยํ นินทหาปิโต, ตํ มงฺคล-
โปกฺขรณิโต อุกฺขิปาเปหิ, โส เม
สกุขี ภาวิสฺสตีติ.

ในคราวเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ข้า-
พระองค์นั่งบนรถ ซึ่งสำเร็จด้วยรัตนะ
๗ ประการเที่ยวไปในอากาศ รถของ
ข้าพระองค์นั้น จมลึกลงไปบนแผ่นดิน
ที่สระมงฺคลโปกฺขรณี ขอพระองค์จงได้
โปรดให้ขุดรถนั้นขึ้นจากสระมงฺคล
โปกฺขรณีเถิด รถนั้นจักเป็นพยานของ
ข้าพระองค์.

ราชา “สาธฺ”ติ ปฏิสฺสูณิตฺวา
โปกฺขรณิโต อุกํ นินทราเปตฺวา รณํ
นินทราเปตฺวา โพิธิสฺตฺตสฺส วจนํ
สทฺทหิ.

พระราชาทรงรับว่า “ดีแล้ว”
รับสั่งให้ระบายนํ้าออกจากสระโปกฺขรณี
รับสั่งให้(ขุด)เอารถขึ้นแล้ว จึงได้เชื่อกำ
ของพระโพธิสัตว์.

โพิธิสฺตฺโต “มหาราช จเปตฺวา
อมตฺมหานิพฺพานํ อวเสสา สพฺเพ
สงฺขตฺตมฺมา หุตฺวา อภาวโต^๑
อนิจฺจา ขยวยตฺตมฺมาเยวา”ติ รณฺโถ
ตมฺมํ เทเสตฺวา ราชานํ ปณฺจสฺ
สีเลสฺส ปติฏฺฐาเปสิ.

พระโพธิสัตว์ แสดงธรรมแก่พระราชาวา
“ข้าแต่พระมหाराชเจ้า ยกเว้นอมตมหา-
นิพพานเสียแล้ว ธรรมที่ปัจจุัยปรุงแต่ง
ที่เหลือทั้งหมด ชื่อว่าไม่เที่ยง เพราะมี
แล้วกลับไม่มี ย่อมมีการสิ้นไป เสื่อมไป
เป็นธรรมดา” แล้วยังพระราชานำให้ดำรง
อยู่ในเบญจศีล.

^๑ ฉ. ม. อภาวิน.

ราชา ปสนุโน โพธิสตุตํ รชฺเชน
ปุเชตฺวา มหนฺตํ สกุกาโร อกาสิ.

พระราชาทรงเลื่อมใส ทรงบูชาพระ-
โพธิสัตว์ด้วยราชสมบัติ ทรงกระทำ
สักการะเป็นอันมาก.

โส รชฺชํ ตสฺเสว ปฏินิยุยาเตตฺวา^๑
กติปาหํ วสิตฺวา “อุปฺปมตฺโต โหหิ
มหารราชา”ติ โอวทิตฺวา อากาเส
อุปฺปติตฺวา ทณฺทกหิริญฺญบรพตตามเว
อคมาสิ.

พระโพธิสัตว์นั้น ได้มอบถวายคืนราช-
สมบัติ แต่ท้าวเธอตามเดิม พักอยู่(ใน
ที่นั่น) เล็กน้อย แล้วทูลถวายโอวาทว่า
“ขออย่าได้ทรงประมาทเถิด พระมหา-
ราชเจ้า” แล้วบินขึ้นไปในอากาศ ไปสู่
ทณฺทกหิริญฺญบรพตตามเดิม.

ราชาปิ โพธิสตุตฺตสฺส โอวาเท จิตฺโต
ทานาทินิ ปุญฺญานิ กตฺวา ยถากมฺมํ
คโต.

ฝ่ายพระราชาทรงดำรงอยู่ในโอวาทของ
พระโพธิสัตว์แล้ว ทรงบำเพ็ญบุญมีทาน
เป็นต้น เสด็จไปตามยถากรรมแล้ว.

สตฺถา อิมํ ธมฺมเทสนํ
อาหริตฺวา สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตกํ
สโมธาเนสิ. สจฺจปริโยसानเ อุกฺกณฺจิต-
ภิกฺขุ อรหตฺเต ปติฏฺฐหิ. ตทา
ราชา อานนฺโท อโหสิ, สุวณฺณโมโร
ปนํ อหเมวาติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ-
ธรรมเทศนานี้มา(ตรัส)แล้ว ทรงประกาศ
สัจจะทั้งหลาย ได้ทรงประชุมชาดกแล้ว.
ในเวลาจบสัจจะ ภิกษุผู้เบื่อง่ายได้ตั้ง
อยู่ในพระอรหัต. พระราชาในครั้งนั้น
กลับชาติมาเป็นอานนท์ ส่วนนกยูงทอง
คือเรา(ตถาคต) นั้นแล.

โมรชาตกาวณฺณนา นวมา.

พรรณนาโมรชาตก ที่ ๙ จบ.

^๑ โป. ปฏิทฺตวา.

๑๐. วินีลกษัตก (๑๖๐)

๑๙. เอวเมว นูน ราชานัน
เวเทห์ มิถิลคุดห
อสุสา วหนุติ อาชณณา
ยถา หัสสา วินีลก.
๒๐. วินีล ทุกุคัม ภาชสิ
อภูมิมิ ตาต เสวสิ
คามนุตกานิ เสวสุสุ
เอตัม มาตาลยัม ตวนุติ.^๑

วินีลกษัตกัม ทสมัม

ทพหวคโค ปจโม.

๑๐. วินีลกษัตก (๑๖๐)

๑๙. แท้จริงมาอาชาไนย ก็พาพระเจ้า-
กรุงวิเทหะ ผู้ครอบครองกรุงมิถิลา
เสด็จไป เหมือนหงส์พากา ชื่อว่า
วินีลกะไป นั่นเอง.
๒๐. ดูกรวินีลกะ เจ้าเคยคบแต่ชอกเขา
(ทางลำบาก) แน่พ้อ เจ้าเคยเสพ
แต่สถานที่มิใช่ภูมิลำเนา (พื้นเพที่
ไม่สมควร) เจ้าจงเสพนอกบ้าน
(ที่สุขบ้าน) เกิด นั่นเป็นที่อยู่ของ
แม่เจ้า.

วินีลกษัตก ที่ ๑๐.

ทัพหวรรค ที่ ๑.

^๑ น. ควาติ.

คุณสายพิณ เหล็กดี

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. วินีลกษัตถกถา (๑๖๐)

เอวเมว นูน ราชานนุติ อิทํ
 สตุถา เวพฺพน วิหรนฺโต เทวทตฺตสฺส
 สุกตาลยํ อารพฺภ กเถสิ.

เทวทตฺเต หิ คยาสิสคตานิ
 ทฺวินฺนํ อคฺคสาวกานิ สุกตาลยํ
 ทสฺเสตฺวา นิปนฺเน อุมฺปิ เถรา
 ธมฺมํ ทสฺเสตฺวา อตฺตโน นิสฺสิตเก
 อาทาย เวพฺพนํ อคมฺสิ.

เต สตุถารา “สาริปฺตฺต เทวทตฺโต
 ตฺเมห ทิสฺวา ก็ อกาสิ”ติ ปุฏฺจา
 “ภนฺเต สุกตาลยํ ทสฺเสตฺวา
 มหาวินาสํ ปาปฺณิ”ติ อาโรเจสุ.

สตุถา “น โข สาริปฺตฺต เทวทตฺโต
 อิทาเนว มม อนุกิริยํ กโรนฺโต
 มหาวินาสํ ปาปฺณิ, ปุพฺเพปิ

๑๐. พรรณนาวินีลกษัตถก (๑๖๐)

พระศาสดา เมื่อประทับ ณ พระ-
 เวฬุวันวิหาร ทรงปรารภการเลียนแบบ-
 อย่าง (การเอาอย่าง) พระสุคต ของ
 พระเทวทัต ตรัสพระคาถานี้ มีคำ
 เริ่มต้นว่า เอวเมว นูน ราชานํ.

ความพิสดารว่า ครั้งเมื่อพระ-
 เทวทัต นอนแสดงเลียนแบบอย่างพระสุคต
 แก่พระอัครสาวกทั้ง ๒ ผู้ไปถึงคยาสิสะ
 ประเทศแล้ว พระเถระแม่ทั้ง ๒ ครั้ง
 แสดงธรรมแล้ว ก็พากันผู้ทั้งหลาย
 ผู้เป็นนิตของตนไปยังพระเวฬุวันวิหาร.

พระเถระทั้ง ๒ เหล่านั้น อันพระศาสดา
 ตรัสถามว่า “ดูกรสาริปุตฺร โมคคัลลานะ
 เทวทัตเห็นพวกเธอแล้ว ได้ทำอย่างไร”
 จึงกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
 พระเทวทัต แสดงเลียนแบบอย่างพระ-
 สุคตเจ้า ถึงความพินาศใหญ่”.

พระศาสดาตรัสว่า “ดูกรสาริปุตฺร
 โมคคัลลานะ เทวทัตทำแบบอย่างเรา
 ถึงความพินาศใหญ่ ในบัดนี้เท่านั้น

คุณสายพิณ เหล็กดี

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุตโตเยวา”ติ^๑ วตฺวา เภเรหิ ยาจิโต
อติตํ อหริ.

อตีเต วิเทหฏฺเจ มิถิลายํ
วิเทหราชเ รชฺชํ กาเรนฺเต โภธิสตุโต
ตสฺส อคฺคมเหสียา กุจฺฉิสฺสมี นิพฺพตฺติ.
โส วยปฺปุตฺโต ตกฺกสิลา ยํ สพฺพสิปฺปานิ
อุคฺคณฺหิตฺวา ปิตุ อจฺจเยน รชฺเช
ปติฏฺจาสิ.

ตทา เอกสฺส สุวณฺณหํสฺราชสฺส
โคจฺรภูมียํ กากิยา สทฺธิ สํวาโส
อโหสิ, सा ปุตฺตํ วิชಾಯิ. โส เหว
มาตุ ปฏฺฐิรูปโก อโหสิ, น ปิตุ.
อถสฺส วินิลกชาตฺกตฺตา “วินิลโก”เตว
นามํ อกํสุ.

หํสฺราชา อภินฺหํ คนฺตฺวา ปุตฺตํ
ปสฺสติ. อปเร ปนสฺส เทว หํสโปตกา
ปุตฺตา อหฺสุ. เต ปิตฺรํ อภินฺหํ

หามีได้ แม้ในครั้งก่อน เธอก็ทำตาม
แบบอย่างเรา ถึงความพินาศใหญ่
เหมือนกัน” อันพระเถระทูลอาราธนาแล้ว
จึงทรงนำ อดีตนิทานมาแล้วว่า.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้ากรุงวิเทหะ
ครองราชสมบัติ ณ เมืองมิถิลา ในแคว้น
วิเทหะ พระโพธิสัตว์อุบัติในพระครรภ์
พระอัครมเหสีของพระองค์. พระกุมารนั้น
เจริญวัยแล้ว ได้ทรงศึกษาศิลปศาสตร์
ทั้งปวงที่เมืองตักสิลา เมื่อพระบิดาเสด็จ
สวรรคตแล้ว ได้ครองราชสมบัติสืบมา.

ในครั้งนั้น มีพญาหงส์ทองตัวหนึ่ง
ได้อยู่ร่วมกับนางกาในพื้นที่หาอาหาร.
นางได้พักไข่ออกมาเป็นตัวผู้ (ตัวหนึ่ง).
มันมีรูปไม่เหมือนแม่ ไม่เหมือนพ่อ. เมื่อ
เป็นเช่นนั้น พญาหงส์ได้ตั้งชื่อลูกว่า
“วินิลกะ” เพราะความที่ลูกหงส์นั้นมีสี
ค่อนข้างเขียว.

พญาหงส์ไปเยี่ยมลูกเนื่อง ๆ. อนึ่ง
พญาหงส์นั้น มีลูกเล็ก ๆ อีก ๒ ตัว.
มันเห็นพ่อไปสู่อินทียุของมนุษย์เนื่อง ๆ

^๑ ฉ. ม. ปาปฺณิเยวา”ติ.

คุณสายพิน เหล็กดี

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มนุสฺสสปถิ คจฺจนฺตํ ทิสฺวา ปุจฺฉิสฺสุ
 “ตาด ตุมฺเห กสฺมา อภินฺหํ
 มนุสฺสสปถิ คจฺจนฺตา”ติ. ตาดตา เอกาย
 เม กากิยา สทฺธิ สํวาสมนุวาย
 เอโก ปุตุโต ชาโต, วินิลโกติสฺส
 นามํ, ตมฺหํ ทฏฺฐํ คจฺจนฺตํมีติ.

กหํ ปเนเต วสนฺตํมีติ. วิเทหฺรฏฺเฐ
 มิถิลาย อวิฑูเร อสฺกสฺมี นาม จาเน
 เอกสฺมี ตาลคฺเค วสนฺตํมีติ. ๑ “ตาด
 มยํ คนฺตฺวา อาเนสฺสสามาติ อาหํสุ.”
 “ตาด มนุสฺสสปถิ นาม สาสงฺโก
 สปุปฺปฏิภโย, ตุมฺเห มา คจฺจนฺต, มยํ
 คนฺตฺวา ตํ อาเนสฺสสามา”ติ อาห. ๒

เทว หํสโปตกา ๓ ปิตุ วจัน
 อนาทยิตฺวา ๓ ปิตรา อาจิกฺขิตสญฺญา
 ตตฺถ คนฺตฺวา ตํ วินิลกํ เอกสฺมี
 ทณฺทเก นิสิตฺทาเปตฺวา มุขตฺถนฺทเกน

จึงถามพ่อว่า “พ่อ พ่อไปถิ่นที่อยู่ของ
 มนุษย์บ่อย ๆ เพราะเหตุไร”. พญาหงส์
 จึงกล่าวว่า ลูก พ่ออยู่ร่วมกับนางกา
 ตัวหนึ่ง จึงเกิดลูกตัวหนึ่ง แล้วตั้งชื่อว่า
 วินิลกะ เราไปเยี่ยมวินิลกะนั้น.

ลูกหงส์ถามว่า กาแม่ลูกนั้น อยู่ที่ไหน.
 พญาหงส์ตอบว่า อยู่ที่ยอดตาลต้นหนึ่ง
 ในที่โน้น ไม่ไกลจากเมืองมิถิลาคแคว้น
 วิเทหะ. ลูกหงส์กล่าวว่า พ่อ ลูกจะไป
 นำมา. พญาหงส์บอกว่า “ลูก ธรรมดา
 ถิ่นที่อยู่ของมนุษย์ควรระวัง มีภัย
 รอบด้าน พวกเจ้าอย่าไปเลย พ่อจะไป
 พาเขามาเอง”.

ลูกหงส์ ๒ ตัว ไม่เชื่อคำของบิดา ขึ้นไป
 ในที่นั้น ด้วยเครื่องหมายที่พ่อบอกไว้
 แล้วให้นกชื่อวินิลกะเกาะที่คอนไม้อันหนึ่ง
 ใช้จะงอยปากคาบปลายไม้ บินผ่านมา

๑-๑ น. “ตาด มยํ คนฺตฺวา อาเนสฺสสามา”ติ อาหํสุ”ติ
 อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

๒ น. อยํ สทฺโท น ทิสฺสนฺติ.

๓-๓ น. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

ทนต์ทุกโกฏยัม ฌัสติตวา มิถิลนครมตฤถเณ ทางเมืองมิถิลา.
ปายีสุ.

ตสุมิ ชเน วิเทหราชา สพุพเสตจตุ-
สินธุชวยตฤถเว นิสีทิตวา นคร
ปทกชิณ กโรติ. วินิลโก ตํ ทิสวา
จินเตสิ “มยหํ วิเทหญา สทุธิ
กี นานาการณํ, เอโส จตุสินธุชวยตฤ-
ถเว นิสีทิตวา นคร อนุสมจฺรติ,
อหํ ปน หंसยตฤถเว นิสีทิตวา
คจฺฉามิ”ติ. โส อากาเสน คจฺฉนฺโต
ปจฺม คาทมาห

ในขณะนั้น พระเจ้ากรุงวิเทหเสด็จ
ประทับในราชรถอันประเสริฐ ซึ่งเทียม
ด้วยม้าสินธพมีสีขาวล้วน ๔ ตัว ทรงทำ
ประทักษิณพระนคร. นกชื่อวิณิลกะเห็น
พระเจ้าวิเทหราชนั้นแล้วคิดว่า “การ
กระทำของเรากับพระเจ้าวิเทหะ จะ
แตกต่างกัน พระเจ้าวิเทหะประทับ
ในราชรถเทียมด้วยม้าสินธพ ๔ ตัว เสด็จ
เสียบพระนคร ส่วนเราก็นั่งในรถอัน
เทียมด้วยหงส์บินไป”. นกวิณิลกะ เมื่อ
กำลังไปทางอากาศ จึงกล่าวคาถาที่ ๑
ว่า

๑๙. “เอวเมว นฺนุ ราชานํ
เวเทหํ มิถิลคฺคหํ
อสุสา วหนติ อาชญา
ยถา หंसา วินิลกนุ”ติ.

ตตฤถ เอวเมวาติ เอวเอว. นฺนาติ
ปริวิตกฺเก นิปาโต, เอกํเสปี วตฺตติเยว.^๑

๑๙. “แท้จริงม้าอาชาไนย ก็พาพระเจ้า-
กรุงวิเทหะ ผู้ครอบครองกรุงมิถิลา
เสด็จไป เหมือนหงส์พาทาชื่อว่า
วิณิลกะไปนั่นเอง”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ก็
อย่างนั้นนั่นเอง ความว่า ก็เหมือนกัน

^๑ ฉ. ม. วญฺญติเยว.

เวเทหนุตติ วิเทหฏฐิสสร.^๑

มิตถคฺคหนุตติ มิตถคฺคเหหํ, มิตถาย ฆรํ
 ปริคฺคเหตฺวา วสฺมานนฺตติ อตฺตโถ.
 อาชณฺณวาทิ การณาการณํ ชานนกา.^๒
 ยถา หํสา วินีลกนฺตติ ยถา อิเม
 หํสา มํ วินีลกํ วหนฺตติ เอวเมว
 วหนฺตตีติ.

หंसไปตกา ตสฺส วจนํ สุตฺวา
 กุชฺฌิตฺวา “อิเชว นํ ปาเตตฺวา
 คมิตฺสสามา”ติ จิตฺตํ อปฺปาเทตฺวาปิ
 “เอวํ กเต ปิตา โน ก็ วกฺขตี”ติ
 ครหฺมเยน ปิตุ สนฺตีกํ เนตฺวา เตน
 กตทิริยํ ปิตุ อาจิกฺขีสิ.

นั่นแหละ. คำว่า **แท้จริง** เป็นนิบาต
 ลงในความตริก เป็นไปแม้ในส่วนเดียว.
 คำว่า **พระเจ้ากรุงวิเทหะ** ความว่า
 เป็นใหญ่ในแคว้นแคว้นวิเทหะ.

คำว่า **ผู้ครอบครองกรุงมิตถา** ความว่า
 ครอบครองเรือนในมิตถา ได้แก่ครอบ-
 ครองบ้านในมิตถานครอยู่. คำว่า **ม้า**
อาชาไนย ความว่า ม้าผู้รู้เหตุ และ
 มีใช้เหตุ. คำว่า **เหมือนหงส์พาท** **ชื่อว่า**
วินีลกะไป ความว่า ม้าอาชาไนย
 พาทพระเจ้ากรุงวิเทหะไป เหมือนหงส์
 เหล่านี้ พาทเราวินีลกะไปนั่นเอง.

ลูกหงส์เล็ก ๆ พังถ้อยคำของลูกกา
 นั้น แล้วก็โกรธ แม้ยังความคิดให้เกิดว่า
 “เราจะทิ้งลูกกา นั้น ให้ตกลงไปในที่นี้
 แหะแล้วจึงไป” กลับคิดได้ว่า “เมื่อ
 เราทำอย่างนั้น บิดาของเราจะว่า
 อย่างไร” เพราะกลัวความดีเตียน จึง
 นำไปสำนักบิดา บอกกิริยาที่วินีลกะทำ
 ให้พ่อทราบ.

^๑ ค. ม. วิเทหฏฐิสสร.

^๒ ค. ม. การณาการณชานนกา.

คุณสมพงศ์-คุณสุณีย์ ถวิลหวัง และครอบครัว
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ นํ ปิตา กุชฺฌิตฺวา “กํ ตวํ มม
 ปฺตุเตหิ อธิกตโรสิ โย มม ปฺตุเต
 อภิวิตฺวา รเถ ยุตฺตสินฺธุเว วีย
 กโรสิ, อตฺตโน ปมาณํ น ชานาสิ,
 อิทํ จานํ ตวํ อโคจโร, อตฺตโน มาตุ
 วสนฺภูจฺานเมว คจฺฉาหิ”ติ ตชฺเชตฺวา
 ทฺุติยํ คาถมาห

๒๐. “วินิล ทฺุคฺคํ ภาชฺสี
 อภฺูมิ ตาต เสวสี
 กามนฺตกาณี เสวสฺสุ
 เอตํ มาตาลยํ ตวา”ติ.

ตตฺถ วินีลาติ ตํ นามเณ
 อาลปติ. ทฺุคฺคํ ภาชฺสีติ อิมสํ วสนํ^๑
 คิริทฺุคฺคํ ภาชฺสี.

อภฺูมิ ตาต เสวสีติ ตาต คิริวิสมํ
 นาม ตว อภฺูมิ, ตํ เสวสี อฺุปกจฺฉสิ.

ที่นั่น พ่อหงส์ก็โกรธวินิลกะขึ้นมาทันใด
 จึงประณามว่า “เจ้ายิ่งใหญ่กว่าบุตร
 ของเราเที่ยวหรือ จึงข่มขี้ลูกของเรา
 เปรียบเปรยเหมือนม้าสินธพเทียมรถ
 เจ้าไม่รู้จักประมาณตน ที่นี้ไม่ใช่ถิ่น
 ของเจ้า เจ้าจงกลับไปที่อยู่ของแม่เจ้า
 เถิด” จึงกล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

๒๐. “ดูกรวินิลกะ เจ้าเคยคบแต่ชอกเขา
 (ทางลำปาก) แน่ะพ่อ เจ้าเคยเสพ
 แต่สถานที่มิใช่ภูมิลำเนา (พื้นเพที่
 ไม่สมควร) เจ้าจงเสพนอกบ้าน
 (ที่สุดบ้าน)เถิด นั้นเป็นที่อยู่ของ
 แม่เจ้า”.

ในคานานั้น พญาหงส์เรียกคานานั้น
 โดยชื่อว่า วินีละ. คำว่า เจ้าเคยคบแต่
 ชอกเขา ความว่า เจ้าเคยคบแต่ชอกเขา
 ซึ่งเป็นที่อยู่ของกาเหล่านี้.

คำว่า แน่ะพ่อ เจ้าเคยเสพแต่สถานที่
 มิใช่ภูมิลำเนา(พื้นเพที่ไม่สมควร)ความว่า
 แน่ะพ่อ เจ้าเคยแต่เสพ คือเข้าไปใกล้พื้นเพ

^๑ ฉ. ม. วเสน.

เอตํ มาตาลี ตวาติ เอตํ คามนุตํ
 อุกการภูจัน อามกสุสานภูจันญจ
 ตว มาตุ อาลัย เคะหิ วสนภูจัน,
 ตตถ กจจชาติ.

เอวนุตํ ตชเชตวา “คจจถ น
 มิถิลนครสุส อุกการภูมียญเเว
 โอตาเรตวา เอธา”ติ ปุตเต อาณาเปสิ.
 เต ตถา อกัสุ.

สตถา อิมิ ฐมมเทสนํ อหริตวา
 ชาตกํ สโมธานะสิ “ตทา วินีลโก
 เทวทตโต อโหสิ, เทว หัสโปตกา
 เทว อคคสาวกา อหะสุ, ปิตา
 อานนโท อโหสิ, วิเทหราชา ปน
 อหเมวา”ติ.

วินีลกชาตกาวณณนา ทสมา.

ทพฺพหฺวคฺโค ปจโม.

อันไม่ใช่ภูมิลำเนาของเจ้า (พื้นเพอันไม่
 สมควรแก่เจ้า) ซึ่งชอกชอนไปด้วยภูเขา.

คำว่า นั้นเป็นที่อยู่ของแม่เจ้า ความว่า
 ที่ทิ้งหยากเยื่อใกล้บ้าน และที่ป่าช้าฝังศพ
 นอกบ้านนั้น เป็นที่อยู่อาศัย คือเป็น
 เรือน ได้แก่บ้านเป็นที่อยู่มารดาของเจ้า
 เจ้าจึงไปในที่นั้น.

พญาหงส์ครั้นดูลูกกาท่างนั้นแล้ว ก็สั่ง
 ลูกว่า “เจ้าจงไป หย่อนลูกกลางที่
 กองหยากเยื่อเมืองมิถิลานันแหละ แล้ว
 จงกลับมา”. ลูกหงส์ทั้ง ๒ ได้ทำอย่างนั้น
 แล้ว.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ-
 ธรรมเทศนาขึ้นมาแสดงแล้ว ทรงประชุม
 ชาดกว่า “กาชื่อวินีลกะในครั้งนั้น ได้
 เป็นเทวทัตในบัดนี้แล้ว ลูกหงส์ทั้ง ๒
 ได้เป็นพระอัครสาวกทั้ง ๒ พ่อหงส์ได้
 เป็นอานนท์ ส่วนพระเจ้ากรุงวิเทหะ
 เป็นเรตถาคตนั้นเอง”.

พรรณनावินีลกชาดก ที่ ๑๐ จบ.

ทัพพวรรค ที่ ๑ จบ.

คุณเชียง-คุณสายหยุด พัฒนพันธ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา